

InterCity Dovrebanen

KU Fagrappport kulturmiljø

Mai 2016

Forord

Modernisering av Dovrebanen sør for Lillehammer er en del av InterCity-satsingen på Østlandet. I henhold til Nasjonal transportplan 2014–2023 skal det være sammenhengende dobbeltspor sør for Hamar innen 2024, mens strekningen videre til Lillehammer skal planlegges med sikte på ferdigstilling innen 2030. Jernbaneløstaket er tiltakshaver for prosjektet.

Denne fagrapporten omhandler tema *kulturmiljø*.

Fagrapporten er en del av den totale konsekvensutredningen av strekningen.

Konsekvensutredningen skal avklare eksisterende miljø- og samfunnsverdier og sikre at det blir tatt hensyn til disse når tiltaket planlegges.

Fagutredningen er utført i henhold metode angitt i Statens vegvesens håndbok V712 *Konsekvensanalyser*. I tillegg besvarer utredningen problemstillinger som er beskrevet i *Forslag til planprogram for kommunedelplan med konsekvensutredning for dobbeltspor Sørli–Brumunddal*, vedtatt 17.06.2015.

Fagansvarlig for fagrapporten har vært fagspesialist cand.philol. arkeologi Mona Mortensen.

Innholdsfortegnelse

1	SAMMENDRAG	4
1.1	KULTURMILJØ	4
1.2	DEFINISJON AV FAGTEMA	4
1.3	OVERORDNET SITUASJON	4
1.4	VERDI- OG OMFANGSVURDERINGER	5
1.5	KONSEKVENSVURDERING AV HVERT ALTERNATIV	6
1.6	SAMLET VURDERING OG RANGERING AV ALTERNATIVENE	8
1.7	KONSEKVENSER I ANLEGGSPERIODEN	9
1.8	AVBØTENDE TILTAK OG KOMPENSERENDE TILTAK	9
1.9	POTENSIAL FOR FUNN AV IKKE KJENTE AUTOMATISK FREDETE KULTURMINNER	9
2	INNLEDNING	11
2.1	BAKGRUNN OG FORMÅL MED PROSJEKTET	11
2.2	TILTAK SOM UTREDES	11
2.3	KONSEKVENsutredningens oppbygning	15
2.4	METODE OG PLANPROGRAM	16
3	DEFINISJON OG AVGRENSNING AV TEMA	19
3.1	DEFINISJON AV TEMA	19
3.2	FAGTEMAETS VERDIGRUNNLAG	20
3.3	KUNNSKAPSGRUNNLAG OG DATAINNSAMLING	21
4	OVERORDNET SITUASJON	25
4.1	KULTURHISTORISKE VERDIER KNYTTET TIL JORDBRUKET	25
4.2	KULTURHISTORISKE VERDIER KNYTTET TIL BYDANNELSE, SAMFERDSEL OG INDUSTRIALISERING	27
5	VERDI- OG OMFANGSVURDERING AV DELOMRÅDER	30
5.1	DELOMRÅDE STANGE SØR	31
5.2	DELOMRÅDE STANGE STASJONSBY	37
5.3	DELOMRÅDE STANGE VESTBYGD SØR	38
5.4	DELOMRÅDE OTTESTAD STASJONSSTED	44
5.5	DELOMRÅDE STANGE VESTBYGD NORD	45
5.6	DELOMRÅDE ESPERN-JERNBANEVERKTOMTEN	52
5.7	DELOMRÅDE HAMAR JERNBANESTASJON	54
5.8	DELOMRÅDE BRISKEBYEN	56
5.9	DELOMRÅDE ØSTBYEN	58
5.10	DELOMRÅDE SENTRUM	59
5.11	DELOMRÅDE HOLSET OG HOLSETGATA	62
5.12	DELOMRÅDE STORHAMAR-OMRÅDET	64
5.13	DELOMRÅDE ANKERLØKKA SØR	65
5.14	DELOMRÅDE DISEN	66
5.15	DELOMRÅDE BØRSTAD	69
5.16	DELOMRÅDE JESSNES	74
5.17	DELOMRÅDE SKOGEN	78
5.18	DELOMRÅDE BRUMUNDDAL TETTSTED	79

6	KONSEKVENSVURDERING.....	82
6.1	SAMLET RANGERING AV ALTERNATIVENES KONSEKVENNS OG VURDERING (DRIFTS- OG ANLEGGSPHASE)	82
6.2	VIRKNINGER I ANLEGGSPHASEN.....	92
6.3	USIKKERHET VED KONSEKVENSVURDERINGEN	92
6.4	VIDERE UNDERSØKELSER	92
6.5	POTENSIAL FOR FUNN AV IKKE KJENTE AUTOMATISK FREDETE KULTURMINNER.....	93
6.6	AVBØTENDE OG KOMPENSERENDE TILTAK.....	100
7	REFERANSER	101
7.1	SKRIFTLIGE REFERANSER.....	101
8	VEDLEGG.....	102
8.1	TEMAKART	102
8.2	KRITERIER FOR VURDERING AV VERDI	102
8.3	POTENSIALKART	102
8.4	REGISTERRINGSKART	102
8.5	VERDIKART	102

1 Sammendrag

1.1 Kulturmiljø

1.2 Definisjon av fagtema

Kulturminner er, ifølge kulturminneloven «alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.» Med kulturmiljø menes områder hvor kulturminner inngår som en del av en større helhet eller sammenheng. To eller flere kulturminner kan defineres som kulturmiljø, mens kulturlandskap er brukt i betydningen større områder der landskap og kulturminner danner en enhet eller sammenheng. Det skilles mellom eldre og nyere tids kulturminner. Eldre tids kulturminner (fornminner) kan tidfestes til før 1537 og er automatisk fredet gjennom kulturminneloven. Nyere tids kulturminner er felles betegnelse på kulturminner yngre enn 1537. Disse har i seg selv ikke et formelt vern, men kan vedtaksfredes i henhold til kulturminneloven og/eller vernes etter plan- og bygningsloven.

I forbindelse med planlegging av Dovrebanens dobbeltspor mellom Sørli og Brumunddal, er tiltakets virkning på kulturminner og kulturmiljø vurdert. Kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap innen et definert analyseområde er verdi-, omfangs- og konsekvensvurdert etter metode for konsekvensanalyse i Statens vegvesen sin håndbok V712. Det er ikke skilt i egne vurderinger av anleggsfasen i konsekvensutredningen, da det vurderes som at alle fysiske inngrep i kulturminner vil være permanente og dermed være en del av driftsfasen.

1.3 Overordnet situasjon

Den planlagte nye tospors Dovrebanen mellom Sørli og Brumunddal går gjennom kommunene Stange, Hamar og Ringsaker. Kommunene ligger på østsiden av Mjøsa i landskapet/distriktet tidligere kalt Hedmarken. Jernbanen går gjennom et tradisjonsrikt jordbrukslandskap, med rike forekomster av fornminner – fra steinalder til middelalderen.

I det rike jordbruksområdet finnes en rekke storgårder, med mye bevart av eldre bygningsmasse, alléer samt hager. En mindre anseelig, men viktig type kulturminne, er husmannsplassene. Disse ligger mer marginalt til, i utkanten av de opprinnelige storgårdene. Landskapet er preget av den langvarige menneskelige aktiviteten og landskapene i Stange vestbygd og Åkersvika er av regionale myndigheter utpekt som særlig viktige kulturlandskap med stor regional og til dels nasjonal verdi.

Middelalderen er tydelig i Hamar med Hamars middelalderkatedral og rester etter Hamarkaupangen på Domkirkeodden. Hamar by har, siden byen fikk bystatus på midten av 1800-tallet, vært et viktig regionalt senter og knutepunkt. Byens uttrykk er preget av jernbanens sterke påvirkning med det sentrale stasjonsområdet og eldre bebyggelse. Hamar har et tydelig gatemønster og kvartaler som er resultat av byplanlegging med utgangspunkt i en byplan av 1848. Også seinere byplaner er tilpasset denne byplanen.

1.4 Verdi- og omfangsvurderinger

Innen et nærmere definert analyseområde på strekningen Sørli – Brumunddal er det registrert 38 kulturmiljø.

Stange

I *Stange kommune* er det definert 18 kulturmiljø fordelt på fire delområder. 16 av disse er gårdsmiljø med tradisjonell tunstruktur og eldre bygninger. Her er også automatisk fredete kulturminner, hovedsakelig gravminner og kullgroper. De to siste kulturmiljøene er stasjonssteder med tettstedsfunksjon knyttet til samferdsel. En ny tospors jernbane vil fysisk berøre flere automatisk fredete kulturminner, det vil gå gjennom flere gårdsmiljø og visuelt berøre andre gårdsmiljø. Også gjennom det verdifulle kulturlandskapet Stange vestbygd gir tiltaket negativt utslag. Det er vurdert to varianter gjennom Stange kommune. Variant 56 1a-Bekkelaget avviker fra alternativ 2a kun på en kortere strekning mellom Ottestad og Bekkelaget. Omfanget er vurdert å være det samme for begge alternativ.

Hamar

Gjennom *Hamar kommune* går traséen gjennom 11 kulturmiljø fordelt på 10 delområder. To kulturmiljø er knyttet til jernbanedrift på dagens jernbanetomt. Syv er forbundet med bybebyggelse i bydeler utbygd etter byplaner fra midten av forrige århundrer og framover til i dag. Både bygninger og gatestruktur er vurdert å ha stor kulturhistorisk verdi. De to siste kulturmiljøene er knyttet til gårdsmiljø med automatisk fredete kulturminner. De tre ulike traséene berører Hamar på ulike måter. Alternativ K1 2b og K1-3b med variant (dagens stasjon med bro over eller kulvert under Hamarbukta) gir begge stort negativt omfang for kulturmiljøene Espern-Jernbaneverktoften og Sentrum. Alternativene medfører imidlertid at jernbanedriften fortsetter i området. Espern-Jernbaneverktoften vil, til tross for at det nye dobbeltsporet blir liggende enda tettere inntil de fredete bygningene, fortsatt ha autentisitet og opplevelsesverdi. Dette oppveier noe av det negative forbundet med dette alternativet. Alternativene vil også virke inn på bystrukturen i bydelen Sentrum. Her vil kulturhistorisk viktige bygninger og gatemønsteret bli fysisk berørt. Alternativ K2-1a (ny stasjon ved rådhuset) gir store fysiske negative konsekvenser for kulturmiljøene Espern-Jernbaneverktoften og Østbyen. Alternativet vil også virke inn på bystrukturen i bydelene Briskebyen, Østbyen, Holset-Holsetgata, Sentrum og Ankerløkka sør. I alle disse bydelene vil kulturhistorisk viktige bygninger og gatemønstrene bli fysisk berørt. I tillegg vil jernbanedriften flyttes fra området, noe som medfører at hele jernbaneområdet får redusert sin autentisitet og opplevelsesverdi. Alternativ K3-3 (ny stasjon ved Vikingskipet) er vurdert å gi stort negativt omfang for kulturmiljøet Børstad. Det nye dobbeltsporet vil legges gjennom et autentisk kulturlandskap, bli liggende tett ved gårdsmiljø og fysisk berøre automatisk fredete kulturminner.

Ringsaker

Mellom Furuberget og Brumunddal i *Ringsaker kommune* er det verdivurdert åtte kulturmiljø fordelt på tre delområder. Syv av disse er gårdsmiljø med tradisjonell tunstruktur og eldre bygninger. Flere av dem har automatisk fredete gravminner. Det siste kulturmiljøet er stasjonsstedet Brumunddal. Nytt dobbeltspor mellom Jessnes og Brumunddal vil fysisk berøre automatisk fredete kulturminner og visuelt berøre noen gårdsmiljø i Jessnes-området. Utover dette vil det i liten grad berøre kulturminner.

1.5 Konsekvensvurdering av hvert alternativ

1.5.1 Alternativ K1 vest-2b «dagens stasjon med bru over Hamarbukta»

Mellom Åkersvika og fram til tunnelpåhugg i Nordvikvegen, blir de kulturhistoriske delområdene Espern-Jernbaneverktoften, Hamar jernbanestasjon, Briskebyen, Sentrum, Storhamar-området berørt.

Alternativet vil gå gjennom kulturmiljøet Espern-Jernbaneverktoften, og fysisk kunne berøre langstallen. Ringstallen vil ikke bli fysisk berørt, selv om det nye tiltaket blir liggende tett inntil bygget. For eksisterende jernbanestasjon, som har stor kulturhistorisk verdi, er alternativet vurdert å virke visuelt inn ved at det nye sporet blir liggende flere meter høyere enn dagens plattform tettere inntil de fredete bygningene. Disse negative elementene oppveies noe av at jernbanedriften fortsetter. Espern-Jernbaneverktoften og dagens jernbanestasjon vil derfor fortsatt ha autentisitet og opplevelsesverdi. I bydelene Sentrum og Storhamar må flere kulturhistoriske bygninger rives, og alternativet bryter gatemønsteret som har utgangspunkt i byplanen fra 1848. Med dette alternativet vil kulturmiljøet Bispehaugen bli liggende under kulvert og dermed ødelagt. Det ser ut som at Nestlé-fabrikken kan unngås. Det er ingen forskjell mellom anleggs- og driftsfasen.

Samlet konsekvensgrad for alternativ K1 2b er satt til **middels-stor negativ**.

1.5.2 Alternativ K1 vest-3b «dagens stasjon med kulvert under Hamarbukta»

Det er de samme kulturhistoriske delområdene som berøres av denne varianten, men variasjoner i traséenes vertikale og horisontale linje, gir ulike utslag.

Mellom Åkersvika og fram til tunnelpåhugg i Nordvikvegen, blir de kulturhistoriske delområdene Espern-Jernbaneverktoften, Hamar jernbanestasjon, Briskebyen, Sentrum og Storhamar berørt ved at flere kulturhistoriske bygninger må rives. Det nye alternativet bryter også gatemønsteret som har utgangspunkt i byplanen fra 1848. Med dette alternativet vil kulturmiljøet Bispehaugen kunne unngås. Nestlé-fabrikken ligger innenfor anleggsbeltet og vil bli direkte berørt og ødelagt.

Alternativet vil gå gjennom kulturmiljøet Espern-Jernbaneverktoften, og fysisk kunne berøre langstallen. Ringstallen vil ikke bli fysisk berørt, men tiltaket blir liggende tett inntil bygget. De negative elementene for Espern-Jernbaneverktoften oppveies noe av at alternativet medfører at jernbanedriften fortsetter i området. For eksisterende jernbanestasjon vil alternativet vurdert å virke visuelt inn i mindre grad enn K1-2b, da sporet i dette alternativet blir liggende så godt som i nivå med dagens plattform. Espern-Jernbaneverktoften og dagens jernbanestasjon fortsatt ha autentisitet og opplevelsesverdi. Det er ingen forskjell mellom anleggs- og driftsfasen.

Samlet konsekvensgrad for alternativ K1 3b er satt til **middels-stor negativ**.

Variant K1 vest-3b MAKS kulvert

En maks kulvert mellom dagens jernbanestasjon og Storhamar vil bli et nytt, moderne og meget dominerende element i bybildet, som visuelt vil bryte med byplanen av 1848 samt seinere byplaner.

Konsekvensgraden for variant K1 vest-3b MAKS kulvert er vurdert til **stor negativ**.

1.5.3 Alternativ K2-1a Stasjon ved Rådhuset

Mellom Åkersvika og fram til tunnelpåslaget ved Holset, blir de kulturhistoriske delområdene Espern-Jernbaneverktoften, Hamar jernbanestasjon, Briskebyen, Østbyen, Sentrum, Holset og Halsegata samt Ankerløkka sør berørt. Mange bygninger med kulturhistorisk verdi blir revet, og kvartalsstrukturen blir ødelagt av tiltaket.

Alternativet får store negative konsekvenser for kulturmiljøene Espern-Jernbaneverktoften og Østbyen. Alternativet medfører jernbanedriften flyttes fra området, noe som medfører at det eksisterende jernbaneområdet får redusert sin autentisitet og opplevelsesverdi. Det er ingen forskjell mellom anleggs- og driftsfasen.

Samlet konsekvensgrad for alternativ K2 1a er satt til **stor negativ**.

Variant K2 midt-1a MELLOM lokk

Selv med et lokk over deler av den nedgravde traséen, vil uansett bygninger med kulturhistorisk verdi samt gatemønsteret og kvartalstrukturen bli ødelagt av tiltaket. Dette gjelder både anleggsgjennomføringen og den nye sporet med nytt stasjonsområde. Det er ingen forskjell mellom anleggs- og driftsfasen.

Konsekvensgraden for alternativ K2 1a MELLOM lokk er satt til **stor negativ**.

1.5.4 Alternativ K3 øst-3 «stasjon ved Vikingskipet»

Mellom Åkersvika og fram til tunnelpåhugg ved Solvang, blir de kulturhistoriske delområdene Espern-Jernbaneverktoften, Hamar jernbanestasjon, Briskebyen, Disen og Børstad berørt.

Alternativet er vurdert å gi stor negativ konsekvens for kulturmiljøet Børstad. Det nye dobbeltsporet vil legges gjennom et autentisk kulturlandskap, bli liggende tett ved gårdsmiljø og fysisk berøre automatisk fredete kulturminner. På Disen vil det gå i utkanten av kulturmiljøet og dermed gi begrenset negativt omfang. Jernbanedriften flyttes fra dagens plassering, og jernbaneområdet får redusert sin autentisitet og opplevelsesverdi. Det vurderes som positivt at en ved dette alternativet unngår inngrep i Hamars bystruktur. Det er ingen forskjell mellom anleggs- og driftsfasen.

Samlet konsekvensgrad for alternativ K3-3 er satt til **middels negativ**.

Variant K3-3 Fylling vest

Fylling vest vil ikke berøre kulturminner annerledes enn alternativ K3 øst-3. Det er ingen forskjell mellom anleggs- og driftsfasen.

Samlet konsekvensgrad for alternativ K3-3 Fylling vest er satt til **middels negativ**.

1.5.5 Alternativ 2A Sørli-Bekkelaget (felles for alle alternativer)

Alternativ 2A

På strekningen Sørli-Bekkelaget blir de kulturhistoriske delområdene Stange sør, Stange stasjonsby, Stange vestbygd sør, Ottestad stasjonssted og Stange vestbygd nord berørt. Gjennom Stange sør vil alternativet stort sett følge dagens spor. Det vil kunne gå over og

ødelegge noen automatisk fredete kulturminner, men for øvrig i liten grad virke inn på kulturmiljøene. Gjennom Stange vestbygd sør vil alternativet berøre flere kulturmiljø visuelt og bli liggende tett ved flere automatisk fredete kulturminner (gravhauger). Stasjonsbygningen på Ottestad blir liggende i anleggsbeltet og kan bli direkte berørt. Gjennom delområdet Stange vestbygd nord, vil alternativet gå gjennom det verdifulle kulturlandskapet og visuelt berøre flere gårdsmiljø.

Samlet konsekvensgrad for alternativ 2a er satt til **middels-stor negativ**.

Variant 56 1a Ottestad-Åkersvika

Varianten har samme trasé som 2a mellom Sørli og Ottestad stasjon og har dermed samme konsekvens for kulturmiljø og delstrekninger fram til og med Ottestad. Mellom Ottestad og Åkersvika avviker 56 1a fra hovedalternativet. I hovedsak dreier det seg om at avstand mellom trasé og gårdstun er forskjellig. Konsekvensgraden er derfor satt likt mellom de to.

Samlet konsekvensgrad for alternativ 56 1a er satt til **middels-stor negativ**.

Når de to alternativene skal rangeres, er hovedalternativet 2a marginalt vurdert som bedre enn variant 56 1a siden den vil gå noe nærmere to gårdstun med kulturhistorisk verdi.

1.5.6 Jessnes-Brumunddal (felles for alle alternativer)

På strekningen **Jessnes-Brumunddal** er det vurdert ett alternativ. Mellom Furuberget og Brumunddal blir de kulturhistoriske delområdene Jessnes, Skogen og Brumunddal stasjonssted berørt. Gjennom Jessnes medfører alternativet at noen gårdsmiljø blir visuelt berørt og at tre automatisk fredete kulturminner blir fysisk berørt. Gjennom Skogen vil et kulturmiljø bli fysisk berørt, mens et annet kan få en positiv effekt av at det nye dobbeltsporet gir større avstand til kulturmiljøet.

Konsekvensen av tiltaket er satt til **lite til middels negativt**.

1.6 Samlet vurdering og rangering av alternativene

De tre hovedalternativene gjennom Hamar vil alle gi store negative konsekvenser. K1 (begge alternativene) og K2 vil fysisk virke inn på jernbaneområdet, men konsekvensen oppveies noe av at de bidrar til fortsatt jernbanedrift i området. K1 og K2 vil begge medføre store inngrep i Hamars bystruktur og endre gatemønsteret slik det i det store og hele er bevart fra den første kommuneplanen fra 1848. Dette gjelder særlig K1 3b maks kulvert og begge variantene av K2-1a. K3 vil i liten grad berøre Hamars byområder, men vil gi store negative utslag for det bynære jordbruksområdet Børstad. I den totale vurderingen av K2 og K3 er den nedlagte jernbanedriften på eksisterende jernbaneområder vurdert som et negativt element, da nedleggingen vil reduserer både autentisitet og opplevelsesverdi for de fredete bygningene og lokalitetene som er forbundet med jernbanedrift.

Når de tre alternativene skal rangeres, er inngrepene som K1-2a, K1-3b og K1-3b maks kulvert samt K2-1a og K2-1a mellom lokk medfører for byområdene, vurdert å være svært omfattende og dermed av negativ karakter. K1-variantene vil gjøre store inngrep gjennom gatestrukturen i sentrale deler av Hamar og vil fysisk berøre en rekke verneverdige bygninger. K1-3b rangeres som noe bedre enn K1-2b fordi den gir lavere negativ konsekvens for Hamar stasjon og for

Storhamarområdet. K1-3b maks kulvert er vurdert som dårligste alternativ på grunn av kulvertens dominerende virkning på sine omgivelser. Dette kommer i tillegg til de negative konsekvensene som K1-3b i utgangspunktet har for kulturminner og kulturmiljø.

Også K2 vil gjøres store inngrep gjennom gatestrukturen og fysisk berøre en rekke verneverdige bygninger. K2 vurderes som marginalt dårligere enn K1. Begrunnelsen er at K2 i tillegg til fysisk å berører flere kulturmiljø også medfører at det eksisterende jernbaneområdets funksjon opphører, noe som indirekte berører kulturmiljøene på jernbaneområdet på en negativ måte; både autentisitet og opplevelsesverdi vil reduseres. K3 vurderes som det minst dårlige av de tre. Med dette alternativet blir færrest viktige kulturminner berørt.

Tabell 1-1 Vurdering og rangering av alternativenes konsekvens for tema kulturmiljø.

Fagtema	Stange		Hamar							Ringsaker
	2a	56-1a	K1-2b	K1-3b	K1-3b variant	K2-1a	K2-1a variant	K3-3	K3-3 variant	58
Samlet konsekvens	---/---	---/---	---/---	---/---	---	---	---	---/---	---/---	-/-
Samlet vurdering	Svært negativ	Svært negativ	Svært negativ	Svært negativ	Svært negativ	Svært negativ	Svært negativ	Negativ	Negativ	Noe negativ
Rangering	1	2	3	4	5	6	6	1	1	1

1.7 Konsekvenser i anleggsperioden

For tema kulturmiljø vil anleggsfasen kunne føre til støv, vibrasjons- og støyproblematikk i forbindelse med anleggstrafikk og -arbeider. Støv og støy er forhold som vil virke negativt inn på opplevelsesverdien til et kulturmiljø, og særlig for bygninger i Hamar sentrum. Graden av negativ virkning vil avhenge av hyppighet, frekvens og nærhet til kulturmiljøet vurdert mot verdi. Det er ikke gjort konkrete vurderinger av dette, men det anbefales at det foretas vibrasjonsvurderinger i reguleringsplanfasen av det vedtatte alternativet.

For øvrig er fysiske konsekvenser i anleggsfasen vurdert under driftsfasen, da tiltak som fysisk virker inn på kulturminner og –miljø vil stort sett er irreversible.

1.8 Avbøtende tiltak og kompenserende tiltak

Avbøtende tiltak for tema kulturmiljø vil først og fremst gjelde justeringer av tekniske planer for å unngå påvist konflikt med kulturminner eller kulturmiljø. Dette er særlig aktuelt for å minimere konflikten med fredete kulturminner på Jernbanetomten på Hamar.

Av kompenserende tiltak kan en tenke seg at verdifulle kulturminner/-miljø som blir berørt av tiltaket, blir kompensert ved at andre eller tilsvarende verdier får et formelt vern eller blir fredet. Dette kan være aktuelt for kulturhistorisk verdifulle bygninger og/eller kvartaler i Hamar by.

1.9 Potensial for funn av ikke kjente automatisk fredete kulturminner

Potensiale for funn av ikke kjente automatisk fredete kulturminner er vurdert under. Hedmark fylkeskommune vil kreve systematiske undersøkelser på de fleste arealer som ikke er berørt av moderne infrastruktur.

Stange

Hedmark fylkeskommune har allerede utført registreringer mellom Sørli og Stange. Denne strekningen vurderes å være tilstrekkelig undersøkt i henhold til undersøkelsesplikten i kulturminnelovens §9.

Mellom Stange og Åkersvika er det stor tetthet av fornminner. Det er høy frekvens av kokegropslokaliteter, enkeltstående gravminner og gravfelt I tillegg er det en del bosetnings- og aktivitetsområder. Dette området har stort potensial for funn.

Hamar

Funnbildet i Børstad-området viser stor funntetthet, med en knapp overvekt av funnsted (dvs. løsfunn av gjenstander), tett fulgt av enkeltstående gravminner og bosetnings/aktivitetsspor. Potensialet er vurdert å være stort.

I Hamar by vurderes det å være middels til stort potensial for funn av marine kulturminner både Åkersvika og i Hamarbukta, grunnet løsfunn fra middelalderen både i strandsonen og på et kirkested ved Storhamar.

Ringsaker

Funnbildet viser at funntettheten på strekningen Jessnes - Brumunddal konsentrerer seg til delområdet Jessnes. Her er det stor overvekt av enkeltstående gravminner og gravfelt, fulgt av funnsteder og bosetnings- og aktivitetsspor. I delområdet Jessnes vurderes det å være stort potensial for funn av ikke kjente automatisk fredete kulturminner. I delområdet Skogen er det ikke registrert fornminner og potensialet er vurdert å være middels. Selv om det ikke er registrert fornminner her tidligere, vurderes det likevel å være potensial for funn dersom det gjøres systematiske undersøkelser.

2 Innledning

2.1 Bakgrunn og formål med prosjektet

Moderniseringen av Dovrebanen sør for Lillehammer er en del av InterCity-satsingen på Østlandet. Denne konsekvensutredningen er en del av kommunedelplanarbeidet for strekningen Sørli-Brumunddal, og skal belyse alle de sider av prosjektet det er satt krav om i planprogrammet for strekningen.

Konsekvensutredningen skal avklare eksisterende miljø- og samfunnsverdier og sikre at det blir tatt hensyn til disse når tiltaket planlegges. Konsekvensutredningen munner ut i en anbefaling. Denne anbefalingen legges til grunn for valg av alternativ som videreføres som forslag til kommunedelplan. Konsekvensutredningen og kommunedelplanen skal legges frem for politisk behandling i Stange, Hamar og Ringsaker kommuner i juni 2016. Kommunene er planmyndighet og skal behandle planen innen 2016. Strekningen er planlagt ferdig bygget innen 2024.

2.2 Tiltak som utredes

2.2.1 Tiltaket

I en konsekvensanalyse representerer *tiltaket* den årsaken som skal analyseres. Konsekvensen er virkningen av dette tiltaket. Tiltaket ligger til grunn for fagtemaene som analyseres i den samfunnsøkonomiske analysen.

Ved siden av banekorridoren med tilhørende teknisk infrastruktur omfatter tiltaket også stasjonsutforming, veiomlegginger, deponier, gjenbruk av eksisterende baneareal og lignende. Tiltaket omfatter også togfrekvens. Tiltaket er nærmere definert på tiltakskartet.

2.2.2 Nullalternativet (referansealternativet)

Nullalternativet er sammenligningsgrunnlaget for de utredede alternativene og variantene. Nullalternativet representerer dagens situasjon i planområdet. I tillegg medregnes den utvikling som forventes framover i planområdet i hele analyseperioden uten at det gjennomføres tiltak.

I denne utredningen består nullalternativet av eksisterende jernbanelinje uten investeringer, men med vanlig vedlikehold slik at funksjon og tilbud opprettholdes som i dag. Investeringstiltak på vei og bane som står i Nasjonal transportplan inngår i nullalternativet. Dette omfatter sammenhengende dobbeltspor mellom Oslo og Sørli, og sammenhengende firefelts motorveg fra Oslo til Brumunddal.

2.2.3 Ringvirkninger

Gjennomføringen av tiltaket vil kunne gi ringvirkninger for bl.a. bosetning, næringsutvikling, bo- og arbeidsmarkedsregioner. Slike indirekte virkninger behandles som andre samfunnsmessige virkninger og er ikke en del av den samfunnsøkonomiske analysen.

2.2.4 Planområde og influensområde

Planområdet strekker seg fra Sørli i Stange kommune til Brumunddal i Ringsaker kommune. Planområdet omfatter det totale området som er direkte knyttet til tiltaket. Planområdet er felles for de ulike fagene i konsekvensutredningen. Tiltaket vil imidlertid også ha virkning utover

planområdet. Dette kalles influensområde. Influensområdet vil være forskjellig for de ulike fagene i konsekvensutredningen.

2.2.5 Utrede alternativer

Konsekvensutredningen omfatter følgende gjennomgående alternativer og varianter.

- Alternativ *2a Bekkelaget* omfatter strekningen fra Sørli til Åkersvika. Alternativet følger eksisterende bane forbi Stangebyen. Ved Guåker dreier alternativet nordvestover og følger deretter eksisterende bane forbi Ottestad stasjon. Ved Jemli tar alternativet igjen av fra dagens trasé og føres like vest for gårdene Nordstad og Tokstad.
- Variant *56-1a Bekkelaget* omfatter strekningen fra Ottestad til Åkersvika. Varianten tar av fra dagens trasé nord for Ottestad stasjon, men føres mellom Nordstad gård og Arstad skole og dermed også nærmere gårdene Gyrud og Tokstad.
- Alternativ *K1-2b Dagens stasjon med bru over Hamarbukta* omfatter strekningen fra Åkersvika til Vikervegen langs deler av eksisterende trasé. Alternativet føres over Åkersvika vest for eksisterende fylling, ligger på flomhøyde (ca. 128 moh.) gjennom dagens stasjonsområde, føres på bro over Hamarbukta og inn i en betongkulvert nord for Koigen. Tunnelpåhugget ligger ved Stormyra.
- Alternativ *K1-3b Dagens stasjon med kulvert under Hamarbukta* omfatter strekningen fra Åkersvika til Vikervegen langs deler av eksisterende trasé. Alternativet føres over Åkersvika vest for eksisterende fylling, ligger på flomhøyde (ca. 128 moh.) i deler av dagens stasjonsområde, og senkes deretter gjennom resten av stasjonsområdet og Hamarbukta og inn i en neddykket betongkulvert. Tunnelpåhugget ligger vest for Koigen.
- Variant *K1 vest-3b MAKS kulvert* har lukket kulvert over hele Hamarbukta og frem til ny stasjon. Bygningen integreres i kulverten. For øvrig er varianten i store trekk identisk med alternativet.
- Alternativ *K2-1a Stasjon ved rådhuset* omfatter strekningen fra Åkersvika til Vikervegen gjennom Østbyen. Alternativet føres over Åkersvika vest for eksisterende fylling, skjærer seg gjennom Østbyen og føres inn i en fjelltunnel like ved CC stadion. Mellom stasjonen ved rådhuset og fjelltunnelen er det planlagt et betongtunnel som kan opparbeides til byrom.
- Variant *K2 midt-1a MELLOM lokk* innebærer at det legges inn et parklokk nord for Stangevegen. For øvrig er varianten i store trekk identisk med alternativet.
- Alternativ *K3-3 Stasjon ved Vikingskipet* omfatter strekningen fra Åkersvika til Vikervegen gjennom Børstad. Alternativet føres over Åkersvika øst for eksisterende fylling, legges over parkeringsarealene ved Vikingskipet, øst for boligområdet ved Disen og deretter over marka til gårdene Børstad og Tommelstad. Ved Tommelstad ligger også tunnelpåhugget.
- Variant *K3-3 Fylling vest* innebærer at ny jernbane føres over Åkersvika på vestsiden av eksisterende fylling. For øvrig er varianten i store trekk identisk med alternativet.
- Alternativ *58 Jessnes-Brumunddal* omfatter strekningen fra Vikervegen til Brumunddal. Alternativet ligger i helningen øst for eksisterende bane. Alternativet føres mellom gårdene Jesnes nedre og Jesnes søndre, over Mælumsvika og deretter gjennom Stor-

Ihleagan før den krysser E6. Herfra følger den dagens bane inn mot Brumunddal stasjon. Alternativer innebærer at eksisterende Amlunden bru rives.

Figur 2-1 Tabellen viser hvilke gjennomgående alternativer og varianter som er konsekvensutredet.

	Stange	Hamar				Ringsaker
Alternativ	2a	K1 vest-2b «dagens stasjon med bru over Hamarbukta»	K1 vest-3b «dagens stasjon med kulvert under Hamarbukta»	K2 midt-1a «stasjon ved rådhuset»	K3 øst-3 «stasjon ved Vikingskipet»	58
Variant	56-1a Ottestad-Åkersvika		K1 vest-3b MAKS kulvert	K2 midt-1a MELLOM lokk	K3-3 Fylling vest	

Figur 2-2 Kartet viser hvilke gjennomgående alternativer og varianter som er konsekvensutredet.

2.3 Konsekvensutredningens oppbygning

2.3.1 KU, samfunnsøkonomisk analyse og KDP

Konsekvensutredningen er ledd i en vurderingsprosess og beslutningsrekke som leder frem til planvedtak i kommunestyret. Prosessen kan skjematisk fremstilles i tre trinn:

1 KU: Samfunnsøkonomisk analyse

Formålet med den samfunnsøkonomiske analysen er å vise hvordan tiltaket påvirker velferden for samfunnet. Analysen gjennomføres med et sett standardiserte fagtema som hvert tiltaksalternativ beskrives med. Deretter vurderes fordeler og ulemper av hvert alternativ. Dette gjøres separat for hvert fagtema og samlet for alle temaene til slutt. Metoden i håndbok V712 skiller mellom verdier som er prissatt og ikke prissatt. Følgende tema inngår i analysen:

Tabell 2-3 Tabellen viser hvilke fagtema som er en del av den samfunnsøkonomiske analysen.

Prissatte fagtema	Ikke-prissatte fagtema
5.2 Trafikant og transportbrukernytte	6.3 Landskapsbilde
5.3 Operatørnytte	6.4 Nærmiljø og friluftsliv
5.4 Budsjettvirkning for det offentlige	6.5 Naturmangfold
5.5 Ulykker	6.6 Kulturmiljø
5.6 Støy, luftforurensning og klimagassutslipp	6.7 Naturressurser
5.7 Restverdi	
5.8 Skattekostnad	

Analyseresultatet er gitt av en sammenstilling av de ulike fagutrederenes vurderinger og diskusjoner. Analysen danner grunnlaget for den videre beslutningsprosessen.

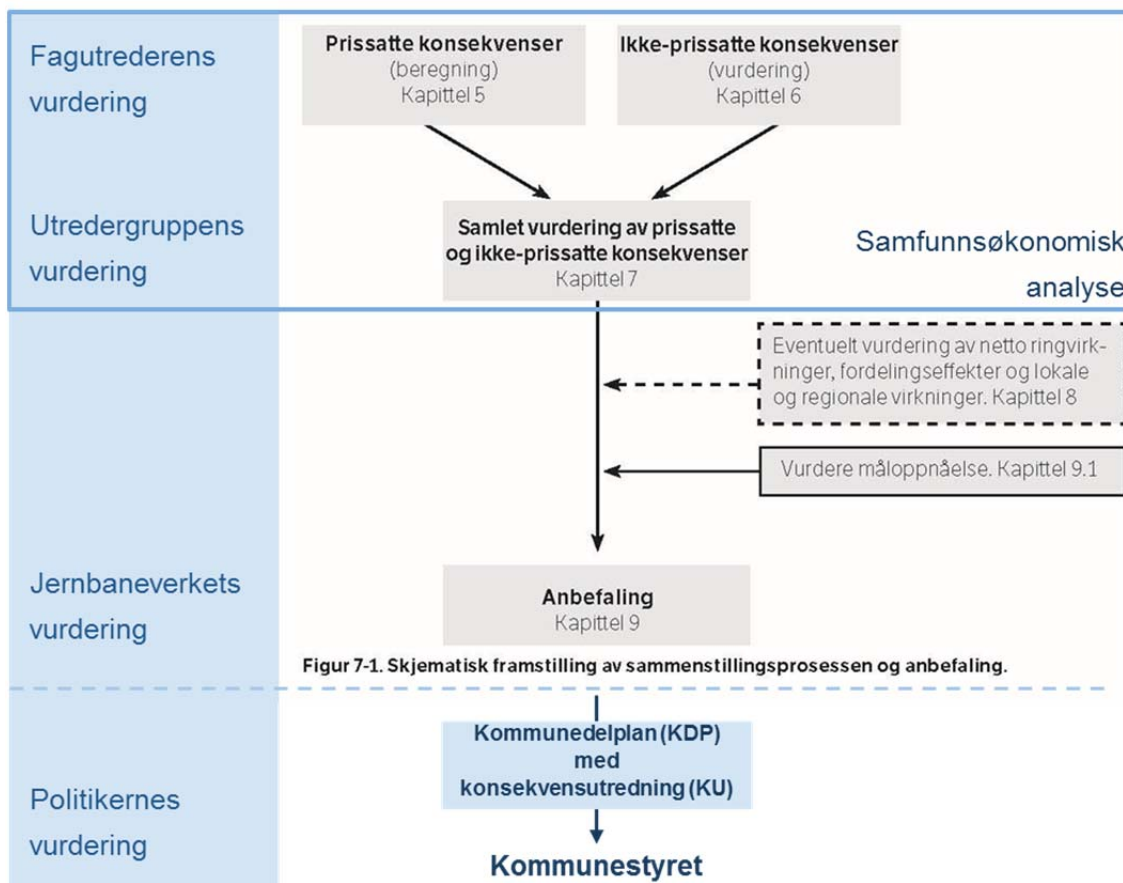
2 KU: Anbefaling

Den endelige konsekvensutredningen inneholder en anbefaling av hvilke eller hvilket alternativ Jernbaneverket ønsker å videreføre som kommunedelplan. I tillegg til den samfunnsøkonomiske analysen baserer også anbefalingen seg på konsekvensen av andre samfunnsmessige virkninger og en vurdering av hvor godt de ulike alternativene innfrir prosjektets mål. Hovedregelen er at en tar utgangspunkt i den samfunnsøkonomiske analysen, velger det alternativet som er rangert først, og anbefaler dette. Det er Jernbaneverket som gir anbefalingen.

3 KU + KDP: Planforslag

Konsekvensutredningen fremmes sammen med kommunedelplanen som et planforslag for kommunestyret. Det er kommunestyret som tar stilling til forslaget og har den endelige vedtaksmyndigheten i planprosessen.

Figur 7-1. Skjematisk framstilling av sammenstillingsprosessen og anbefaling.

Figur 2-4 Figuren viser prosess og beslutningsledd mellom den samfunnsøkonomiske analysen, konsekvensutredningen og kommunedelplanen. Figuren er en videreutvikling (vist med blått) av figur 7-1 i V712 (vist med svart).

2.4 Metode og planprogram

Innholdet i utredningen er definert i planprogrammet og i planprogrammets krav til metode. De enkelte fagutredningene følger metoden gitt av Statens vegvesens håndbok V712 *Konsekvensanalyser*. I tillegg er det for de ulike fagtemaene brukt supplerende verdikriterier i den grad dette har vært formålstjenlig. Planprogrammets innhold struktureres og av metodens form.

2.4.1 Utredningskrav fra planprogrammet

Forslag til planprogram for kommunedelplan med konsekvensutredning for dobbeltspor Sørli-Brumunddal, vedtatt 17.06.2015, angir hvilke korridorer, tema og metoder som skal benyttes i kommunedelplanarbeidet. For fagtemaet er det angitt følgende krav:

Tabell 2-3 Utredningskrav fra planprogrammet for fagtema kulturminner

KULTURMINNER			
Utredningstema	Utfordring/begrunnelse	Utredning – innhold og omfang	Metode
<p>Temaet tar utgangspunkt i den kulturhistoriske verdien av berørte områder. Temaet omfatter automatisk fredete kulturminner, nyere tids kulturminner, kulturmiljøer inklusiv kulturlandskap.</p>	<p>Tiltaket berører kulturlandskap av regional/nasjonal verdi og område med stort funnpotensial for automatisk fredete kulturminner.</p> <p><i>Gjelder spesielt Stange:</i> Områdene mellom Sørli og Stange og mellom Stange og Åkersvika er spesielt verdifulle. Det ligger flere gravhauger innenfor utredningsområde, og Hverven gård hvor det er fredete bygninger ligger like ved utredningskorridoren.</p> <p><i>Gjelder spesielt Hamar:</i> Særlig områdene ved H5 Børstad er verdifulle. Fortsatt sportilknytning til Jernbanemuséet må vurderes.</p> <p><i>Gjelder spesielt Ringsaker:</i> Særlig områdene mellom Jessnes og Brumunddal er spesielt verdifulle. Det ligger flere gravhauger innenfor utredningsområdet. Gjennom Brumunddal ligger det spor etter Kvernveita som krysser jernbanen.</p>	<p>Det skal utarbeides temakart basert på gjennomførte registreringer og verdivurderinger. Det skal redegjøres for kulturminnenes eventuelle vernestatus (fredet, regulert til spesialområde, bevaring, etc.) og tiltakets konsekvenser for disse. Områder med potensial for funn og antatt behov for ytterligere undersøkelser på reguleringsplannivå avgrenses på kart.</p> <p>Mulige avbøtende tiltak beskrives.</p> <p>Sikringstiltak ved spesielt verdifulle objekter og områder som kan komme i nærheten av tiltaket skal beskrives.</p> <p>Tiltakets konsekvenser ved bevaring av dette området/objektet må utredes spesielt.</p>	<p>Fylkeskommunen trekkes aktivt inn i arbeidet. For mulig berørte områder skal det utføres gjennomgang av relevante arkiv og befaringer av kvalifisert personell.</p> <p>Områder med potensial for funn og antatt behov for ytterligere undersøkelser på reguleringsplannivå avgrenses på kart jf. Håndbok 140.</p>

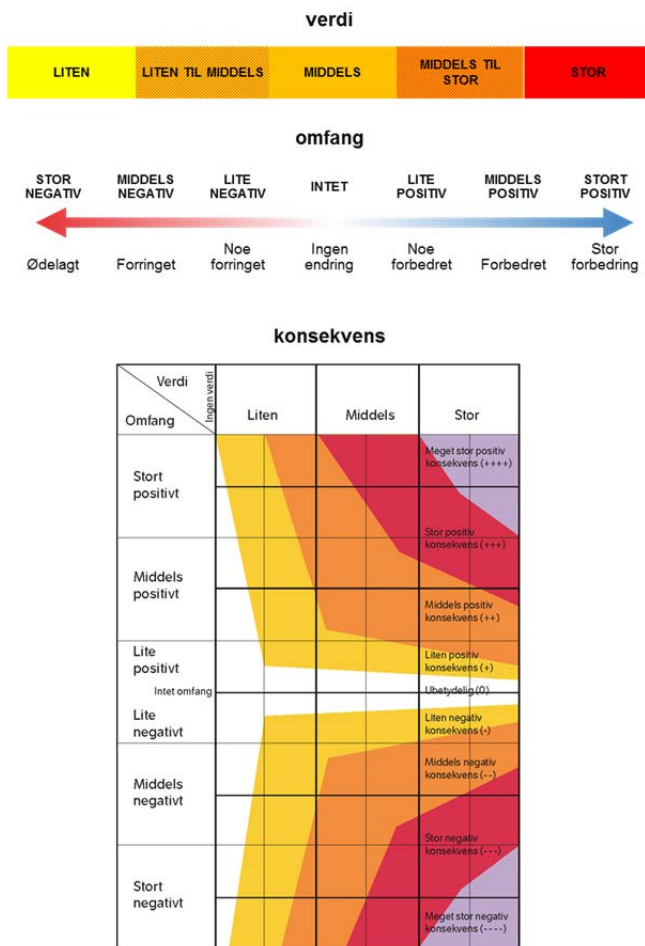
Kravene i utredningsprogrammet vurderes som oppfylt. Noen av momentene under utfordring/begrunnelse er av ulike årsaker ikke vurdert i herværende analyse. Hverven gård i Stange er ikke omtalt særskilt, da utredningsområdet er kraftig innskrenket i forhold til det varslede området i planprogrammet. Hverven ligger av den grunn et godt stykke unna den vurderte traséen og ikke relevant å trekke inn i analysen. Sportilknytning til Jernbanemuséet er omtalt i avsnitt 6.3, mens sporets funksjonelle verdi er utredet i rapport om prissatte konsekvenser.

2.4.2 Metode ikke-prissatte konsekvenser

De ikke-prissatte fagtemaene vurderes i tre hovedtrinn:

- **Verdi**
Basert på tilgjengelig kunnskap defineres utredningsområdet og hvilke miljøer eller delområder dette inneholder. Miljøene eller delområdene verdivurderes på en femdelt skala fra liten til stor verdi.
- **Omfang**
Deretter vurderes det hvordan tiltaket påvirker de berørte delområdene. Omfanget skal vurderes i forhold til referansesituasjonen (nullalternativet).
- **Konsekvens**
Konsekvensen for delområdet fastslås ved å sammenstille resultatene av verdi- og omfangsvurderingen.

Til slutt skal det redegjøres for den samlede konsekvensen av hvert alternativ, alternativene skal rangeres, beslutningsrelevant usikkerhet skal kommenteres og eventuelle avbøtende tiltak skal foreslås. Den følgende figuren angir de viktigste trinnene i metoden for de ikke-prissatte konsekvensene:

Figur 2-5 Figuren viser hovedtrinnene i vurderingen av de ikke-prissatte konsekvensene. Konsekvensen fremkommer ved å sammenstille delområdets faglige verdi med tiltakets påvirkning av denne verdien.

3 Definisjon og avgrensning av tema

3.1 Definisjon av tema

Kulturminner er, ifølge kulturminneloven «alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.»

Med kulturmiljøer menes områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng. To eller flere kulturminner kan defineres som kulturmiljø.

Kulturlandskap er brukt i betydningen større områder der landskapet og kulturminnene danner en enhet og sammenheng.

Fredete kulturminner har et juridisk vern gjennom kulturminneloven. Det skilles mellom automatisk fredete (fornminner) og vedtaks-/forskriftsfredete kulturminner. Automatisk fredete kulturminner, er fredet i henhold til kulturminnelovens § 3. Fredningen gjelder alle kulturminner som kan dateres til tiden før 1537. Vedtaksfredete kulturminner er nyere tids kulturminner, som er tinglyst som fredet etter en frednings sak. Såkalt listeførte kirkene har intet juridisk vern, men listeføringen gir en oversikt over kirker med kulturhistorisk verdi, som er vurdert å være verneverdige. Også kulturmiljø kan vedtaksfredes i henhold til kulturminneloven.

Som en felles benevnelse omtales kulturminner yngre enn 1537 som *nyere tids kulturminner*. Dette kan gjelde bygninger, så vel som andre strukturer. Disse har i seg selv ikke er formelt vern i kulturminneloven, men kan gis ulike grader av vern gjennom plan- og bygningsloven. Nyere tids kulturminner kan også vedtaksfredes, se nærmere omtale i avsnitt over.

3.1.1 Fagtemaets bruk av metoden

Kartlegging av kulturminner og kulturmiljø er utført ved gjennomgang av offentlig tilgjengelige kilder med informasjon om kulturminner, kartanalyser, befaringer i analyseområdet samt ved gjennomgang av ortofoto. Rapporten er delt inn i tre delstrekninger; Sørli-Bekkelaget, Hamar og Furuneset-Brumunddal. Hver delstrekning er delt inn i mindre delområder med sammenfallende karakter. Hvert delområde er splittet opp i flere kulturmiljøer. Et kulturmiljø kan bestå av to eller flere objekter med kulturhistorisk verdi. Eventuell vernestatus er nevnt under kulturmiljøet.

Hvert kulturmiljø er kategorisert ut fra registreringskategoriene

- Automatisk fredet kulturminne
- Gårdsmiljø
- Urbane kulturmiljøer
- Tekniske/industrielle kulturmiljøer
- Grøntanlegg
- Samferdselsminner

Ved vurdering av omfang og konsekvens er det vurdert hvordan kulturminner og -miljøer fysisk blir berørt av tiltaket. Dette kan gjelde fysisk arealbeslag så vel som barrierevirkninger i forhold til sammenhenger rundt kulturminnet/-miljøet. I tillegg er det vurdert hvordan tiltaket visuelt vil kunne virke inn på kulturminnet/-miljøet. Dette er begrenset til kulturminner og -miljø innen analyseområdet. Støy og rystelser er ikke vurdert, da det er gjort beregninger for disse temaene som er presentert i egne fagrapporter.

3.2 Fagtemaets verdigrunnlag

3.2.1 Vurderingskriterier

Basert på befaring og gjennomgang av nasjonale databaser over fredete kulturminner samt kommunale, regionale og nasjonale planer og fredninger, er kulturmiljøer avgrenset og verdisatt.

Ved vurdering av verdi er kriterier i HB V712 brukt. Hensikten med å bruke disse kriteriene er å gjøre vurderingene transparente og undersøkelsen praktisk gjennomførbar. Likevel er det også nødvendig å gjøre kvalitative vurderinger for å gradere verdiene. For nyere tids kulturminner vil typisk et gårdstun med bygninger eldre enn 1850 normalt få høyere verdi enn et gårdstun med flere, men yngre bygninger. For automatisk fredete kulturminner vil et gravfelt gjerne være mer «verd» enn et enkeltstående gravminne. En slik vurdering må imidlertid alltid realitets-sjekkes. Dersom gravminnet er monumentalt og fungerer som et landemerke, vil egenverdien på denne kunne være høyere enn et felt med flere, men mindre monumentale gravminner.

I Hamar by har kommunedelplan for kulturminner vært et viktig verktøy både for avgrensning av kulturmiljøer og for verdisetting. Vurderingene i kommunedelplanen er stort sett benyttet direkte.

Ved verdisetting er det vist til bruksverdi knyttet til næringsverdi og pedagogisk verdi. Med næringsverdi menes at kulturminnet/-miljøet fortsatt er i bruk. Med pedagogisk verdi menes at kulturminnet/-miljøet vurderes å kunne brukes i pedagogisk virksomhet. Et tun med eldre gårdsbebyggelse eller en monumental gravhaug vil gjerne ha en pedagogisk verdi, mens en steinalderboplass som ikke er visuelt synlig ikke nødvendigvis har en slik verdi for allmennheten. Momenter relatert til nærings- og pedagogisk verdi er vurdert i andre fagrapporter; tilrettelegging av gårdsturisme og næringsliv under tema lokal og regional utvikling, friluftsliv og folkehelse under tema nærmiljø og friluftsliv.

3.2.2 Planområde og influensområde

Analyseområdet omfatter planområdet og influensområdet. Planområdet er det området som blir fysisk berørt av tiltaket. I tillegg til det nye dobbeltsporet inkluderer det alle inngrep i forbindelse med anleggsvirksomhet, tunnelpåslag, deponi-, rigg- og anleggsområder, og tiltak på adkomst- og driftsveger. Med influensområdet menes det området som kan bli visuelt påvirket av tiltaket utover fysiske inngrep. Utstrekning på analyseområdet er ikke en statisk avstand fra tiltaket, men vil variere etter terreng og type kulturhistoriske verdier. Det er tatt utgangspunkt i et 50 meters belte på hver side av midtlinjen til jernbanen. Dette er noe større enn det anleggsbeltet som det opereres med på tegninger og kart. Så godt som alle kulturminner som ligger innenfor 50-metersbeltet er vurdert. I tillegg er også kulturminner utenfor dette tatt med, dersom det er vurdert som relevant. Dette har vært aktuelt for gårdstun i Stange og Ringsaker kommuner. Andre lokaliteter er ikke nærmere omtalt, til tross for at de har en tydelig kulturhistorisk verdi. Vikingskipet i Hamar er et kulturminne som er vurdert som bevaringsverdig i Hamar kommunes kommunedelplan for Hamar sentrum. Bygget er et viktig landemerke særlig som arena for store arrangementer. Bygget er valgt ikke medtatt i denne analysen, da lokalitetens funksjon gjør den mer relevant å vurdere under temaene landskap, nærmiljø og friluftsliv samt byutvikling.

3.3 *Kunnskapsgrunnlag og datainnsamling*

3.3.1 **Anvendt datagrunnlag**

Askeladden, Riksantikvarens database med oversikt over automatisk fredete kulturminner, vedtaksfredete kulturminner og verneverdige kirker (såkalt listeførte kirker), er benyttet som et viktig grunnlag i analysen.

SEFRAK-registeret er benyttet for å få oversikt over eldre bygningsmasse. Registeret er en oversikt over hus i Norge bygget før 1900. Bygningene klassifiseres i «bygninger eldre enn 1850», «bygninger fra 1850-1900» og «ruiner/revet». Den eldste klassen, bygninger eldre enn 1850, har et vern i henhold til kulturminnelovens § 25 som krever godkjenning av fylkeskommunen før rivning eller før det gjøres store endringer av bygget.

Lokale, regionale og nasjonale planer for kulturminnevern er brukt for å kunne velge ut viktige kulturminner og kulturmiljø i analyseområdet (se

Tabell 3-1).

Det er dessuten flere områder innen analyseområdet som Hedmark fylkeskommune har vurdert å være regionalt verdifulle kulturlandskap.

Tabell 3-1 Oversikt over kilder som er benyttet i analysen.

Kilde	Relevans
Askeladden.ra.no	Kartlegging og beskrivelse av fredete kulturminner, SEFRAK-registrerte bygninger og listeførte kirker.
Naturbase.no	Geografisk avgrensning av kulturlandskap som er vurdert å ha stor kulturhistorisk verdi.
Kommunedelplan kulturminner i Hamar sentrum	Viser områder og enkeltobjekter som er vernet etter plan og bygningsloven, eller vurdert av Hamar kommune å være verneverdige.
NSB verneplan	Kartlegging av vernede og verneverdige kulturminner
NBI-registeret (Riksantikvaren)	Riksantikvarens register over verneverdig bebyggelse i bystrøk. Med registeret foreligger en utvelgelse/prioritering av bevaringsverdige områder, men registeret gir ingen formelle eller juridiske bindinger i forhold til vern.
Hedmark fylkeskommune	Kontakt med arkeolog og antikvar.
Gårdsregistreringer utført av Rambøll/Sweco ANS	Gårdsregistreringer gjort i forbindelse med nye Dovrebanen.
Landskapet i Stange vestbygd, rapport Fylkesmannen i Hedmark, landbruksavdelingen	Beskriver og karakteriserer det verdifulle kulturlandskapet i Stange vestbygd.
Fylkesdelplan for kulturminnevern	Beskrivelse, vurdering og prioritering av særlig verdifulle kulturhistoriske lokaliteter og kulturmiljø.

3.3.2 Kildekritikk

Formålet med denne konsekvensutredningen er å avklare hvordan tiltaket, det vil si ny, dobbeltsporet jernbane mellom Sørli og Brumunddal. Utredningen skal ha et detaljnivå som gjør den beslutningsrelevant. Både avgrensning av kulturmiljøer og verdisetting vil være farget av dette.

Det er ikke vurdert som hensiktsmessig å oppdatere tilstandsstatus for alle registrerte kulturminner. Arbeidet bygger på befaringer der et utvalg kulturminner er oppsøkt samt databaser og offentlig tilgjengelige planer/oversikter. Kildene er av varierende kvalitet. SEFRAK-registreringene ble utført over hele landet mellom slutten av 1970-tallet og begynnelsen av 1990-tallet. Status for de enkelte bygningene er av den grunn usikker, og registeret kan kun brukes som indikator på at det er eldre bosetning i området og at en bør være oppmerksom på hvor det kan være kulturhistoriske verdier. Informasjon hentet fra Askeladden er som regel oppdatert og ajourført, men status kan ha endret seg siden siste registreringstidspunkt.

Avgrensingen av kulturmiljø er basert på kart og ortofoto samt utbredelse av kulturminner innen en matrikkelgård. Avgrensingen er sett i forhold til tiltaket som er planlagt, og skal ikke sees på som en objektiv definisjon, som uten videre kan stå uavhengig i forbindelse med andre plansaker.

I forbindelse med gårdsregistreringene, er det innhentet en del informasjon om kulturminner. Opplysninger om dette temaet er et supplement til de andre opplysningene som ble innhentet, og er avhengig av informantenes interesse og kunnskap om kulturminner. Temaet er derfor noe tilfeldig dekket i registreringene. Der det er relevant, er innhentede opplysninger tatt med i analysen. Dette gjelder særlig det som er kartfestet. Relevante data er samlet på registreringskartet for tema kulturminner.

I rapporten som presenterer landskapet i Stange vestbygd (Fylkesmannen i Hedmark 1995), er det lagt vekt på dokumentasjon og kartlegging av enkeltkomponenter i landskapet på objekt- og lokalnivå. Typiske landskapselementer som ulike jordslag, skog og hager defineres. Interessant for vurdering av kulturmiljø er «Markant tun – bygningsmasse» som er definert som «Vakre gårdstun og andre bygningskomplekser som i seg selv danner en fast, sluttet komposisjon». Disse tunene tilsvare som regel gårdsmiljø som er verdivurdert i forbindelse med nytt dobbeltspor. Andre elementer med direkte relevans for kulturminner og kulturmiljø er steingjerder, alléer, fornminner og fredete bygninger. Disse er fanget opp i verdivurderingene i herværende analyse dersom de ligger innenfor analyseområdet.

Hedmark fylkeskommune har tatt initiativ til et prosjekt der det er foretatt hageregistreringer (det vil si av hager og alléer) i flere av kommunene i fylket. Resultatene fra dette prosjektet er ikke benyttet i herværende analyse. I de tilfellene der optimalisering av tiltaket (justering av sporets horisontale og vertikale linje, vegomlegginger ol.) viser at det nye dobbeltsporet blir liggende tett opp til tunene på de større gårdene, anbefales det at hageregistreringene blir trukket inn i den videre planleggingen (i reguleringsplanfasen).

Som nevnt er formålet med denne analysen å skaffe et beslutningsrelevant grunnlag for valg av nytt dobbeltspor mellom Sørli og Brumunddal og kartleggingen av kulturminner er gjort på et noe overordnet nivå. Det er blant annet ikke hentet inn opplysninger om vegfar og stier utover det som er nedfelt i offentlig tilgjengelige rapporter eller databaser.

Kunnskapsgrunnlaget vurderes å være tilfredsstillende for å vurdere konsekvensene av den nye Dovrebanen mellom Sørli og Brumunddal for tema kulturminner.

4 Overordnet situasjon

Den planlagte Dovrebanen mellom Sørli og Brumunddal går gjennom kommunene Stange, Hamar og Ringsaker, og ligger i landskapet/distriktet Hedmarken på østsiden av Mjøsa. Dette landskapet består i tillegg av kommunen, Løten, men Løten blir ikke berørt av ny toglinje.

På 16-1700-tallet var Hedmarken inndelt i Ringsaker, Stange og Vang prestegjeld. I alle tre prestegjeld står det middelalderkirker. På Hamar står i tillegg ruinene etter Hamars katedral fra middelalderen, som ble bygget da Hamar ble eget bispedømme på slutten av 1100-tallet.

Alle tre kommuner er viktige jordbrukskommuner. Mye av arealet i Hamar kommune er i dag by og bynære områder. Det er rike forekomster av fornminner i de tre kommunene. De eldste funnene kan knyttes til steinalderbosetning. Fra spredte steinalderfunn langs Mjøsa vokser funnmengden i jernalder. Stor funntetthet av gravhauger og –felt i tilknytning til eksisterende gårdstun indikerer kontinuerlig bosetning fra jernalder fram til dagens gårdstun. Det mer enn antyder et omfattende jordbruk med høy produksjon på Hedmarken. Bygdeborger er kjent fra både Stange og Ringsaker og antas å ha tilknytning til gamle ferdselsårer. Spor etter jernutvinning tyder på at jernproduksjon var en viktig ressurs i tillegg til jordbruket.

På Åker, innerst i Åkersvika, vokste det fram et viktig maktsenter på slutten av eldre jernalder. Dette senteret holdt seg fram til 1000-tallet, da Hamarkaupangen tok over som administrativt senter både for kirke og stat. Denne situasjonen holdt seg fram til 1500, da Hamar mistet disse funksjonene. Først i 1848 fikk Hamar bystatus.

I disse rike jordbruksbygdene er storgårder et vanlig innslag, der ikke bare bygningsmassen er godt bevart men også en del hageanlegg. Husmannsvesenet er også godt representert, blant annet med to fredete husmannsplasser i henholdsvis Ringsaker og Stange. Her er i tillegg noen husmannsplasser som ikke er formelt vernet. Gårdsundersøkelsen som er gjennomført i forbindelse med prosjektet har også avdekket ruiner etter og muntlige minner om slike plasser. Langs jernbanen gjennom Hedmark, som stod ferdig i 1880-årene, vokste det fram mindre stasjonsbyer med jernbanestasjon og bebyggelse. Flere av disse har vært og er, i stadig vekst.

Denne kulturhistoriske bakgrunnen speiles i kulturminnene og kulturmiljøene som finnes i undersøkelsesområdet.

4.1 Kulturhistoriske verdier knyttet til jordbruket

Landskapet i analyseområdet er sterkt preget av kulturell påvirkning. Store områder i analyseområdet er trukket fram som nasjonalt viktige kulturlandskap.

Stange vestbygd kulturlandskap

Stange vestbygd omtales som «et storskala, flatt jordbrukslandskap beliggende mot Mjøsa. Området er et stort og aktivt jordbruksområde med åkre, enger og beiter. (...) Landskapet er åpent med varierende innslag av randsoner, åkerholmer, dammer, eldre beiteområder og beitehager. (...) Storgårdstunene dominerer med innslag av husmannsplasser innimellom (flere av de restaurert). Freda bygninger på Ringnes, Hverven og Stange prestegård. Kulturminner

ellers er bl.a. gravhauger, bygdeborg, rydningsrøyser, dyrkingsspor, stier, veger, gutuer, steingard, skigard og åkerkanter (Naturbase.no).»

Vurderingene bygger på registreringer av landskapet i Stange vestbygd (1995).

Kulturlandskapet er vurdert av Hedmark fylkeskommune til å ha stor kulturhistorisk verdi.

Området, som først og fremst preges av gårdsmiljøer, har stor opplevelsesverdi knyttet til identitet, estetikk og autentisitet. Kunnskapsverdi knyttet til historisk kildeverdi, alder, variasjon og mangfold, autentisitet og tidsdybde. Bruksverdien er knyttet til næringsverdi og pedagogisk verdi.

Figur 4-1 Det småkuperte kulturlandskapet i Stange vestbygd med Stange kirke fra middelalderen i bakgrunnen. Foto: Marius Fiskevold

Åkersvika kulturlandskap

«Landskapet som utgjør Åkersvikaområdet har rolige avrundede former, og ligger ned mot Mjøsa. (...) Jordbruksarealene, hovedsakelig med kornproduksjon gir landskapet et åpent preg. Området er også rikt på kulturminner da det er tett forekomst av automatisk fredete kulturminner i området. Kulturmiljøet har stor tidsdybde og stort mangfold og står sentralt i Norgeshistorien (Naturbase.no).»

Kulturlandskapet er vurdert av Hedmark fylkeskommune å ha stor kulturhistorisk interesse.

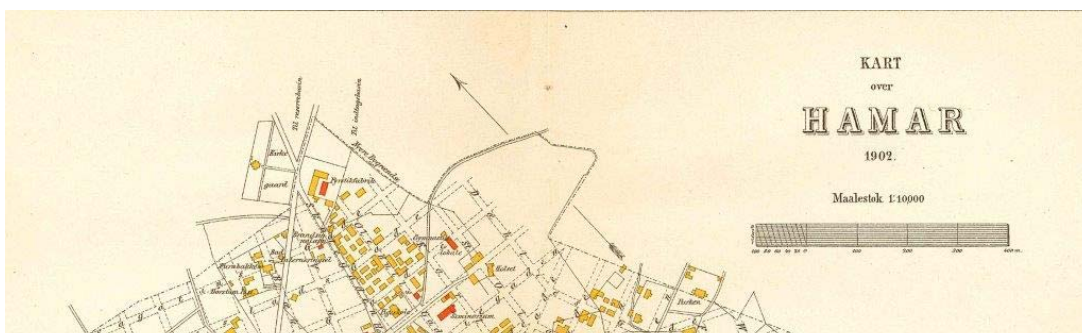
Området, som først og fremst preges av gårdsmiljøer men også av nærheten til Hamar, har stor opplevelsesverdi knyttet til identitet, estetikk og autentisitet. Kunnskapsverdi er knyttet til historisk kildeverdi, alder, variasjon og mangfold, autentisitet og tidsdybde. Bruksverdien er knyttet til næringsverdi og pedagogisk verdi.

4.2 Kulturhistoriske verdier knyttet til bydannelse, samferdsel og industrialisering

4.2.1 Hamar

I kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer (Hamar kommune 2011) er det valgt ut og beskrevet 20 områder i Hamar sentrum.

Samlet sett er Hamar by et urbant kulturlandskap med en rekke kulturmiljøer, der fornminner kombineres med industribebyggelse, boligområder og mindre bymiljøer. Her er viktige sammenhenger/strukturer som ligger lag på lag. Den eldste byen lå på Domkirkeodden mot bukta som i dag rommer utfyllingen Koigen. Da Hamar fikk bystatus på midten av 1800-tallet ble sentrum flyttet lengre østover til bukta øst for Høyensalodden. Med byplanen fra 1848 ble det utarbeidet en byplan med et gatenett med tydelig kvartalsstruktur der Torggata med parallellgater følger den naturgitte strandlinjen. Tverrgatene hadde «mjøsgløtt» (Hamar kommune 2012:18f). Planen har nasjonal verdi og fortsatt synlig i flere av bydelene i Hamar. I andre halvpart av 1800-tallet ble det anlagt jernbane gjennom Hamar. Med denne ble den direkte forbindelsen til Mjøsa endret. Samtidig ble det utarbeidet nye byplaner, der jernbanen var et element man forholdt seg til. Jernbanens barrierevirkning mot sjøfronten kan også ha vært en medvirkende årsak til at sjølinjen stadig er blitt utfylt. Dagens Hamar og tilhørende strandlinje er derfor et resultat av en lang historisk utvikling med opplevelseskvaliteter knyttet til identitet, estetikk (arkitektur) og autentisitet; kunnskapsverdi knyttet til historisk og vitenskapelig kildeverdi, alder, variasjon og mangfold, både det typiske, sjeldne samt tidsdybde; og bruksverdi knyttet til miljøverdi, næringsverdi og pedagogisk verdi. Når det videre i analysen er vurdert omfang og konsekvens for kulturminner og –miljø er det naturlig å se på det kulturhistoriske avtrykket slik det framstår i dag.

Figur 4-2 Byplanen av 1902.

4.2.2 Jernbanen

Allerede i 1857 ble det vedtatt å anlegge en bane mellom Hamar og Grundset like nord for Elverum. Første etappe fra Hamar mot Elverum startet i 1862. Dette er seinere blitt Rørosbanen som fortsatt går i samme traséen fra Hamar og nordøstover. I 1880 åpnet jernbanen mellom Eidsvoll og Hamar og i 1894 ble linjen forlenget videre nordover. Som følge av jernbanen ble det lagt spor gjennom jordbrukslandskap, elver og sjøer ble krysset i bro og tunneler ble bygget. Det tilkom videre bygningsmasse i form av driftsbygninger på stasjoner og stoppesteder.

Jernbanesporet som i dag går gjennom Stange, Hamar og Ringsaker kommuner har kulturhistorisk verdi som et uttrykk for linjen som ble lagt mellom ca. 1860 og 1894.

Konstruksjonene som forbindes med sporet, blant annet i form av tunnelportaler, brufundamenter, stasjonsbygninger og lagerbygninger, vurderes som svært viktige og forståelige spor etter jernbanedriften med svært stor opplevelsesverdi. Selve sporet vurderes å være det bindeleddet som binder de enkelte konstruksjonene sammen og vil stort sett være robust for nye tiltak. Robustheten er særlig knyttet til tiltak som bidrar til at de fysiske anleggene fortsatt står i en funksjonell sammenheng der jernbanevirksomheten kan fortsette. Konstruksjonene er, i motsetning til jernbanelinjen, sårbare mot nye inngrep. I den videre analysen er det derfor lagt vekt på konstruksjoner forbundet med jernbanen når omfang og konsekvens for eksisterende jernbane er vurdert.

4.2.3 Pilegrimsleia

Pilegrimsleia består av turveger som det er knyttet pilegrimstradisjon til, det vil si tradisjoner om at det foregikk ferd til pilegrimsmål langs disse. Leia er bundet sammen av natur og kulturminner med tradisjoner tilbake til middelalderen. Målet for pilegrimsleia gjennom Stange, Hamar og Ringsaker var Nidaros domkirken, knyttet til helgendyrkelsen av den hellige Olav. Rutene som er avmerket som pilegrimsleia har ikke nødvendig dokumentert kontinuitet tilbake til førreformatorisk tid. Hedmark fylkeskommune har i fylkesdeplan for kulturminner derfor en bestemmelse om at der leia er lagt på førreformatoriske vegger, skal den reguleres til spesialområde bevaring, mens vegfar fra nyere tid med nasjonal eller regional verdi skal reguleres til bevaring. Der leia ikke følger fredete eller vernede vegfar anbefales regulering til friområde og at det opplyses om at pilegrimsleia går gjennom området (Hedmark fylkeskommune 2005:126).

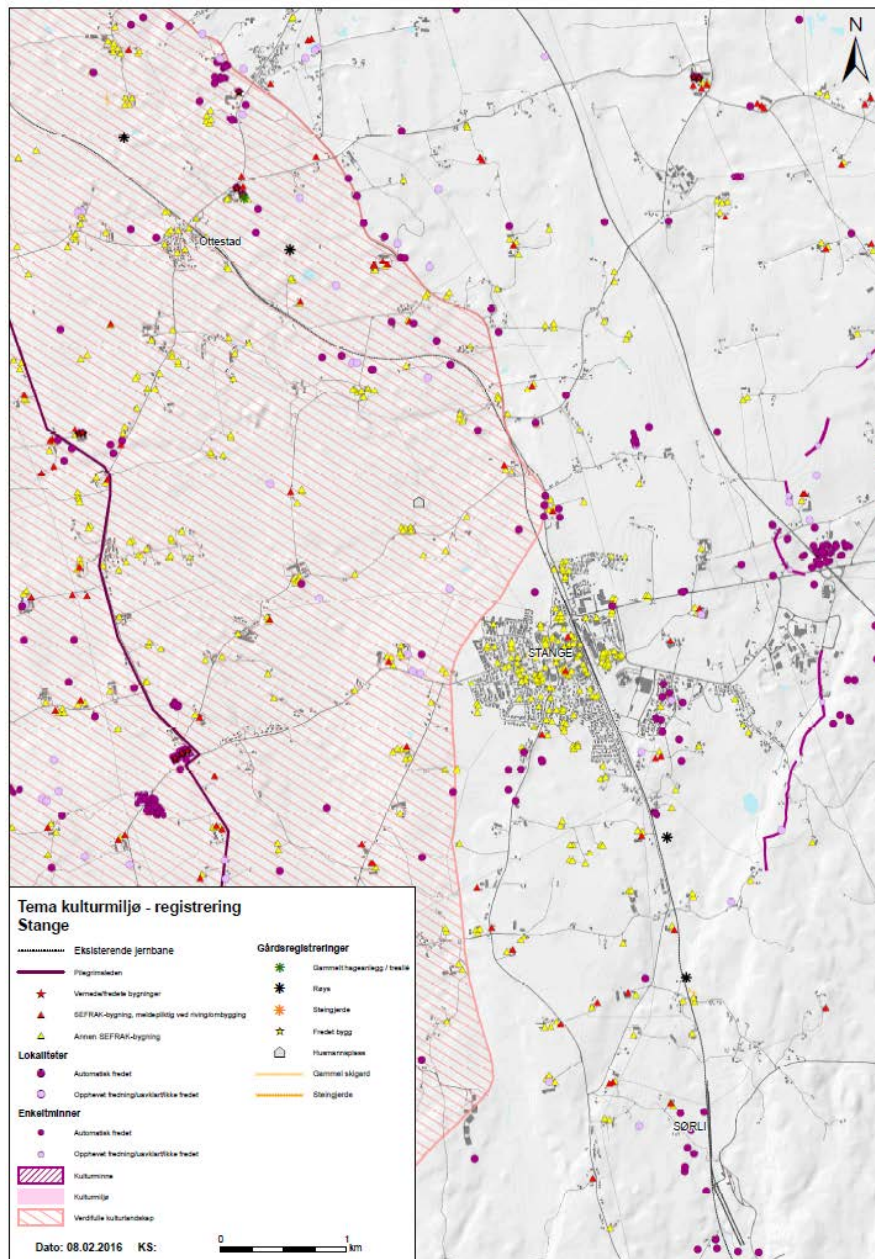
Gjennom Stange kommune går pilegrimsleia tett ved Mjøsa og dermed et godt stykke fra analyseområdet for nytt dobbeltspor. Gjennom Hamar kommune går pilegrimsleia i eksisterende vegnett langs Stangeveien og videre mot Domkirkeodden og er dermed delvis innenfor analyseområdet. Leia er ikke regulert i kommunedelplan for kulturminner i Hamar sentrum og er derfor ikke vurdert i analysen. Gjennom Ringsaker kommune ligger leia delvis innen analyseområdet. Der leia går gjennom vurderte kulturmiljø er dette tatt med i konsekvensvurderingen.

Figur 4-3 Middelalderkatedralen på Hamar er et selvsagt besøksmål for pilegrimsfarere. Foto: Google

5 Verdi- og omfangsvurdering av delområder

De kulturhistoriske lokalitetene er som regel begrenset til en matrikelgård, med unntak av Hamar by. Her er det stort sett bydeler som har dannet grunnlag for definisjon av kulturhistoriske lokaliteter. Delområdene 5.1 til 5.5 ligger i Stange kommune. Delområdene 5.6-5.15 ligger i Hamar kommune, mens 5.16 til 5.18 ligger i Ringsaker kommune.

Figur 5-1 Registrerte kulturminner i Stange kommune. Nordligste delen av kommunen vises på kart Figur 5-12.

5.1 Delområde Stange sør

5.1.1 Kulturmiljø

KM-1 Holtestua (gnr. 114)

Gårdsmiljø med to eldre bygninger med vern i henhold til kulturminneloven § 25 og automatisk fredete kulturminner

På tunet står tre registrerte SEFRAK-bygninger, hvorav et stabbur og et sannsynlig ildhus er datert til før 1850. Et våningshus er datert til slutten av 1800-tallet. Kokegrop datert yngre bronsealder samt kullgroper er registrert i utmarken (Askeladden id 151650, 151647 og 151648).

Kulturmiljøet har samlet kunnskapsverdi knyttet til historisk og vitenskapelig kildeverdi, alder og tidsdybde. Både bygningene og de automatisk fredete kulturminnene bidrar til dette. Gården representerer et typisk småbruk i regionen.

Verdi: Middels

Omfang 2a-Bekkelaget: Alternativet medfører en utvidelse av dagens trasé med tilhørende anleggsområde. Nye tilkomstveger vil komme i fysisk konflikt med de to kullframstillingsplassene Askeladden id 151647-48.

- Stort negativt omfang

Omfang 56 1a-Bekkelaget: Alternativet er likt hovedalternativet og har samme omfang.

- Stort negativt omfang

KM-2 Hol (gnr 113)

Gårdstun med en eldre bygning uten formelt vern og med løsfunn av automatisk fredete kulturminner

Tunet har et bolighus datert til de siste årtiene før 1900. Det er funnet to løsfunn på gården i form av en fallos-stein og en flintdolk (Helstad 2012). Disse indikerer stort potensial for funn langs traséen.

Kulturmiljøet har kunnskapsverdi som et typisk småbruk i regionen. Løsfunnene gir kunnskapsverdi knyttet til alder og samlet gir kulturminnene tidsdybde.

Verdi: Liten

Omfang 2a-Bekkelaget: Alternativet vil stort sett følge dagens trasé, men vil kreve noe mer areal. Dette vil i svært liten grad virke inn på den kulturhistoriske verdien. Omlegging av jernbanen lengst nord i lokaliteten der nytt dobbeltspor planlegges øst for eksisterende, vil bidra til at jernbanen blir liggende lengre unna gårdstunet. Dersom det nåværende sporet blir regulert til LNFR-område vil alternativet kunne gi et visst positivt omfang for Hol som kulturmiljø.

- Intet-lite positivt omfang

Omfang 56 1a-Bekkelaget: Alternativet er likt hovedalternativet og har samme omfang.

- Intet-lite positivt omfang

KM-3 Asplund (gnr. 102/6)
Småbruk med eldre bygninger

Bruksnummer og bygningsmasse indikerer at Asplund er et småbruk/en plass som er ryddet og reist de første tiårene av 1900-tallet. Bygningene er ikke SEFRAK-registrert.

Kulturmiljøet har kunnskapsverdi som eksempel på et tidstypisk rydningsbruk i regionen. Det er fortsatt relativt intakt og har derfor et visst autentisk uttrykk.

Verdi: Liten

Omfang 2a-Bekkelaget: Alternativet går i ny trasé øst for eksisterende jernbane. Sporet kommer lengre unna tunet og kan få en svak positiv virkning på kulturmiljøet.

- Intet-lite positivt omfang

Omfang 56 1a-Bekkelaget: Alternativet er likt hovedalternativet og har samme omfang.

- Intet-lite positivt omfang

KM-4 Nøkleholm (gnr. 104)
Gårdstun med en eldre bygning med vern i henhold til kulturminneloven § 25

På tunet står to registrerte SEFRAK-bygninger, hvorav et stabbur er datert før 1850 og et våningshus til 1850-1875. Kokegrop datert yngre bronsealder samt kullgroper er registrert i utmarken (Askeladden id 151650, 151647 og 151648). Ved gårdsregistreringen ble begge de to SEFRAK-registrerte bygningene nevnt av informant, hvilket betyr at status/tilstand er uendret. Under gårdsregistreringene kom det også fram at det skal ha vært foretatt registreringer på gården for noen år siden. Det er usikkert hvordan disse er dokumentert og rapportert.

Kulturmiljøet har kunnskapsverdi som eksempel på et tidstypisk småbruk i regionen. Tunstrukturen er fortsatt relativt intakt og har derfor et visst autentisk uttrykk.

Verdi: Liten-middels

Figur 5-2 Tunet på Nøkleholm. Foto: Mona Mortensen

Omfang 2a-Bekkelaget: Alternativet går i ny trasé øst for eksisterende. Dersom nåværende spor reguleres til LNFR-område kan dette til en viss grad kan virke positivt inn på Nøkleholm som kulturmiljø, da sporet kommer lengre unna tunet. Det er planlagt en ny adkomstveg til Grøtholm tvers over eiendommen i nord. Denne vil skape en barriere gjennom gårdsmiljøet. I og med at det er i utkanten av gårdsmiljøet vil dette i liten grad virke inn på de kulturhistoriske verdiene.

- Intet omfang

Omfang 56 1a-Bekkelaget: Alternativet er likt hovedalternativet og har samme omfang.

- Intet-lite negativt omfang

KM-5 Grøtholm (gnr. 103)

Gårdstun med en eldre bygning med vern i henhold til kulturminneloven §25

På tunet står to registrerte SEFRAK-bygninger, hvorav et stabbur er datert 1800-1825 og et våningshus er reist mellom 1700 og 1725. Under gårdsregistreringen ble det registrert steingjerder som ble kartfestet.

Kulturmiljøet er et typisk eksempel på tradisjonelle, mellomstore gårdstun i regionen. Våningshuset fra begynnelsen av 1700-tallet har stor egenverdi.

Verdi: Middels-stort

Omfang 2a-Bekkelaget: Alternativet går i ny trasé øst for eksisterende. Jernbaneanlegget vil med det komme noe nærmere tunet på Grøtholm. Dette vil til en viss grad kunne redusere opplevelsesverdien til kulturmiljøet.

- Intet-lite negativt omfang

Omfang 56 1a-Bekkelaget: Alternativet er likt hovedalternativet og har samme omfang.

- Intet-lite negativt omfang

KM-6 Huse (gnr. 100)

Gårdstun med to eldre bygninger med vern i henhold til kulturminneloven §25

På tunet står tre registrerte SEFRAK-bygninger; et våningshus, et stabbur. Under gårdsregistreringen ble det opplyst at bolighuset skal ha blitt flyttet fra Arstad i 1866. Det ble videre kartfestet ruiner og det ble opplyst at det ligger en husmannsplass under gården. Denne ligger utenfor analyseområdet og er derfor ikke med i kulturmiljøet. Det er registrert kokegropen på jordet. Disse er kartfestet. Gården har en bjørkeallé; nederste del ble hugget av tyskerne i 1940.

Kulturmiljøet er et typisk eksempel på tradisjonelle gårdstun i regionen. Huset som er flyttet fra Arstad tilfører alder og historisk kildeverdi. Alléen tilfører enda et element i gårdsmiljøet.

Verdi: Middels-stor

Omfang 2a-Bekkelaget: Huse ligger utenfor anleggsområdet og det er en veg mellom den nye banen og gårdsmiljøet. Disse forholdene tilsier at kulturmiljøet ikke blir berørt av tiltaket, verken fysisk eller visuelt.

- Intet omfang

Omfang 56 1a-Bekkelaget: Alternativet er likt hovedalternativet og har samme omfang.

- Intet omfang

KM-7 Kløvstad (gnr. 100/5)

Gårdsmiljø med en bygning med vern i henhold til kulturminneloven §25 samt automatisk fredet kulturminne

Lengst øst i gårdsmiljøet ligger et våningshus som i SEFRAK er registrert med datering før 1850. Kokegropfelt (Askeladden id 217060) ble avdekket under §9-undersøkelser foretatt i forbindelse med utbyggingen av Nye Dovrebanen.

Kulturmiljøet er et nokså vanlig gårdstun i regionen, der opprinnelig tunstruktur er fragmentert. På Kløvstad er det kun en av de opprinnelige bygningene i tunet som er bevart. Den største kulturhistoriske verdien er derfor knyttet til kokegropfeltet. Dette er en type kulturminne som er meget vanlig lokalt og regionalt og med en kunnskapsverdi knyttet til alder og vitenskapelig kildeverdi.

Verdi: Liten

Omfang 2a-Bekkelaget: Våningshuset ligger i god avstand fra både toglinje og anleggssone. Kokegropfeltet ligger derimot mindre enn 15 meter fra dagens senterlinje og det regnes som svært sannsynlig at feltet vil bli ødelagt av den nye linjen eller av anleggsvirksomhet.

- Stort negativt omfang

Omfang 56 1a-Bekkelaget: Alternativet er likt hovedalternativet og har samme omfang.

- Stort negativt omfang

5.1.2 Delområdets verdi

Nytt dobbeltspor mellom Sørli og Stange går gjennom Stanges sørlige kulturlandskap. Den nye banen følger dagens jernbanetrasé. De fleste tunene innen planområdet er representere småbruk heller enn storgårder, som like fullt er typiske lokalt og regionalt. De fleste tunene har eldre bygninger.

Kulturmiljøene har opplevelsesverdi med sin beliggenhet i randen av det autentiske kulturlandskapet Stange vestbygd, og kunnskapsverdi knyttet til det typiske både lokalt og regionalt samt som historiske kilder. Ettersom det fortsatt drives jordbruk her, har tunene også bruksverdi.

Samlet er verdien for kulturmiljøene i delområde Stange sør satt til middels.

5.1.3 Omfang

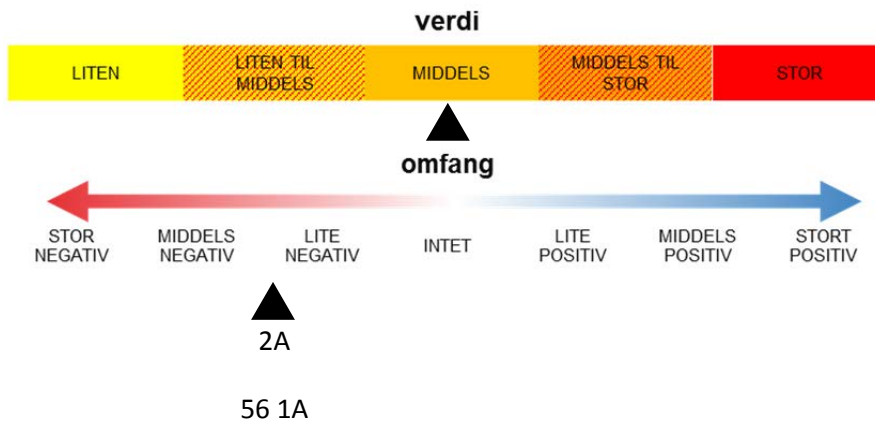
Kulturmiljøene som i størst grad blir berørt, er Holtstua (S-1) og Kløvstad (S-7). Innen disse kulturmiljøene blir automatisk fredete kulturminner ødelagt ved at ny toglinje, anleggsområdet eller nye/omlagte veger legges over kulturminnene. Gårdstunene blir i svært liten grad fysisk eller visuelt berørt av tiltaket. En omregulering av eksisterende jernbanelinje til LNFR-område vil kunne gi en positiv effekt for Asplund. I Tabell 5-1 oppsummeres verdi og omfang for kulturmiljøene i delområde Stange sør.

Omfang for 2a-Bekkelaget er satt til lite-middel negativt omfang.

Omfang for 56 1a-Bekkelaget er satt til lite-middel negativt omfang.

Tabell 5-1. Oppsummering av verdi og omfang for kulturmiljøer i delområde Stange sør

Loknr	Kulturmiljø	Verdi	Omfang
S-1	Holtestua	M	Nytt dobbeltspor går gjennom to automatisk fredete kulturminner (Askeladden 151647-48). ---
S-2	Hol	L	Ny trasé som gir større avstand til gårdstunet og omregulering av eksisterende spor til LNFR kan virke positivt på kulturmiljøet. 0/+
S-3	Asplund	L	Ny trasé som gir større avstand til gårdstunet og omregulering av eksisterende spor til LNFR kan virke positivt på kulturmiljøet. 0/+
S-4	Nøkleholm	L-M	Nytt dobbeltspor gir større avstand til gårdstunet, men ny adkomstveg i nord vil skape en barriere. 0/-
S-5	Grøtholm	M-S	Nytt dobbeltspor gir større avstand til gårdstunet, men ny adkomstveg i nord vil skape en barriere. 0/-
S-6	Huse	M-S	Nytt dobbeltspor berører ikke kulturmiljøet, verken fysisk eller visuelt. 0
S-7	Kløvstad		Nytt dobbeltspor går mest sannsynlig gjennom en lokalitet med automatisk fredete kulturminner (Askeladden id 217060). ---

5.2 Delområde Stange stasjonsby

5.2.1 Delområdets verdi

KM-8 Stange

Kulturmiljø med tilknytning til samferdsel og tettsted. Eldre bygninger med vern i henhold til kulturminneloven §25 og plan- og bygningsloven

Stange som tettsted vokste fram etter at det ble etablert jernbanestasjon i 1880. Bebyggelsen preges av tett bebyggelse rundt stasjonen i form av butikker og andre servicebedrifter samt boliger. Stedet har fått stadig større utbredelse i løpet av 1900-tallet og «spist» opprinnelig jordbruksland. Stasjonens nåtidige uttrykk er også preget av flere branner i løpet av 1900-tallet, som stadig har gitt rom for samtidsarkitektur. Meieribygningen rett nord for jernbanen er vernet etter plan- og bygningsloven.

Kulturmiljøet er regionalt typisk for stasjonsbyene som dukket opp langs jernbanelinja, som ble bygget i andre halvdel av 1800-tallet. Stasjonsbyen ble gradvis bygget ut etter behov og er et typisk, men også særegent eksempel på framveksten av et tettsted gjennom 1900-tallet og videre utover 2000-tallet, basert på opprettelsen av jernbanestoppet nettopp her. Noe av gatestrukturen og de opprinnelige bygningene er bevart. Meieribygningen like ved jernbanen utgjør et karakteristisk element som viser sammenhengen mellom vare og transport. Stedet har med det opplevelsesverdi knyttet til identitet og en viss kunnskapsverdi knyttet til historisk kildeverdi. Som et levende sted med en stasjon som fortsatt er i bruk, har den også bruksverdi. Stange er en stasjonsby med liten-middels verdi. Stedet er preget av moderne bebyggelse og er derfor vurdert å være lite sårbar for utvidelse av eksisterende linje. Her er heller potensial for utvikling ved å rydde bygningsstrukturen og tilføre grøntarealer som gjør området mer innbydende.

Verdi: Middels

Figur 5-3 Stange stasjon ble satt i drift i 1880. Foto: Mona Mortensen.

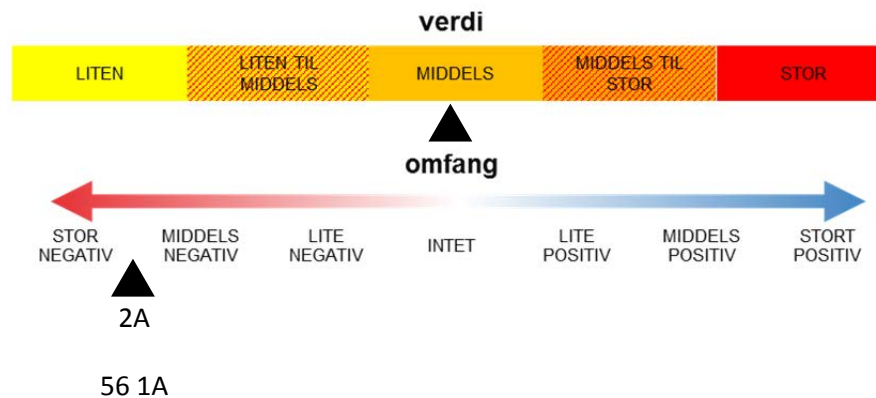
5.2.2 Omfang

Omfang 2a-Bekkelaget: Nytt dobbeltspor ser ut til å gå gjennom Stange stasjonsbygning. Med det vil et viktig symbolsk og identitetsskapende element forsvinne i Stange stasjonsby. Opplevelsesverdien vil med det reduseres betydelig.

- Middels-stort negativt omfang

Omfang 56 1a-Bekkelaget: Alternativet er likt hovedalternativet og har samme omfang.

- Middels-stort negativt omfang

5.3 Delområde Stange vestbygd sør

5.3.1 Kulturmiljø

KM-9 Guåker (gnr. 94 og 95)

Gårdsmiljø over to tun med to eldre bygninger med vern i henhold til kulturminneloven §25 og automatisk fredete kulturminner

I SEFRAK er det registrert et våningshus datert til tidsrommet 1750-1775, samt et stabbur og en bu fra 1800-tallet. De to tunene ligger med tradisjonell tunstruktur på østsiden av eksisterende jernbane og fylkesveg. Vi har definert gårdsmiljøet til å strekke seg over på vestsiden av disse to moderne, tekniske infrastrukturene (veg og jernbane) for å fange opp automatisk fredete kulturminner som ligger på jordene i vest. De automatisk fredete kulturminnene gjelder en gravhaug (Askeladden id 71200, samt kokegroplokaliteter (Askeladden id 109485, 109484, 109483, 109487)).

Kulturmiljøet på Guåker har opplevelsesverdi knyttet til eldre bebyggelse og tunstruktur og kunnskapsverdi knyttet til alder og tidsdybde. Også gravhaugen midt ute på jordet har opplevelsesverdi. De automatisk fredete kulturminnene gir kunnskapsverdi knyttet til historisk og vitenskapelig kildeverdi. Bruksverdien kan både knyttes til pedagogisk verdi (lett synlig og tilgjengelig gravhaug) og til ren bruksverdi på denne gården som fortsatt drives. Infrastrukturen i form av veg og jernbane, danner en barriere gjennom kulturmiljøet og reduserer verdien til en viss grad.

Verdi: Middels-stor

Omfang 2a-Bekkelaget: Den nye linjen går svært tett inntil gravhaugen, som blir liggende i

anleggsområdet. For øvrige deler av kulturmiljøet vil tiltaket ikke gi noe omfang.

- Stort negativt omfang.

Omfang 56 1a-Bekkelaget: Alternativet er likt hovedalternativet og har samme omfang.

Figur 5-4 Gravhaugen med Askeladden id 71200, ligger som en holme midt ute i jordbruksmarken på Guåker. Foto: Mona Mortensen.

KM-10 Nesten (gnr. 61)

Gårdstun med tre eldre bygninger med vern i henhold til kulturminneloven §25 og automatisk fredet kulturminne

Det er registrert et gravfelt lengst nord i kulturmiljøet (Askeladden id 53039). I SEFRAC er det registrert en føderådsbygning/kårbygning som skal være datert til første halvpart av 1700-tallet samt stabbur og våningshus fra første halvpart av 1800-tallet. Her er også en allé inn til tunet.

Kulturmiljøet har likevel opplevelsesverdi som et typisk eksempel på tradisjonelle gårdstun i regionen. Kunnskapsverdien er knyttet til historisk kildeverdi og vitenskapelig kildeverdi. Gravfeltet gir i tillegg alder og tidsdybde. Pågående drift gir bruksverdi. Eksisterende jernbanelinje skaper en barriere i det som opprinnelig var et mye større og helhetlig jordbrukslandskap.

Verdi: Middels-stor

Omfang 2a-Bekkelaget: En helt ny jernbanelinje lagt på vestsiden av Næsten vil visuelt kunne endre opplevelsesverdien både fra gårdstunet og fra gravhaugen sett mot vest. Gravhaugen vil bli liggende like øst for anleggsområdet. Gitt at det blir tatt hensyn til kulturminnet under anleggsgjennomføringen, ser det ikke ut som at gravhaugen vil bli fysisk berørt av tiltaket.

- Middels negativt omfang

Omfang 56 1a-Bekkelaget: Alternativet er likt hovedalternativet og har samme omfang.

- Middels negativt omfang

Figur 5-5 Tunet på Næsten består av flere eldre bygninger og har allé fram til tunet. Foto: Mona Mortensen.

KM-11 Kausvoll (gnr. 60)

Gårdstun med tre eldre bygninger med vern i henhold til kulturminneloven §25

I følge SEFRAK er det registrert et våningshus fra 1700-tallet, samt en låve og en redskapsbod som skal være fra siste halvpart av 1800-tallet.

Under gårdsregistreringene kom det fram opplysninger om en husmannsplass som skal ha ligget på forhøyningen «Holmen». Denne er lagt inn på registreringskartet til gårdsregistreringene. På kartet er det også avmerket rester av smie ved Brenneribekken.

Verdi: Middels

Omfang 2a-Bekkelaget: En helt ny jernbanelinje lagt på vestsiden av Kausvoll vil visuelt kunne endre opplevelsesverdien fra gårdstunet sett mot vest når det nye dobbeltsporet legges over jordene.

- Lite-middels negativt omfang

Omfang 56 1a-Bekkelaget: Alternativet er likt hovedalternativet og har samme omfang.

- Lite-middels negativt omfang

Figur 5-6 Tunet på Kausvoll. Våningshuset fra 1700-tallet sees bak bjørketreet. Foto: Mona Mortensen.

KM-12 Østre Skjerden (gnr. 51)

Gårdstun med tre eldre bygninger med vern i henhold til kulturminneloven §25 og med automatisk fredete kulturminner

Gården ligger åpent til omgitt av jordbruksland. I tunet er det åtte eldre bygninger. Mot sørøst skaper eksisterende jernbane en barriere i dette kulturlandskapet. Ifølge SEFRAK er det registrert et hus fra før 1850 og syv hus fra siste halvpart av 1800-tallet. Det dreier seg om bygninger med typiske landbruksfunksjoner som våningshus, grise fjøs, kornstabbur, stabbur og løe. Her er også en allé fram til tunet. På jorden mellom tunet og eksisterende jernbane er det registrert flere store gravhauger (Askeladden id 33214, 33222, 43235). Tidligere skal det ha vært enda flere gravhauger nær disse.

Kulturmiljøet er typisk for de større gårdene i Stange Vestbygd. Det har opplevelsesverdi knyttet til identitet, estetikk og autentisitet. Kunnskapsverdien er knyttet både til historisk og vitenskapelig kildeverdi, det typiske og det særegne sett i lokal og regional sammenheng. Gravhaugene tilfører alder og tidsdybde. Bruksverdi kan både knyttes til fortsatt gårdsbruk og til pedagogisk potensial for gårdstun og fornminner. Jernbanen som går framfor huset reduserer verdien til en viss grad.

Verdi: Stor

Figur 5-7 Flere gravhauger ligger på rekke framfor tunet på Østre Skjerden. Foto: Mona Mortensen

Omfang 2a-Bekkelaget: Planlagt dobbeltspor innebærer at en lengre del av jernbanen blir liggende nær tunet og linjen vil så vidt gå klar av gravhaugene. Minst en av de monumentale gravhaugene vil bli liggende innenfor anleggsområdet. Dette vil i vesentlig grad endre kulturmiljøets opplevelsesverdi samtidig som det er stor fare for at gravhaugene blir fysisk berørt i anleggsfasen.

- Stort negativt omfang

Omfang 56 1a-Bekkelaget: Alternativet er likt hovedalternativet og har samme omfang.

KM-13 Dangelbu (gnr. 52/16)

Gårdstun med to eldre bygninger med vern i henhold til kulturminneloven §25

Dette småbruket/plassen har bevart en høyløe og et fjøs som ifølge SEFRAK kan dateres til før 1850.

Kulturmiljøet er et typisk eksempel på tradisjonelle småbruk i regionen. Husene virker å være en del modernisert og tunet har derfor begrenset autentisitet, men ettersom småbruk/plasser som dette er underrepresentert i regionen er verdien likevel satt til middels.

Verdi: Middels

Omfang 2a-Bekkelaget: Nytt dobbeltspor med driftsveg vil gi en skjæring som vil gå tett langs vestre side av kollen som tunet ligger på. En ny veg blir lagt på østre side av tunet. Disse to inngrepene vil i stor grad endre kulturmiljøets opplevelsesverdi.

- Stort negativt omfang

Omfang 56 1a-Bekkelaget: Alternativet er likt hovedalternativet og har samme omfang.

- Stort negativt omfang

Figur 5-8 På en liten høyde ligger husmannsplassen Dangelbu. Foto: Mona Mortensen.

5.3.2 Delområdets verdi

Planlagt dobbeltspor legges i helt ny trasé gjennom den sørlige delen av det kulturhistorisk, verdifulle kulturlandskapet Stange vestbygd sør. Landskapet fremstår i dag som et helhetlig landskap uten større, moderne infrastruktur.

Samlet er verdien for delområde Stange vestbygd sør satt til stor.

5.3.3 Omfang

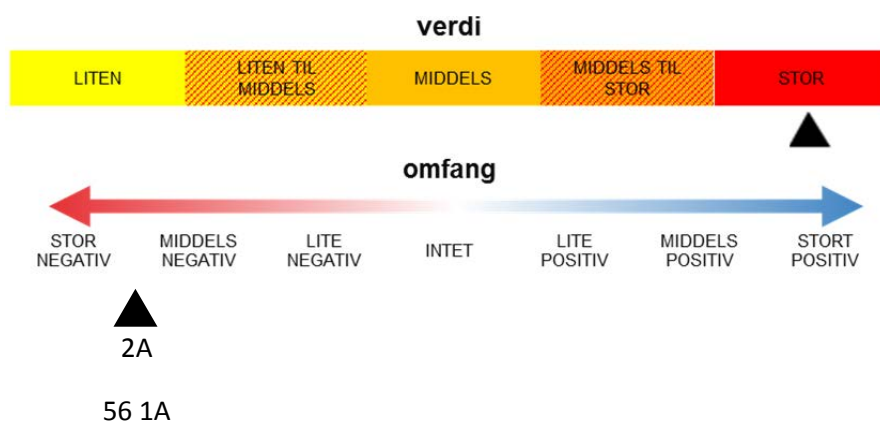
Både tradisjonelle tun og automatisk fredete kulturminner blir berørt av nytt dobbeltspor. Gårdsmiljøene Nesten og Kausvoll vil få jernbanelinjen flyttet fra østsiden av tunene til vestsiden. Øvre Skjerden vil få den nye linjen mye tettere inn på tunet. Opplevelsesverdien sett fra disse er vurdert å bli redusert på grunn av denne nye plasseringen. Enkeltstående gravhauger på Guåker og på Nesten samt en samling med gravhauger gården Østre Skjerden, blir liggende innenfor det sannsynlige anleggsbeltet/området ellet på selve sportraséen. Videre nordover vil gårdsmiljøet Dangelbu bli liggende tett ved det nye dobbeltsporet. I Tabell 5-2 vises verdi og omfang for kulturmiljøene i Stange vestbygd sør.

Omfanget for 2a-Bekkelage) er satt til middels-stort negativt.

Omfang for 56 1a-Bekkelaget er satt til middels-stort negativt.

Tabell 5-2. Oppsummering av verdi og omfang for kulturmiljøer i delområde Stange vestbygd sør.

Loknr	Kulturmiljø	Verdi	Omfang
S-9	Guåker	M-S	Nytt dobbeltspor blir liggende svært tett på gravhaugen (Askeladden id 71200) ---
S-10	Nesten	M-S	Nytt dobbeltspor gjennom kulturmiljøet vil redusere opplevelsesverdien. --
S-11	Kausvoll	M	Nytt dobbeltspor like vest for kulturmiljøet vil redusere opplevelsesverdien. -/--
S-12	Østre Skjerden	S	Nytt dobbeltspor legges betydelig nærmere tunet og får nærføring til flere gravhauger (Askeladden id 33214, 33222, 43235). ---
S-13	Dangelbu	M	Nytt dobbeltspor med tilkjørselsveg vil gå tvers gjennom tunet. ---

5.4 Delområde Ottestad stasjonssted

5.4.1 Delområdets verdi

KM-14 Ottestad (gnr. 31 og 47)

Kulturmiljø med tilknytning til samferdsel og med eldre bygninger med vern i henhold til kulturminneloven §25

Ottestad ble etablert som stasjonssted i 1880. Driften ble omlagt til fjernstyring i 1965 og i 1983 ble stasjonen nedlagt. I SEFRAK er registrert en stasjonsbygning, godsbygning, en vokterbolig fra slutten av 1800-tallet, et butikk-lokal fra første tiårene av 1900-tallet. I utkanten av Ottestad, langs toglinjen ligger bruket Heimdal med bygninger fra slutten av 1800-tallet. Et bruk i sørkanten av Ottestad, har ifølge SEFRAK en snekkerbu. Her er i tillegg bygninger som er registrert med opprinnelig funksjon som husmannsplass og som plass for utøvelse av håndverk.

Kulturmiljøet er regionalt typisk for stasjonsstedene som dukket opp langs jernbanelinja, som ble bygget i andre halvdel av 1800-tallet. Stedet har opplevelsesverdi knyttet til identitet og en viss kunnskapsverdi knyttet til historisk kildeverdi.

Verdi: Middels

5.4.2 Omfang

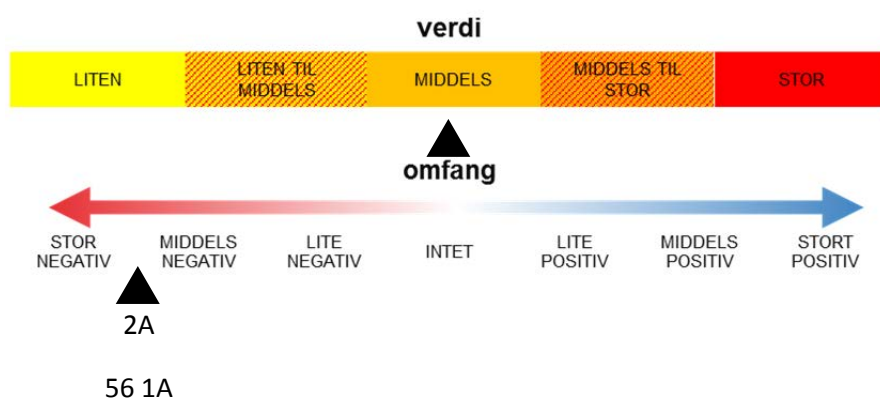
Omfang 2a-Bekkelaget: En utvidelse av eksisterende jernbanetrasé med anleggsbelte ser ut til å legges over stasjonsbygningene, noe som medfører at et lokalt viktig bygg forsvinner. Med det vil også kulturmiljøets opplevelsesverdi bli redusert. Bruket Heimdal, lengst nord i kulturmiljøet blir liggende utsatt til i anleggsområdet.

- Middels-stort negativt omfang

Omfang 56 1a-Bekkelaget: Alternativet er likt hovedalternativet og har samme omfang.

Figur 5-9 Ottestad stasjon med godsbygning. Foto: Mona Mortensen.

5.5 Delområde Stange vestbygd nord

5.5.1 Kulturmiljø

KM-15 Gunnerud (gnr. 35/18)

Gårdstun med tre eldre bygninger med vern i henhold til kulturminneloven §25

Kulturmiljøet er et typisk eksempel på tradisjonelle gårdstun i regionen. Et stabbur er datert til 1600-tallet. En drengestue er datert til slutten av 1700-tallet, et våningshus skal være fra begynnelsen av 1800-tallet og en utedo er datert til tiårene like etter 1850.

Kulturmiljøet har opplevelsesverdi knyttet til identitet og autentisitet. Samlingen med eldre bygninger har også en estetisk verdi. Bygningsmassen er fra 1600, 1700 og 1800-tallet, noe som

også gir stor tidsdybde og autentisitet til kulturmiljøet. Det har også et element av sjeldenhet i et område som ligger utsatt til i forhold til utbygging. Bruksverdien er knyttet til pedagogisk potensial og til den fortsatte driften.

Verdi: Stor

Omfang 2a-Bekkelaget: Den nye jernbanen blir liggende på østsiden av kulturmiljøet og nærmere, sammenlignet med eksisterende linje. Denne nye infrastrukturen vil endre opplevelsesverdien i en retning som i dag er uberørt av moderne infrastruktur. Området er dessuten sårbart, da det er under press på grunn av nærheten til Hamar.

- Lite-middels negativt omfang

Omfang 56 1a-Bekkelaget: Denne linjen medfører at jernbanen holder større avstand til kulturmiljøet. Det nye dobbeltsporet vil derfor bli noe mindre synlig sammenlignet med hovedalternativet.

- Lite-middels negativt omfang.

KM-16 Nordstad (gnr. 15/1)

Gårdstun med fire eldre bygninger med vern i henhold til kulturminneloven §25 og automatisk fredete kulturminner

I følge SEFRAK er det registrert et våningshus fra første halvpart av 1800-tallet, og drengestue. Låve og låve/fjøs fra 1800-tallet. Det er registrert rydningsrøyser og relaterte bosetningsspor (Askeladden id 144047).

Kulturmiljøet er et typisk eksempel på tradisjonelle gårdstun i regionen og får en ekstra dimensjon knyttet til alder og tidsdybde, med fornminnene som kan knyttes til gården. Det har også et element av sjeldenhet i et område som ligger utsatt til i forhold til utbygging. Bruksverdien er knyttet til pedagogisk potensial og til den fortsatte driften.

Verdi: Middels

Omfang 2a-Bekkelaget: Den nye jernbanen blir liggende på vestsiden av kulturmiljøet og medfører at kulturmiljøet får en jernbane som går gjennom utkanten av miljøet. Tiltaket vil endre opplevelsesverdien betydelig, ettersom det i dag ikke er moderne infrastruktur på vestsiden av Nordstad.

- Middels negativt omfang

Omfang 56 1a-Bekkelaget: Den nye jernbanen blir liggende på østsiden av kulturmiljøet og medfører at kulturmiljøet får en ny jernbane med dobbeltspor gjennom utkanten av miljøet. Tiltaket vil endre opplevelsesverdien betydelig ved at moderne infratraktur kommer svært tett inn på det tradisjonelle tunet.

- Middels negativt omfang

KM-17 Gyrud (gnr. 9)

Gårdstun med fire eldre bygninger med vern i henhold til kulturminneloven §25

Et st rhus (brukt som grovkjøkken) er datert til 1600-tallet. Et stabbur, en l ve, en smie og et våningshus er datert til begynnelsen av 1700-tallet. Kulturmiljøet er et typisk eksempel på tradisjonelle gårdstun i regionen og f r en ekstra dimensjon knyttet til alder og tidsdybde, med fornminnene som kan knyttes til gården. Det har også et element av sjeldenhet i et område som ligger utsatt til i forhold til utbygging. Bruksverdien er knyttet til pedagogisk potensial og til den fortsatte driften.

Verdi: Stor

Omfang 2a-Bekkelaget: Gyrud, som ligger omgitt av et stort jordbruksland i et område med press på arealer, vil med dette alternativet få en ny moderne infrastruktur tettere innpå seg. Linjen vil skape en barriere i dette jordbrukslandet og det vil endre opplevelsesverdien.

- Lite negativt omfang

Omfang 56 1a-Bekkelaget: Dette alternativet ligger noe lengre vest for Gyrud og kommer dermed nærmere tunet enn hovedalternativet. Det nye dobbeltsporet vil bli liggende i dyp skjæring og derfor bli mindre synlig enn hovedalternativet.

- Lite negativt omfang

KM-18 Tokstad (gnr. 7/1)

Gårdstun med eldre bygninger med vern i henhold til kulturminneloven  25

Flere l ver, et våningshus, et stabbur, et uthus, en redskapsbu og et ildhus er alle datert til 1800-tallet. Kulturmiljøet er et typisk eksempel på tradisjonelle gårdstun i regionen. Hele seks bygninger fra 1800-tallet er bevart, noe som gir autentisitet og historisk kildeverdi til kulturmiljøet. Det har også et element av sjeldenhet i et område som ligger utsatt til i forhold til utbygging. Bruksverdien er knyttet til pedagogisk potensial og til den fortsatte driften. Ved avgrensningen av kulturmiljøet er det tatt med et større stykke kulturmark rundt tunet enn hva som er gjort i andre kulturmiljø. Årsaken er at Tokstad med jordbruksmark er omgitt av moderne bebyggelse og er vurdert som en helhet.

Verdi: Middels-stor

Omfang 2a-Bekkelaget: Den nye togtras en/dobbeltsporet vil gå gjennom utkanten av dette kulturmiljøet. Jernbanen vil bli en moderne infrastruktur som «spiser» noe av kulturmiljøets ytterkant. Det har i seg selv ikke så stort omfang, men sett i forhold til Tokstads beliggenhet med press på arealer vurderes omfanget   øke.

- Middels negativt omfang

Omfang 56 1a-Bekkelaget: Alternativet er likt hovedalternativet og har samme omfang.

- Middels negativt omfang

5.5.2 Delområdets verdi

Planlagt dobbeltspor, (2a-Bekkelaget) legges i ny trasé gjennom den nordlige delen av det kulturhistorisk verdifulle kulturlandskapet Stange vestbygd. Linjen vil gå gjennom områder som i

dag er lite preget av moderne infrastruktur. Gårdsmiljøene Gunnerud, Nordstad, Gyrud og Tokstad vil i varierende grad bli berørt av tiltaket. I hovedsak vil omfanget være av visuell karakter.

Tabell 5.3 viser en samlet presentasjon av verdi og omfang for kulturmiljøene i Stange vestbygd nord.

Samlet er verdien for delområde Stange vestbygd nord satt til middels-stor.

Figur 5-10 Stange vestbygd nord. Foto: Mona Mortensen.

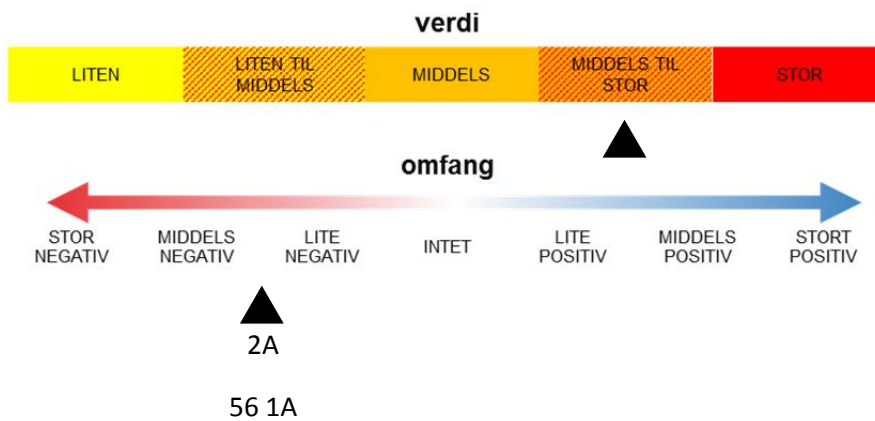
5.5.3 Omfang

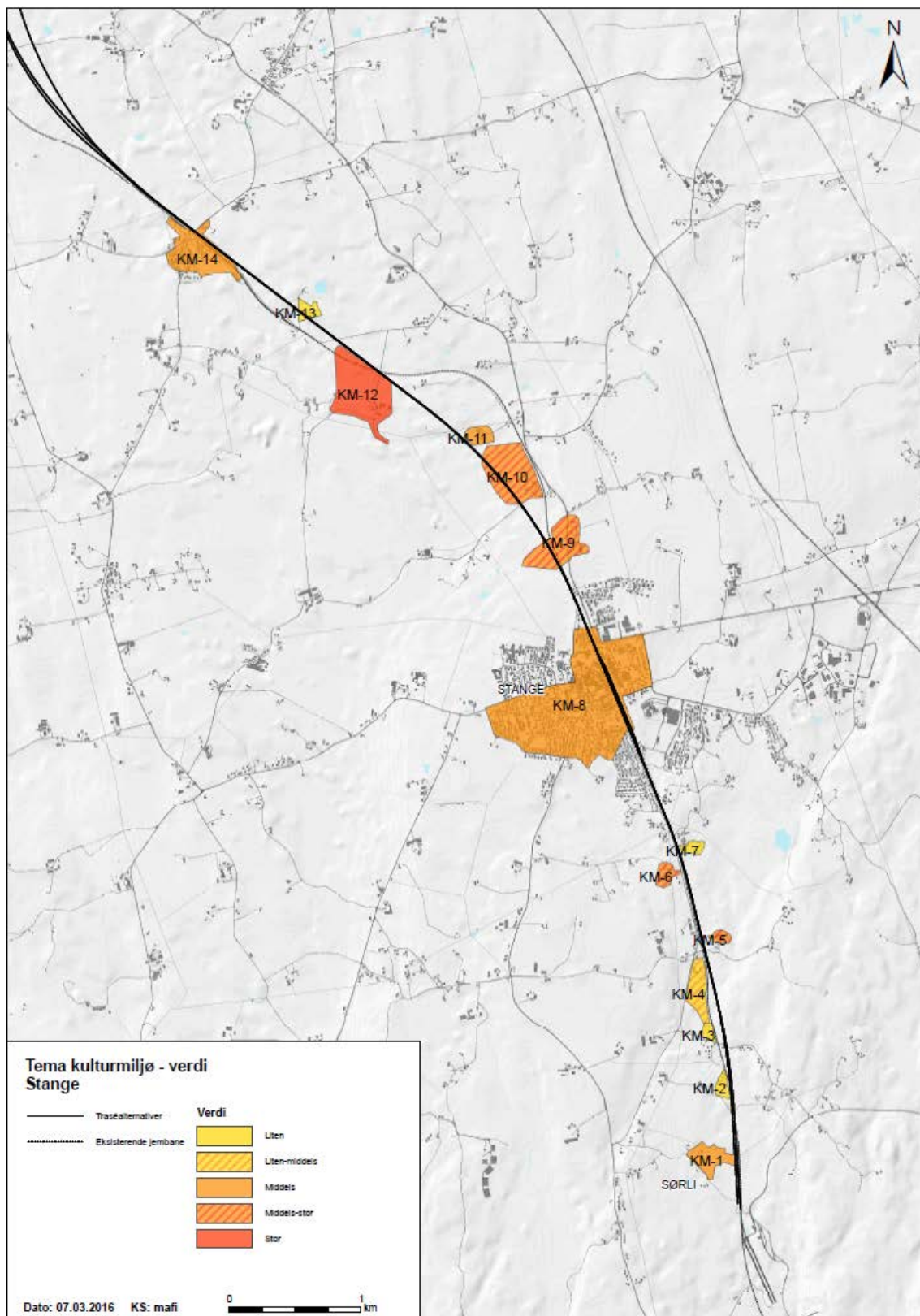
Omfanget for 2a-Bekkelaget settes til lite-middels negativt.

Omfanget for 56 1a-Bekkelaget settes til lite-middels negativt.

Tabell 5-3. Oppsummering av verdi og omfang for kulturmiljøer i delområde Stange vestbygd nord

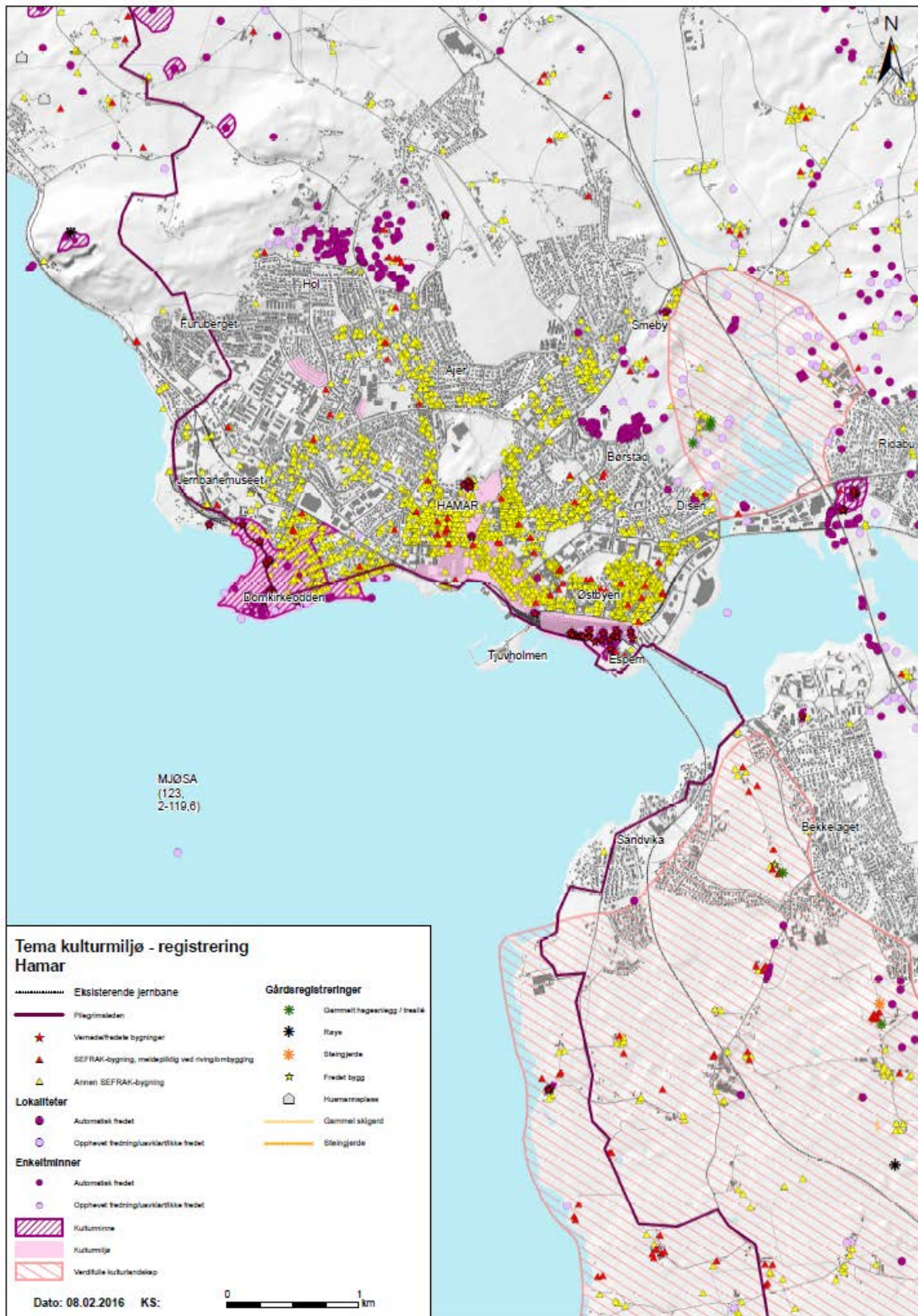
Lok nr	Kulturmiljø	Verdi	Beskrivelse omfang	Omfang hovedalternativ	Omfang variant
S-15	Gunnerud	S	Linjen legges nærmere tunet og introduserer en infrastruktur i en uberørt del av kulturmiljøet.	-/--	-/--
S-16	Nordstad	M	Linjen legges nærmere tunet, men på hver sin side, avhengig av alternativ. Det introduserer en infrastruktur i et ellers nokså uberørt område.	--	--
S-17	Gyrud	S	Linjen legges nærmere tunet og introduserer en infrastruktur i en uberørt del av kulturmiljøet.	-/--	--
S-18	Tokstad	M-S	Linjen legges nærmere tunet og introduserer en infrastruktur i en uberørt del av kulturmiljøet	--	--

Figur 5-11 Verdisatte områder mellom Sørli og Ottestad. Den nordlige delen av Stange kommune vises på kartet i Figur 5-21 Verdisatte kulturmiljø mellom Bekkelaget og Furuberget.

Figur 5-12 Kulturminneregistreringer i Stange kommune nordre del og Hamar kommune.

5.6 Delområde Espern-Jernbaneverktoften

5.6.1 Delområdetets verdi

KM-19 Espern-Jernbaneverktoften

Kulturmiljø knyttet til samferdselstekniske og industrielle kulturminner (fredet etter kulturminneloven/vernet/regulert i kommunedelplan – verneklasse 2)

Godsområdet består av et bygningsmiljø med en rettstall og en ringstall ved siden av hverandre knyttet til Dovrebanen og Rørosbanen. Eldste bygning er fra ca. 1910. Jernbanetrekanten er et verkstedsområde med intakt sporområde. Her er også eldre trehusbebyggelse. Espern er en holme der det i 1895 ble grunnlagt et jernstøperi som produserte enkle jordbruksredskaper. Snart ble produksjonen utvidet til lokomotiver, dampmaskiner og luftkompressorer. Etter at bedriften gikk konkurs i 1928 ble produksjonen lagt om til mekanisk verksted. Her var stor aktivitet fram til driften ble avviklet i 1984. Fra 1950-tallet er det bevart platekleddede bygninger med karakteristiske vinduer. Deler av bygningsmassen i de tre områdene er rehabilitert og har fått ny bruk/nye funksjoner. Bygningene har ulikt vern. Jernbanetrekanten og jernbanens verkstedsområde er fredet (etter kulturminneloven §15 og 22a). Espern er i Hamar kommunes kommunedelplan for kulturminner, vurdert som verneverdig i verneklasse 2. Området har Askeladden id 116935.

Til sammen har disse bygningene med installasjoner opplevelsesverdi knyttet til identitet og symbolikk som representanter for Hamars posisjon, som en viktig stasjonsby. Anlegget har også estetisk verdi både knyttet til det arkitektoniske (for eksempel vinduene på Espern) og til «ingeniørkunst» (særlig ringstallen) samt teknisk utstyr som spor og svingskive). De har kunnskapsverdi knyttet til et unikt eksempel på driftsmiljø knyttet til jernbanedrift og framstår som relativt autentisk. Bygningene har ulike typer vern. Ny bruk av bygningene understreker bruksverdi. Kulturmiljøet har også pedagogisk verdi.

Verdi: Stor

Figur 5-13 Jernbanetrekanten med Espernområdet. Foto: Mona Mortensen.

5.6.2 Omfang

Omfang K1-2b: Den nye linjen vil gå tvers gjennom kulturmiljøet og svært tett på den fredete

ringstallen, med svært knapp margin. Godsområdet kan se ut til bli fysisk berørt, mens de verneverdige bygninger på Espern-området går klar inngrep. Disse fysiske inngrepene må avveies mot at alternativet følger eksisterende jernbanestruktur og bidrar til opprettholdelse av områdets historiske funksjon.

- Stort negativt omfang

Omfang K1-3b: Tiltaket blir som for hovedalternativet.

- Stort negativt omfang

Omfang K1-3b maks kulvert: Tiltaket blir som for hovedalternativet.

- Stort negativt omfang

Omfang K2-1a: Den nye linjen vil gå tvers gjennom kulturmiljøet, men holder noen meters avstand til rundstallen og til godsområdet og berører ikke disse fysisk. Det tar en del av bygningsmassen på Espern. Alternativet medfører at eksisterende jernbanestasjonsområde legges ned og at området utvikles til andre formål enn jernbanedrift. Samlet vil alternativet delvis ødelegge Espern samtidig som områdets autentisitet og bruksverdi vil reduseres betraktelig ved nedleggingen av jernbanedriften.

- Middels-stort negativt omfang

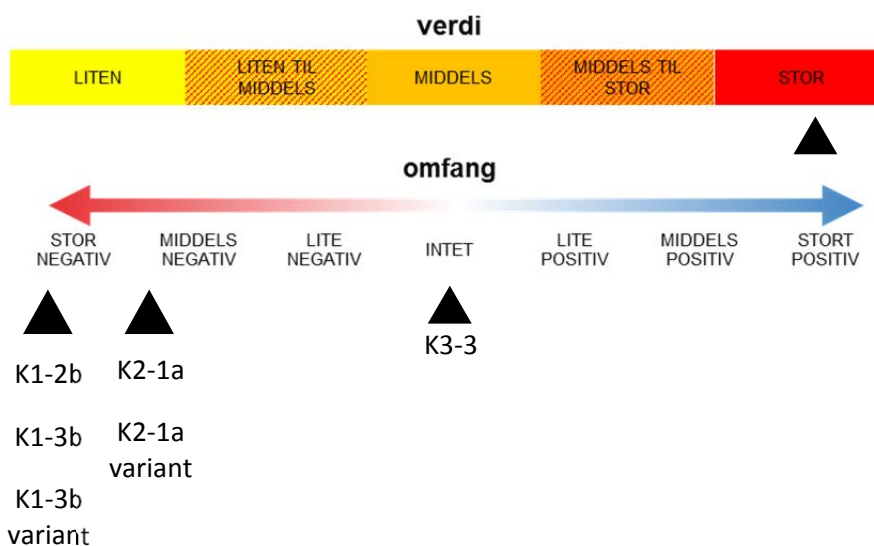
Omfang K2-1a middels lokk: Varianten gir samme omfang og konsekvens som K2-1a.

- Middels-stort negativt omfang

Omfang K3-3: Den nye linjen vil gå et godt stykke øst for kulturmiljøet og dermed skåne kulturmiljøet. Heller ikke de nye vegene som er planlagt ser ut til å ha særlig omfang for kulturmiljøet. Alternativet medfører at Hamar jernbanestasjon legges ned og at området vil utvikles til andre formål enn jernbanedrift. Dette vil bidra til at områdets autentisitet og bruksverdi vil reduseres betraktelig.

Lite negativt omfang

Omfang K3-3 fylling vest: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

5.7 Delområde Hamar jernbanestasjon

5.7.1 Delområdet verdi

KM-20 Hamar jernbanestasjon

Kulturmiljø knyttet til samferdsel (fredet og vernet etter plan- og bygningsloven)

Kulturmiljø knyttet til samferdsel. Hamar stasjon ble åpnet i 1862, men nåværende stasjon stod ferdig i 1894, i forbindelse med videreføringen av jernbanen til Gudbrandsdalen. Dette var den tredje stasjonsbygningen som ble bygget på Hamar. Den er tegnet av Paul Due og stasjonen med restaurantbygg regnes blant hans viktigste arbeider. Bygningen omtales som monumental og utført i en hannoveriansk stil med elementer fra nyrenessanse og middelalder.

Stasjonsområdet ble modernisert til Olympiaden i 1994 og stasjonen rehabilitert etter Paul Dues opprinnelige tegninger. Stasjonen har Askeladden id 110124. Restaurantbygget med interiør er fredet, mens stasjonsbygningen er vernet etter plan- og bygningsloven.

I kraft av dette vurderes kulturmiljøet å ha estetisk verdi, autentisitet, historisk kildeverdi og fortsatt bruksverdi.

Verdi: Stor

Figur 5-14 Hamar jernbanestasjon med den vedtaksfredete restaurantbygningen til venstre. Foto: Mona Mortensen.

5.7.2 Omfang

Omfang K1-2b: Hamar stasjon ser ikke ut til å bli fysisk berørt av den nye linjen, men det nye anlegget vil virke visuelt inn på opplevelsesverdien ved at det nye sporet blir liggende høyere enn det eksisterende. Det forutsettes at stasjonsbygningen fortsetter å ha en funksjon forbundet med stasjonsdrift og at det tas hensyn til dette fredete anlegget under anleggsgjennomføringen. Så lenge stasjonsbygningen blir liggende fysisk uberørt er det vurdert som at kulturmiljøet vil tåle et

bredere spor og endret nivå (liggende mye høyere). Dette begrunnes med at jernbanefunksjonen fortsetter i samme trasé og at opplevelsen av kulturmiljøets funksjon fortsatt vil bestå.

- Middels negativt omfang

Omfang K1-3b: Hamar stasjon ser ikke ut til å bli fysisk berørt av den nye linjen. Stasjonen kan ligge utsatt til i anleggsfasen, men vi forutsetter at det tas hensyn til dette fredete anlegget under anleggsgjennomføringen. Et bredere spor vil kunne virke inn på opplevelsesverdien, men dette oppveies av at opplevelsen av kulturmiljøets funksjon fortsatt vil bestå.

- Lite negativt omfang

Omfang K1-3b maks kulvert: Tiltaket blir stort sett som for K1-3b, men det trekker noe ytterligere i negativ retning at denne monumentale kulverten visuelt sett kommer nær stasjonen.

- Lite negativt omfang

Omfang K2-1a: Den midtre korridoren medfører ingen direkte inngrep i kulturmiljøet Hamar jernbanestasjon. Nedleggelsen av stasjonen og jernbanedriften på dagens område, med tilhørende utvikling av jernbaneområdet til andre formål, vil redusere opplevelsesverdi knyttet til autentisitet og bruksverdien til det fredete anlegget.

- Intet-lite negativt omfang

Omfang K2-1a middels lokk: Varianten får samme omfang og konsekvens som K2-1a.

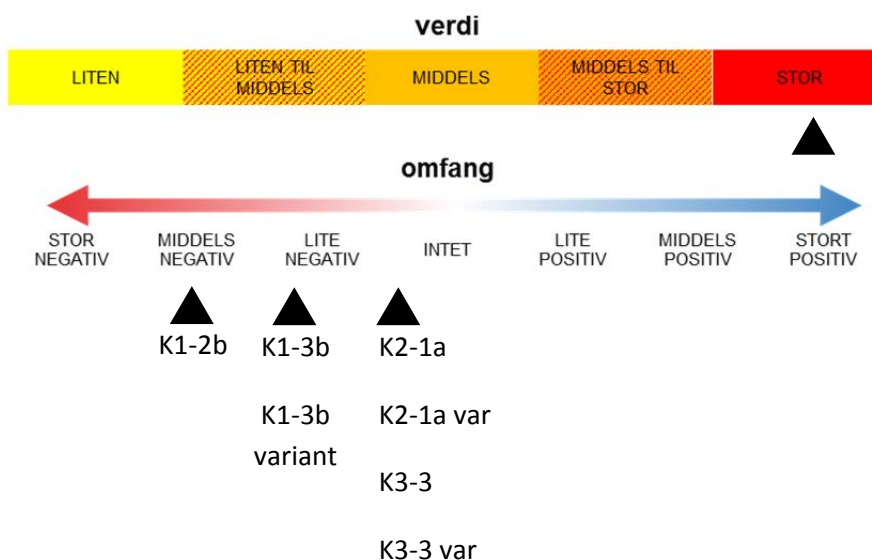
- Intet-lite negativt omfang

Omfang K3-3: Den midtre korridoren medfører ingen direkte inngrep i kulturmiljøet Hamar jernbanestasjon. Nedleggelsen av stasjonen og jernbanedriften på dagens område, med tilhørende utvikling av jernbaneområdet til andre formål, vil redusere opplevelsesverdi knyttet til autentisitet og bruksverdien til det fredete anlegget.

- Intet-lite negativt omfang

Omfang K3-3 fylling vest: Varianten får samme omfang og konsekvens som K3-3

- Intet-lite negativt omfang

5.8 Delområde Briskebyen

5.8.1 Delområdetets verdi

KM-21 Briskebyen

Urbant kulturmiljø knyttet til boligområde (vernet/regulert i kommunedelplan – verneklasse 2, kvartalet «de syv søstre» samt to andre eiendommer er regulert til bevaring)

Briskebyen framstår i dag som en bydel med et relativt homogent boligområde dominert av bebyggelse fra tiden før og etter århundreskiftet, 1800-1900-tallet, med villaer og uthus omkranset av hage. Briskebyen vokste fram utenfor den opprinnelige bygrensen med dertil hørende lave tomtepriser og skatter. Den omtales som en typisk arbeiderbydel bosatt av jernbanefolk og industriarbeidere. Villaene og hagene er relativt store fordi det var vanlig å leie ut andre etasje og ha dyr og nytteveksthage. Det er først og fremst helheten i Briskebyen som er grunnlag for verneklassen, men noen enkelthus er regulert til bevaring. Boligkvartalet «de syv søstre» er med i Riksantikvarens NB!-registeret og har et formelt vern i kommuneplanen ved regulering til vern. Det framstår som et særlig verdifullt kulturmiljø. Områdets sårbarhet på grunn av byggeplaner fra de fleste kanter, gjør at områdets helhetlige preg med gateløp og lavskala bebyggelse er vektlagt i kommunedelplan for kulturminner.

Boligområdet er helhetlig, men skjemmes av noen dårlig tilpassede fortettinger. Området har opplevelsesverdi knyttet til det estetiske med autentisk boligmonster og godt bevarte villaer med tydelige innslag av sveitserstil og jugend-stil. Det har kunnskapsverdi knyttet til utviklingen av Hamar by.

Verdi: Middels-stor (områdene som er regulert til bevaring, har stor verdi)

Figur 5-15 Briskebyen ligger nord for jernbaneområdet. "Briskebyens syv søstre" ligger i et kvartal dominert av trehus med uthus i hagen. Foto: Mona Mortensen.

5.8.2 Omfang

Omfang K1-2b: Endring av vegsystemene i Stangevegen kan fysisk komme i konflikt med verneverdig bebyggelse i Briskebyen, som ligger nærmest Stangevegen. Det forutsettes at det tas særlige hensyn til kvartalet «de syv søstre».

- Lite negativt omfang

Omfang K1-3b: Endring av vegsystemene i Stangevegen kan fysisk komme i konflikt med verneverdig bebyggelse i Briskebyen som ligger nærmest Stangevegen. Det forutsettes at det tas særlige hensyn til kvartalet «de sju søstre».

- Lite negativt omfang

Omfang K1-3b maks kulvert: Tiltaket blir som for K1-3b.

- Lite negativt omfang

Omfang K2-1a: Verken nytt dobbeltspor til Dovrebanen eller Rørosbanens nye spor vil virke inn på kulturmiljøet.

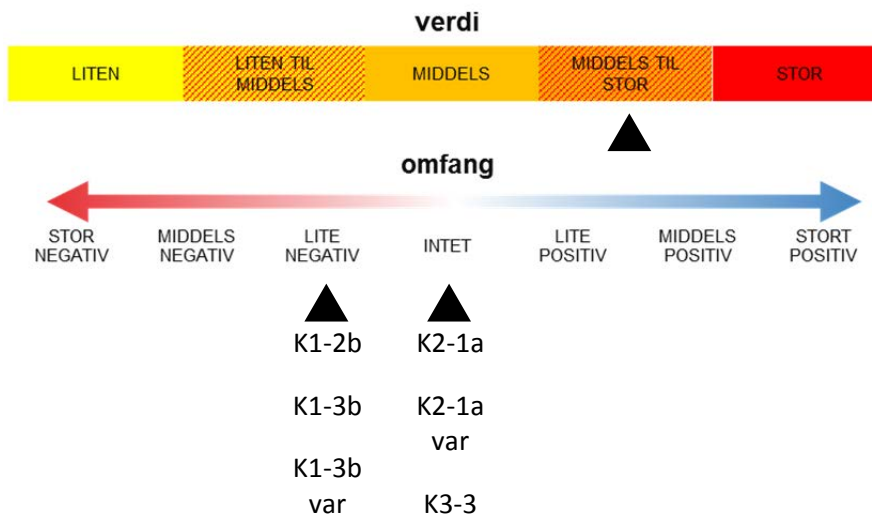
- Intet omfang

Omfang K2-1a middels lokk: Omfanget blir som for K2-1a.

- Intet omfang

Omfang K3-3: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

Omfang K3- 3 fylling vest: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

5.9 Delområde Østbyen

5.9.1 Delområdetets verdi

KM-22 Østbyen

Urbant kulturmiljø knyttet til boligområde, industri og grøntareal (vernet/regulert i kommunedelplan – verneklasse 1)

Bydelen Østbyen vokste fram da området kom innenfor bygrensen ved byutvidelsen i 1878. Området er og har alltid vært preget av en blanding av industri og boliger, med blant annet Norrøna skofabrik. Langs Stangeveien, en viktig adkomstveg inn til Hamar, står en verneverdig tredobbel allé. Området inkluderer også Hamar park fra 1878. Boligene er en blanding av villaer, en husmannsplass (Snekkersveen) og leiegårder (blant annet byens eldste fra 1915). Her er flere enkeltelementer med stor kulturhistorisk verdi. Hamar park er med i kulturmiljøet. Parken ble anlagt i 1878 som Hamars første park. Den var opprinnelig en folkepark med andedam, restaurant, paviljong og flere lysthus.

Området har fortsatt stor opplevelsesverdi knyttet til det det urbane kulturlandskap med mange elementer som spenner fra industribygg via leiegårder til villaer med hagelementer og et parkeanlegg, noe som gir estetisk verdi. Til tross for stor variasjon er disse godt tilpasset hverandre i gatemønster og struktur. Det er også et viktig identitetsselement for Hamar by og har bruksverdi i forhold til fortsatt bruk og pedagogisk verdi. Området framstår som noe fragmentert, men vurderes likevel å ha høy egenverdi.

Verdi: Middels-stor (områdene som er regulert til bevaring har stor verdi)

5.9.2 Omfang

Omfang K1-2b: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

Omfang K1-3: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

Omfang K1-3b maks kulvert: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

Omfang K2-1a: Alternativet vil gå på skrå gjennom gatestrukturen i Østbyen og ødelegge flere kvartal som er vurdert som bevaringsverdige i kommunedelplan for kulturminner mellom Stangevegen i sørøst til St. Olavs gate i nordvest. Samlet vil alternativet medføre riving av eller at tiltaket kommer svært nær enkeltstående verdifulle bygninger og endre gatestrukturen slik den har ligget siden slutten av 1800-tallet.

- Stort negativt omfang

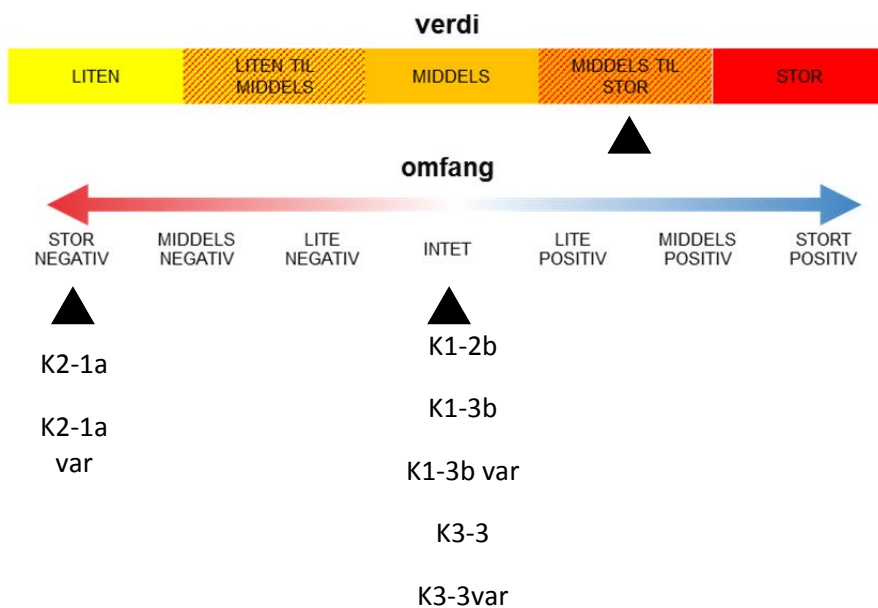
Omfang K2-1a middels lokk: Omfanget blir som for K2-1a. Et lokk over deler av traséen vil visuelt til en viss grad kunne virke positivt inn på delområdet, men dette vil ikke gi utslag på konsekvensgraderingen.

- Stort negativt omfang

Omfang K3- 3: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

Omfang K3-3 fylling vest: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

5.10 Delområde Sentrum

5.10.1 Delområdets verdi

KM-23 Sentrum

Urbant kulturlandskap med by-bebyggelse og grøntareal (vernet/regulert i kommunedelplan verneklasse 1 i kommunedelplan, med flere eiendommer som er regulert til bevaring og et fredet bygg).

Bydelen omfatter stort sett arealet som er med i byplanen fra 1848. Her er bygårder lagt i et gatemønster der de langsgående gatene Strandgata, Torggata og Grønnegata skulle være representative hovedgater og tverrgatene ha «mjøsgløtt». Dagens bebyggelse representerer bygningshistorie fra hele 1800- og 1900-tallet, men gatemønsteret er beholdt. Her er flere bevaringsverdige objekter med stor kulturhistorisk verdi. Innenfor området ligger også grøntarealer. Bryggeriparken ligger lengst vest, mens jernbaneparken avgrensner området mot jernbanestasjonen. I utkanten av kulturmiljøet, i Storhamargata er et eldre industriområde med minst to større fabrikkbygninger oppført i teglstein. Bygningen i Storhamargata 61 er regulert til bevaring. Innen dette området ligger også en brygge som er Skibladners anløpssted i Hamar. Ved stranden er flere enkeltbygg som er vurdert å være bevaringsverdige i kommunedelplan for kulturminner.

Med fortsatt tydelig gatestruktur og mye tidsriktig bebyggelse har området opplevelsesverdi knyttet til identitet og som symbol. Siktlinjene mot Mjøsa gir en estetisk verdi. Det har kunnskapsverdi knyttet til den helhetlige og homogene strukturen med bygningsmasse og struktur og er typisk for småbyer som ble bygget omkring midten av 1800-tallet. Fabrikkbygningene tilfører et element av bruksmangfold.

Verdi: Middels-stor (områdene som er regulert til bevaring har stor verdi)

Figur 5-16 Hamar sentrum sett fra Storhamar. Vi ser de karakteristiske industribyggene med Nestlé-pipa midt i bildet og store 1800-talls-bygg lengre til høyre i bildet. Foto: Mona Mortensen.

5.10.2 Omfang

Omfang K1-2b: Etablering av bru over Hamarbukta i med delvis i dagen og delvis i kulvert mellom Høensalodden og tunnelinnslaget nord for Koigen vil gå tvers igjennom og gi nærføring til flere bygninger med kulturhistorisk verdi og medfører at Skibladnerbrygga må flyttes. Strekingen med linje i dagen vil dessuten delvis endre gatemønsteret som ble lagt ved kommuneplanen fra 1848. Brua vil til en viss grad redusere mjøsgløttene fra gateløpene som går gjennom området ned mot Mjøsa, men dette vil først og fremst oppleves lokalt og fra et begrenset antall vinkler. Nytt dobbeltspor vil også bli et visuelt element som blir godt synlig fra den verneverdige bebyggelsen som ligger lengst framme mot Mjøsa. Nestlé-fabrikken ligger innenfor anleggsbeltet, men vi forutsetter at det under anleggsgjennomføringen tas hensyn til dette kulturhistoriske anlegget.

- Middels-stort negativt omfang

Omfang K1-3b: Ny dobbeltspor under Hamarbukta og tunnel/kulvert mellom Høensalodden og tunnelinnslaget nord for Koigen vil gå tvers igjennom og gi nærføring til flere bygninger med kulturhistorisk verdi og medfører at Skibladnerbrygga må flyttes. Alternativet vil lokalt endre gatemønsteret som ble lagt ved kommuneplanen fra 1848. En ytterligere utfylling av Hamarbukta vil til en viss grad endre opplevelsesverdien ved at avstanden til Mjøsa blir lengre. Det forutsettes at gatestrukturen på det utfylte området blir tilpasset det eksisterende. Nestlé-fabrikken ligger kant i kant med tiltaket og innerst i anleggsbeltet. Dette kulturhistoriske anlegget ligger dermed svært utsatt til for ødeleggelse.

- Middels-stort negativt omfang

Omfang K1-3b maks kulvert: Tiltaket blir stort sett som for K1-3b, men det trekker visuelt negativt i betydelig større grad at denne monumentale kulverten strekker seg mellom eksisterende stasjon og Koigen.

- Stort negativt omfang

Omfang K2-1a: Alternativet vil gå over to kvartaler i P. Sandviks gate som er vurdert som bevaringsverdige i kommunedelplan for kulturminner.

- Middels-stort negativt omfang

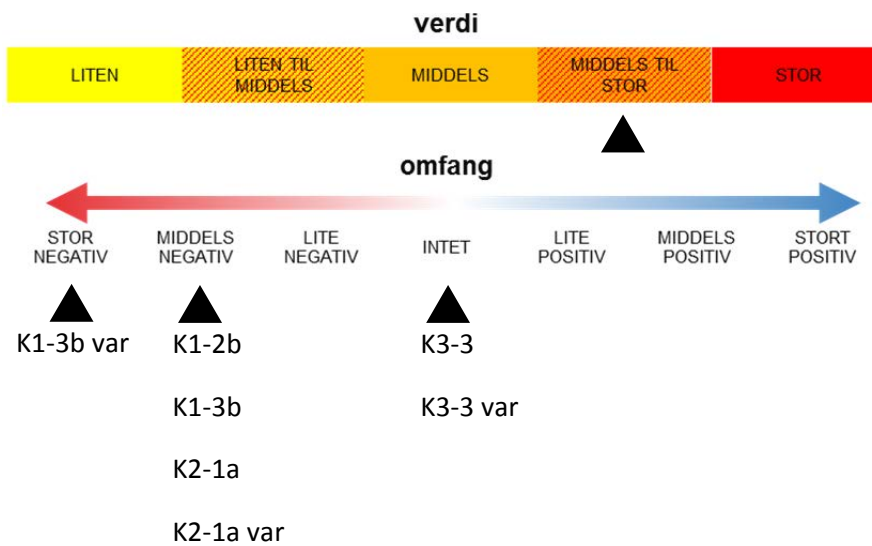
Omfang K2-1a middels lokk: Omfanget blir som for K2-1a. Et lokk over deler av traséen vil visuelt

til en viss grad kunne virke positivt inn på delområdet, men dette vil ikke gi utslag på konsekvensgraderingen.

- Middels-stort omfang

Omfang K3-3: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet

Omfang K3-3 fylling vest: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

5.11 Delområde Holset og Holsetgata

5.11.1 Delområdetets verdi

KM-24 Holset og Holsetgata

Urbant kulturlandskap med by-bebyggelse (regulert/vernet i kommunedelplan, verneklasse 2 med eiendommer regulert til bevaring)

Bydelen på denne høyden vokste fram etter at det gradvis ble innlemmet i Hamar by mellom 1849 og 1878. Det utviklet seg til et villaområde rundt sentrumskjernen. Her står flere tidlige funkisvillaer samt andre tidstypiske villaer, blant annet med elementer av jugendstil. De fleste av villaene har store hager. Oppå selve høyden ligger høyskole-området med en del bevaringsverdig bebyggelse. Dette er ikke tatt med i verdivurderingen av KM-25.

Holset og Holsetgata har opplevelsesverdi knyttet til estetikk og autentisitet. Gode arkitektoniske kvaliteter gir kunnskapsverdi knyttet til historisk kildeverdi. Området har bruksverdi som et villaområde og har også pedagogisk potensiale.

Verdi: Stor

Figur 5-17 Eksempler på villaarkitektur i Holset-området. Foto: Mona Mortensen.

5.11.2 Omfang

Omfang K1-2b: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

Omfang K1-3b: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

Omfang K1-3b maks kulvert: Varianten vil ikke påvirke kulturmiljøet.

Omfang K2-1a: Alternativet vil gå tvers gjennom dette kulturmiljøet. Anlegging av kulvert vil ødelegge storparten av bygningene mellom Sverres gate og Holsetgata og endre opplevelsesverdien av bebyggelsen som bekler denne høyden. I dette området er det en rekke villaer som er vurdert som bevaringsverdig i kommunedelplanen for kulturminner.

- Stort negativt omfang

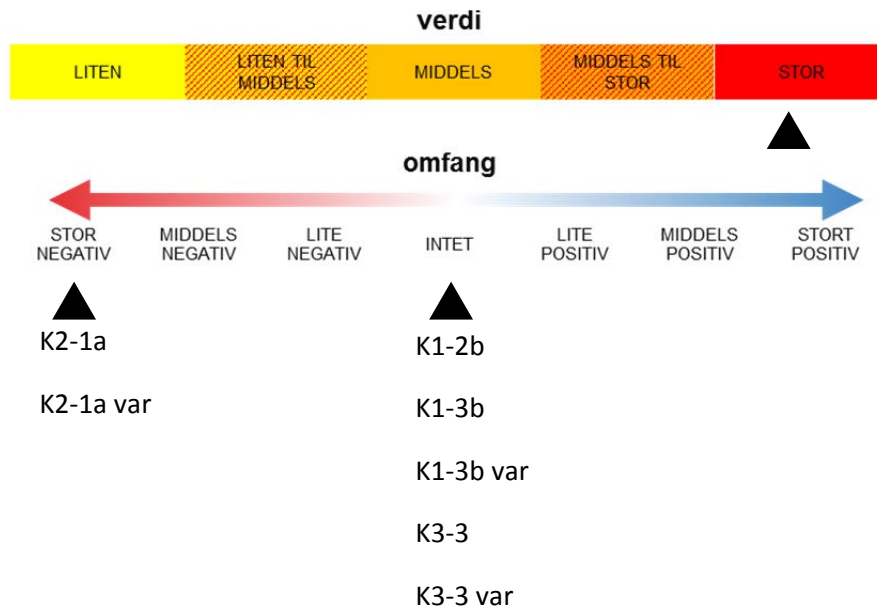
Omfang K2-1a middels lokk: Omfanget blir som for K2-1a. Et lokk over deler av traséen vil visuelt til en viss grad kunne virke positivt inn på delområdet, men dette vil ikke gi utslag på

konsekvensgraderingen.

- Stort negativt omfang

Omfang K3-3: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet

Omfang K3-3 fylling vest: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

5.12 Delområde Storhamar-området

5.12.1 Delområdets verdi

KM-25 Storhamar-området

Urbant boligområde og middelalderminne med uavklart status (regulert/vernet i kommunedelplan, verneklasse 1, 2 og 3)

I denne bydelen er det særlig Nedre Storhamar som er trukket fram i kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljø, som et verdifullt område. Her er de eldste boligene «plassert på langsgående høydedrag på en slik måte at de naturgitte forutsetningene forsterker eiendommenes kvalitet og egenart.» Boligene avspeiler byggeskikk fra slutten av 1800-tallet fram til slutten av 1900-tallet, med mange særegne boliger med store arkitektoniske kvaliteter som også gjør at her er flere enkeltobjekter med stor verdi. Kulturmiljøet grenser til og ligger delvis over Domkirkeodden og middelaldergrunnen i Hamar. På østsiden av Nordvikvegen, på Bispehaugen, ligger Jørgenskirken kirkested fra middelalderen. Stedet er avmerket i Askeladden (Askeladden id 84749) men med uavklart status da lokaliseringen av stedet er uavklart. Området er regulert til bevaring i kommuneplanen. Reguleringen omfatter en villa (Vindhagen) med hageanlegg. Bygning og hage er fra 1915-16.

Området har opplevelsesverdi knyttet til estetikk og kunnskapsverdi knyttet til historisk og vitenskapelig kildeverdi. Kirkestedet fra middelalder gir alder og tidsdybde. Byggene har også bruksverdi ettersom de fortsatt er i bruk. Størst egenverdi har villa Vindhagen på Bispehaugen.

Verdi: Middels-stor (områdene regulert til bevaring har stor verdi)

5.12.2 Omfang

Omfang K1-2b: Alternativet ligger i sørøstre del av kulturmiljøet. Det vil krysse Nordbyvegen og gå gjennom Jørgenskirken kirkested og villa Vindhagen med hage. Med det vil de kulturhistoriske verdiene på Bispehaugen forsvinne. Anleggsgjennomføringen vil kunne omfatte et større areal og det er mulig at dette vil berøre noen av husene nærmest linjen. Det ser imidlertid ikke ut til at noen av bygningene på Storhamar med stor egenverdi vil bli berørt.

- Middels-stort negativt omfang

Omfang K1-3b: Alternativet ligger helt i kanten av kulturmiljøet. Det ser ut til å gå under eksisterende veg og vil således ikke fysisk berøre de kulturhistoriske verdiene. Anleggsgjennomføringen vil imidlertid omfatte et større areal og det er mulig at dette vil berøre noen av husene nærmest linjen. Bispehaugen med villa Vindhagen er særlig utsatt.

- Lite negativt omfang

Omfang K1-3b maks kulvert: Varianten vil i utgangspunktet gi samme konsekvens som for K1-3b. Omfanget er imidlertid satt noe høyere på grunn av den visuelle virkningen som den monumentale kulverten vil gi for Storhamaren-området.

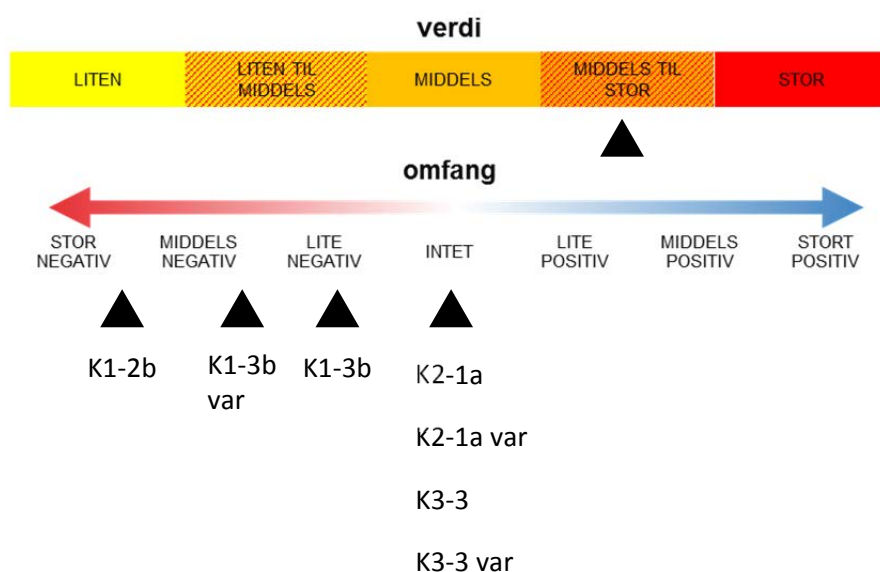
- Lite-middels negativt omfang

Omfang K2-1a: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

Omfang K2-1a middels lokk: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

Omfang K3-3: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

Omfang K3-3 fylling vest: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

5.13 Delområde Ankerløkka sør

5.13.1 Delområdets verdi

KM-26 Ankerløkka sør

Urbant kulturmiljø med boliger (regulert/vernet i kommunedelplan)

Bydelen er regulert til bevaring i kommuneplanen. Ankerløkka sør ligger med kvadratiske gateløp med tre- og murbygninger omgitt av hager med uthus i kvartalene mellom. Området ble etablert etter at byutvidelsen i 1878.

Området har stor opplevelsesverdi knyttet til estetikk og autentisitet med bevarte gateløp og bebyggelse. Det har kunnskapsverdi ved å representere et enhetlig og tidstypisk byggeskikk og er et eksempel på tidlig urbanisme i området.

Verdi: Stor

Figur 5-18 Her, på hjørnet mellom Folkestadsgate og Ole Bulls gate, ser vi et eksempel på tidstypisk byggeskikk. Foto: Google map.

5.13.2 Omfang

Omfang K1-2b: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

Omfang K1-3b: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

Omfang K1-3b maks kulvert: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

Omfang K2-1a: Tunnelpåhugget og en miljøtunnel vil gå tvers gjennom det sørøstlige hjørnet av kulturmiljøet.

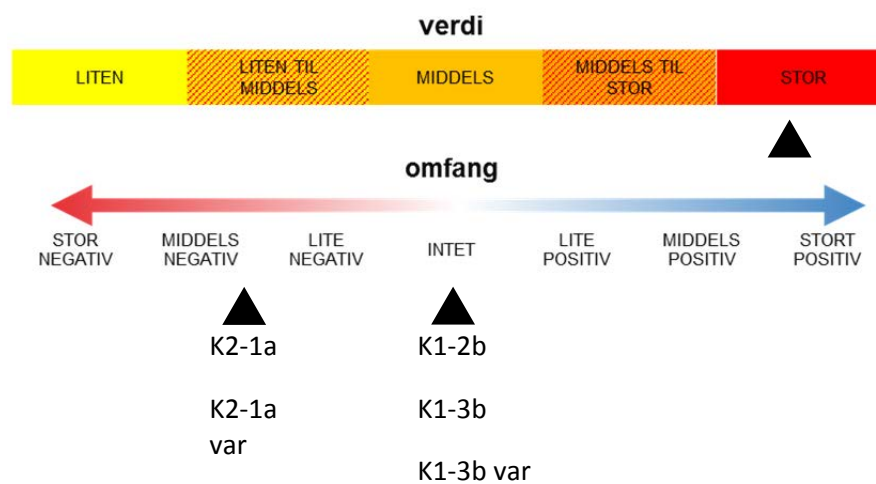
- Middels negativt omfang

Omfang K2-1a middels lokk: Omfanget blir som for K2-1a.

- Middels negativt omfang

Omfang K3-3: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

Omfang K3-3 fylling vest: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

5.14 Delområde Disen

5.14.1 Delområdet verdi

KM-27 Disen

Urbant kulturmiljø med boliger, spor etter tidligere gårdsdrift samt virksomhet knyttet til lærested og kultur. Automatisk fredet kulturminne.

Bydelen er avsatt til byggeområde med underformål bevaring. Her finner vi spor etter det gamle tunet på gården Disen, blant annet med et svalgangshus, som kan være fra 1600-tallet, og en hovedbygning. Hovedhuset fra 1864 ble seinere jernbaneskole. Her ble det også anlagt et jernbanemuseum, som i dag huser Hedmark teater. Villaen Disenhø ble bygget i 1926 og inkluderer stor hage og uthus. Vi finner også Disen hageby som ble utbygd på 1950-tallet basert på Sverre Pedersen og Rolf Prag sin planer. Karen Reistad laget en beplantningsplan. Strukturen er bevart med Disenalléen og Disen torg. Det ligger et gravminne på Disen gård (Askeladden id. 52542).

Området har opplevelsesverdi knyttet til estetikk i den bevarte alléen, torvet og hagebyen. Det har

kunnskapsverdi ved å representere tradisjonell gårdsbosetning og tidlig urbanisme i området. Bruken etter jernbanemuseum og –skoledrift, hageby samt nåværende kulturvirksomhet viser variasjon i type kulturminner. Villa Disenø representerer noe unikt, men dårlig tilstand på bygningene reduserer verdien en del. Området har også bruksverdi knyttet til boligene og til kulturhuset. Gravminnet tilfører alder og tidsdybde til Disen gård spesielt og til området generelt.

Verdi: Middels-stor (områdene som er regulert til bevaring samt gravhaugen har stor verdi)

Figur 5-19 Villa Disenø til venstre og mulig 1600-talls svalgangshus på Disen gård. Foto: Mona Mortensen.

5.14.2 Omfang

Omfang hovedalternativ vestlig korridor, dagens situasjon med bru over Hamarbukta (K1-2b): Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

Omfang K1-3b: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

Omfang K1-3b maks kulvert: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

Omfang K2-1a: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

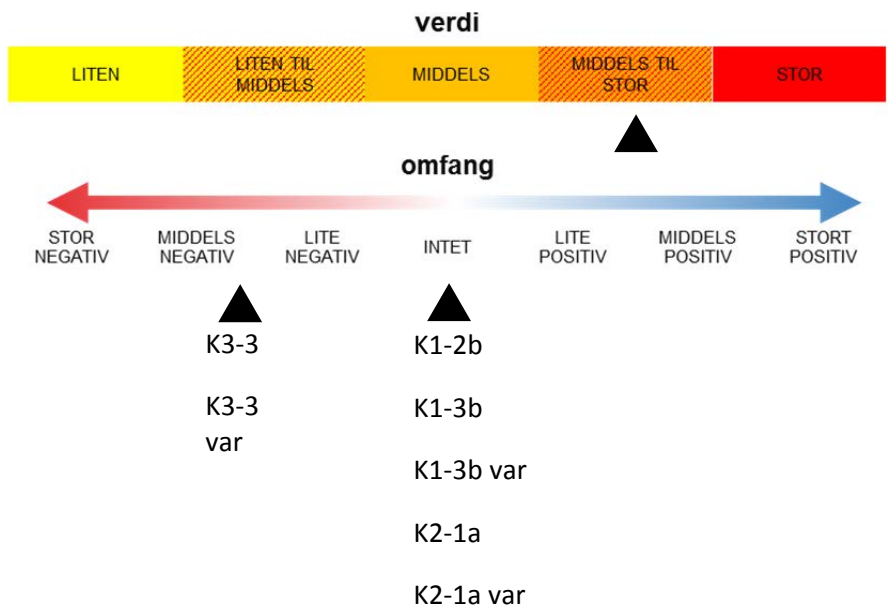
Omfang K2-1a middels lokk: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

Omfang K3-3: Alternativet går gjennom den østlige delen av kulturmiljøet. Linjen vil bli liggende i utkanten av kulturmiljøet, men like fullt endre graden av opplevelsesverdi og autentisitet. Eiendommen Disenø, med villa fra 1926, vil bli ødelagt og det vil også bli nærføring til Disen hovedgård.

- Middels omfang

Omfang K3-3 fylling vest: Varianten gir samme omfang som K3-3.

- Middels omfang

5.15 Delområde Børstad

5.15.1 Kulturmiljø

KM-28 Børstad (gnr. 4/1)

Gårdsmiljø med parkanlegg, tradisjonell tunstruktur, bygninger med vern i henhold til kulturminneloven §25 samt automatisk fredete og vedtaksfredete kulturminner

Børstad gård ligger på vestsiden av Åkersvika, er omgitt av stort jordbruksland i nordøst og grenser mot Hamar by mot sørvest. Dagens gårdstun framstår som en storgård med storslagne bygninger (både våningshus og driftsbygning). Hageanlegget på gården er fredet (Askeladden id 114054). Det er gjort en rekke funn av fornminner på gården (Askeladden id 6200,15548, 15549, 25332-33, 35661, 54984-85, 81027, 178767). Disse kan i hovedsak knyttes til gravlegging og jernproduksjon.

Kulturmiljøet har opplevelsesverdi knyttet til estetikk og autentisitet og kunnskapsverdi knyttet til historisk og vitenskapelig kildeverdi. Det har kunnskapsverdi knyttet til lokal og regional representativitet og stor variasjon/mangfold, alder og tidsdybde. Kunnskapsverdien kan også knyttes til særpreg og da særlig uttrykt gjennom den fredete hagen på gården. Det har også bruksverdi som et område som fortsatt er i bruk.

Verdi: Stor

Figur 5-20 Børstad gård. Vi ser driftsbygningen med hovedhuset i bakgrunnen. Foto: Mona Mortensen.

Omfang K1-2b: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

Omfang K1-3b: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

Omfang K1-3b maks kulvert: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

Omfang K2-1a: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

Omfang K2-1a middels lokk: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

Omfang K3-3: Alternativet vil gå tvers gjennom kulturmiljøet og gå relativt nær tunet på Børstad. Et linje lagt gjennom dette jordbrukslandskapet vil redusere opplevelsesverdien både for tunet og for det helhetlige kulturmiljøet, men vil ikke fysisk berøre noen av de kulturhistoriske verdiene (bygninger, hage eller fornminner).

- Middels negativt omfang

Omfang K3-3 fylling vest: Varianten gir samme omfang som K3-3.

- Middels negativt omfang

KM-29 Tommelstad (gnr. 6/1)

Gårdstun med eldre bygninger med vern i henhold til kulturminneloven §25 og med automatisk fredete kulturminner

I følge SEFRAK er det fem bygninger fra før 1850 og to fra tiden mellom 1850 og 1900. Her er også en rekke fornminner (Askeladden id 15550, 22891, 25335, 50812). Blant disse er det flere gravhauger.

Verdi: Middels-stor

Omfang K1-2b: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

Omfang K1-3b: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

Omfang K1-3b maks kulvert: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

Omfang K2-1a: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

Omfang K2-1a middels lokk: Alternativet vil ikke påvirke kulturmiljøet.

Omfang K3-3: Alternativet vil gå tvers gjennom kulturmiljøet og gå nær tunet på Tommelstad og gå over to automatisk fredete lokaliteter (Askeladden id 15550 og 508112). En linje lagt gjennom dette jordbrukslandskapet vil redusere opplevelsesverdien både for tunet og for det helhetlige kulturmiljøet samt ødelegge to automatisk fredete kulturminner.

- Stort negativt omfang

Omfang K3-3: Varianten gir samme omfang som K3-3.

- Stort negativt omfang

5.15.2 Delområdets verdi

Børstad-området er et delområde med tydelige agrare kvaliteter med grense mot Hamar by og mot det viktige kulturlandskapet i Åkersvika. Både storgården Børstad og gården Tommelstad har verdier som tradisjonelle gårdstun. Automatisk fredete kulturminner viser langvarig bruk av området. Det hele er omgitt av et autentisk kulturlandskap.

Samlet verdi for delområde Børstad er satt til middels-stor.

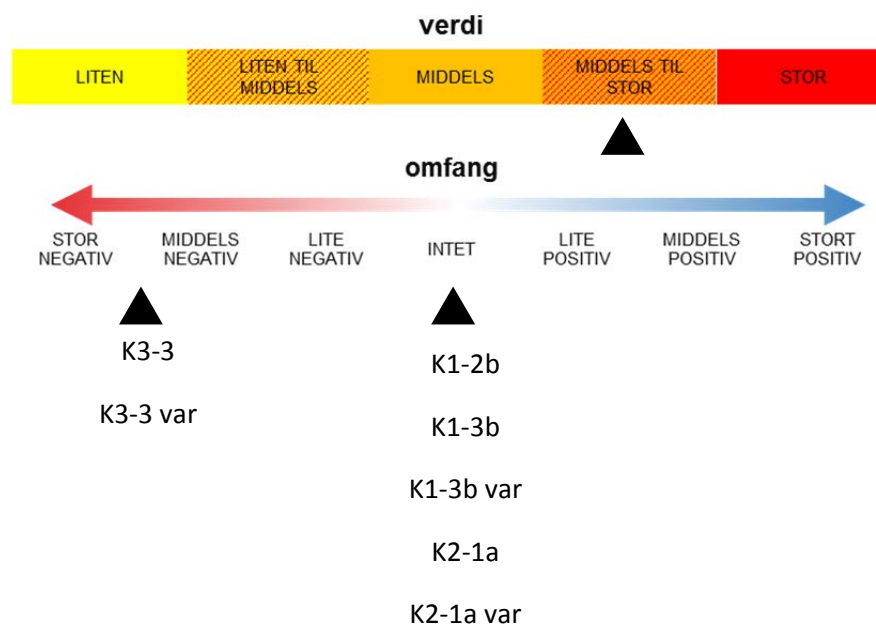
5.15.3 Omfang

Delområdet vil bli sterkt preget av den nye linjen (K3-3) som vil gå tvers gjennom et autentisk kulturlandskap, med mange og verdifulle kulturhistoriske verdier. De to tunene vil ikke bli fysisk berørt, men vil få endret opplevelsesverdien. Ettersom flere automatisk fredete kulturminner på Tommelstad blir fysisk berørt, må det søkes om dispensasjon fra automatisk fredning. I Tabell 5-4 vises verdi og omfang for kulturmiljøene i delområde Børstad.

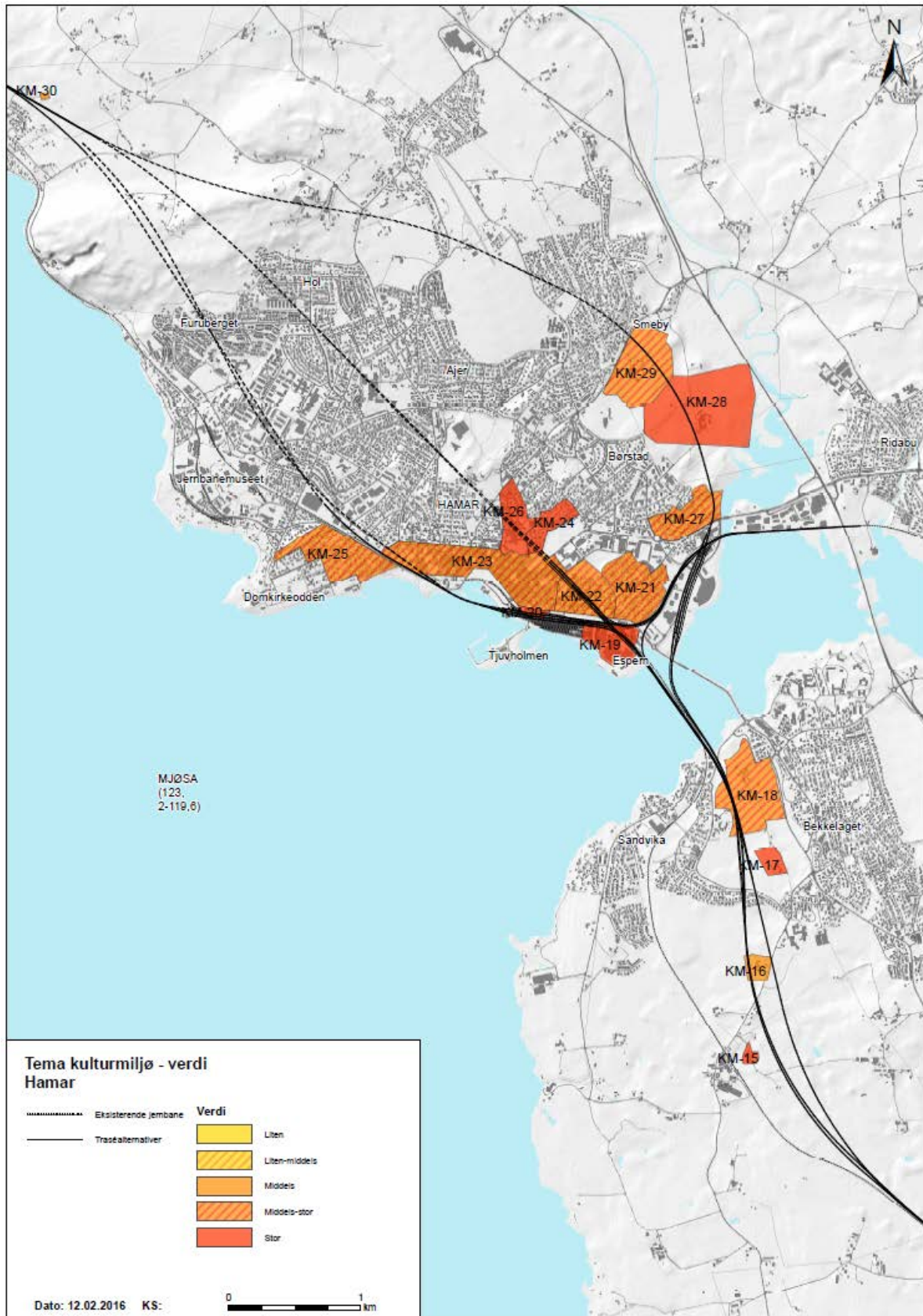
Omfanget for alternativ K3-3 settes til middels-stort negativt.

Tabell 5-4. Oppsummering av verdi og omfang for kulturmiljøer i delområde Børstad

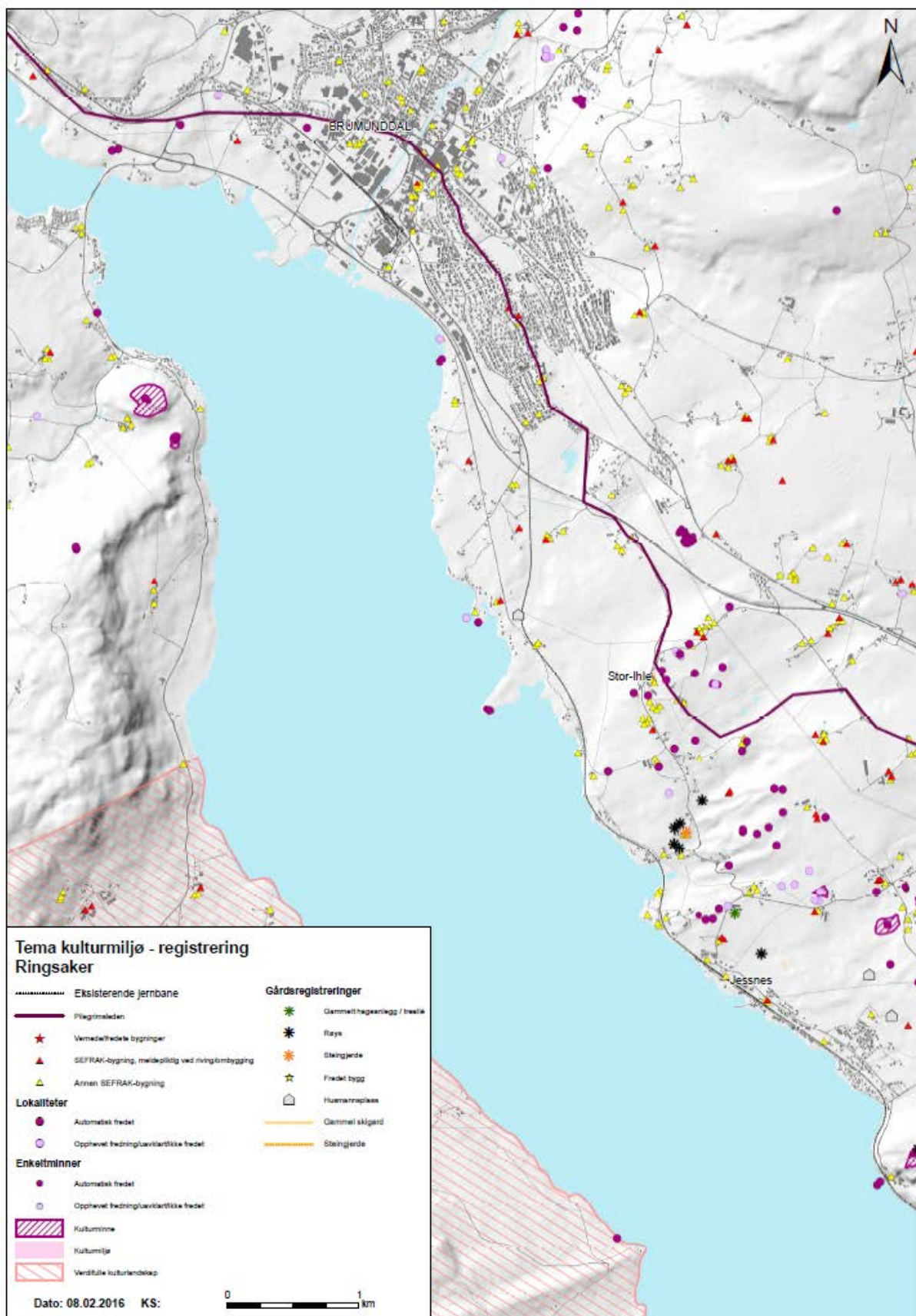
Loknr	Kulturmiljø	Verdi	Omfang
H-9	Børstad	S	Linjen vil gå gjennom kulturlandskapet et stykke fra tunet. --
H-10	Tommelstad	M-S	Linjen vil gå gjennom kulturlandskapet et stykke fra tunet og i tillegg fysisk berøre automatisk fredete kulturminner. ---

Figur 5-21 Verdisatte kulturmiljø mellom Bekkelaget og Furuberget

Figur 5-22 Registrerte kulturminner i Ringsaker kommune.

5.16 Delområde Jessnes

5.16.1 Kulturmiljø

KM-30 Lovisestua og Rasmusstua (under gnr. 756/1 Vetten)

Gårdsmiljø med bygning som er vernet i henhold til kulturminneloven §25

I følge SEFRAK ligger det ei stue for seg selv i enden av en traktorveg. Den er registrert som husmannsplass. Husmannsplasser er et prioritert verneområdet i Hedmark fylke. På gårdsregistreringskartet er i tillegg husmannsplassen Rasmusstua avmerket like nordvest for Rasmusstua. Gårdsregistreringene har også avmerket en «vekslingsgutua»; altså et steingjerde som blir liggende innenfor planområdet.

Lovisestua har opplevelsesverdi knyttet til identitet og autentisitet. Den har kunnskapsverdi knyttet til historisk kildeverdi og til en type kulturminne som var vanlig, men nå er sjelden. Den har pedagogisk potensiale. Ruiner etter husmannsplassen og gutua er typiske eksempler på lokalt og regionalt vanlige kulturminner. Ruinene er først og fremst et immaterielt kulturminne (avhengig av hvor mye som fortsatt er synlig av plassen), mens gutua har en opplevelsesverdi knyttet til sjeldenhet.

Verdi: Middels

Omfang 3: Alternativet vil gå vest for kulturmiljøet og ikke direkte berøre det, men en ny infrastruktur gjennom det tradisjonelle kulturlandskapet vil endre opplevelsesverdien og stedets autentisitet. Gutua og husmannsplassen vil derimot bli liggende midt i dobbeltsporet og med det ødelegges.

- Middels negativ

KM-31 Jessnes søndre (gnr. 755/1)

Gårdsmiljø med bygninger med vern i henhold til kulturminneloven §25 og automatisk fredete kulturminner

SEFRAK viser at to våningshus og en løe kan være fra før 1850. Her er også en vokterbolig bygget helt på slutten av 1800-tallet. Innen matrikkelgården er det registrert flere automatisk fredete kulturminner, hovedsakelig gravminner (Askeladden id 156181, 151998, 49122 og 169728). På gårdsregistreringskartet er det avmerket en vekslingsgutua; altså et steingjerde.

De eldre bygningene, den tradisjonelle tunstrukturen og de automatisk fredete kulturminnene gir opplevelsesverdi knyttet til identitet og autentisitet. Kulturmiljøet har kunnskapsverdi knyttet til vitenskapelig og historisk kildeverdi. Enkeltelementene danner samlet stor tidsdybde og forninnene gir alder. Bruksverdien er knyttet til fortsatt bruk.

Verdi: Middels-stor

Omfang 3: Alternativet vil gå tvers gjennom kulturmiljøet. Gårdstunet vil ikke bli direkte berørt, men en ny infrastruktur så nær tunet vil reduserer opplevelsesverdien. Nytt dobbeltspor inkludert en anleggssone vil gå gjennom eller gå svært nær et gravfelt og et større funnområde. Disse er automatisk fredet (Askeladden id 49122 og 156181).

- Stort negativt omfang

KM-32 Jessnes øvre og nedre (754/1 gnr. 753/1)

Gårdsmiljø fordelt på to tun med tun og innmark, bygninger med vern i henhold til kulturminneloven §25

Det er registrert en to våningshus fra midten av 1700-tallet samt en låve og fjøs, smie og føderådsbygning fra andre halvpart av 1800-tallet.

Gårdsmiljøet har opplevelsesverdi knyttet til identitet og har kunnskapsverdi knyttet til historisk kildeverdi og som representant for et typisk gårdstun lokalt og regionalt.

Verdi: Middels

Omfang 3: Alternativet vil gå like vest for kulturmiljøet. Gårdstunet vil ikke bli direkte berørt, men en ny infrastruktur så nær tunet vil reduserer opplevelsesverdien.

- Lite-middels negativt

KM-33 Viken (gnr. 752)

Gårdsmiljø med bygninger med vern i henhold til kulturminneloven §25

SEFRAK viser at her er en bolig og et fjøs datert til før 1900. Begge er knyttet til husmenn.

De eldre bygningene gir opplevelsesverdi knyttet til identitet og autentisitet. Kulturmiljøet har kunnskapsverdi knyttet til historisk kildeverdi og er representativt for tradisjonelle gårdsbruk lokalt og regionalt. Bruksverdien er knyttet til fortsatt bruk.

Verdi: Middels

Omfang 3: Alternativet vil gå langs kulturmiljøets vestsida med bru over Mæhlumsvika, nærmere kulturmiljøet enn dagens linje. Dette vil ikke fysisk berøre Viken, men vil redusere opplevelsesverdien og områdets autentisitet både ved at brua vil bli et mye tydeligere element og dessuten ligge nærmere Viken.

- Middels negativt omfang

KM-34 Lille Ihle (gnr. 746/1)

Gårdsmiljø med bygninger med vern i henhold til kulturminneloven §25 og automatisk fredete kulturminne

Et våningshus, et hovedhus og et stabbur er registrert i SEFRAK. To av disse er bygget før 1850, det siste er fra siste halvpart av 1800-tallet. Innen kulturmiljøet er det registrert en kirkegårdslokalitet (Askeladden id 77711).

De eldre bygningene, den tradisjonelle tunstrukturen og de automatisk fredete kulturminnene gir opplevelsesverdi knyttet til identitet og autentisitet. Kulturmiljøet har kunnskapsverdi knyttet til vitenskapelig og historisk kildeverdi. Enkeltelementene danner samlet stor tidsdybde og forninnene gir alder. Bruksverdien er knyttet til fortsatt bruk. Kirkegårdslokaliteten gir ekstra

verdi både til kunnskap, særpreg og til pedagogisk potensiale.

Verdi: Middels-stor

Omfang 3: Alternativet vil gå 100-200 meter vest for kulturmiljøet. Gårdstunet vil ikke bli direkte berørt, men en ny infrastruktur så nær tunet vil redusere opplevelsesverdien.

- Lite-middels negativt

KM-35 Bergsli (gnr. 746/7)

Gårdsmiljø med bygning med vern i henhold til kulturminneloven §25 og automatisk fredete kulturminne

På Bergsli er det registrert et våningshus som er datert til før 1850. I tilknytning til innmarken er det registrert et gravfelt med rundrøyser (Askeladden id 77713). På gårdsregistreringskartet er det kartfestet et steingjerde like ved fornminnet.

Den eldre bygningene og de automatisk fredete kulturminnene gir opplevelsesverdi knyttet til identitet og autentisitet. Kulturmiljøet har kunnskapsverdi knyttet til vitenskapelig og historisk kildeverdi. Enkeltelementene danner samlet tidsdybde og fornminnene gir alder. Bruksverdien er knyttet til fortsatt bruk.

Verdi: Middels omfang

Omfang 3: Alternativet vil gå gjennom den østlige delen av kulturmiljøet. Det vil ikke fysisk berøre gårdstunet, men en ny infrastruktur så nær tunet vil redusere opplevelsesverdien. Linjen vil gå tvers gjennom gravfeltet (Askeladden id 77713) og steingjerdet.

- Stort negativt omfang

5.16.2 Delområdet verdi

Det nye dobbeltsporet vil gå i helt ny trasé gjennom dette kulturlandskapet, som preges av høydedrag som heller ned mot Mjøsa. De tradisjonelle gårdsmiljøene ligger på høydedragene og langs Mjøsa. Den eksisterende jernbanen går i strandsonen langs Mjøsa.

Samlet verdi for delområdet Jessnes er satt til middels

5.16.3 Omfang

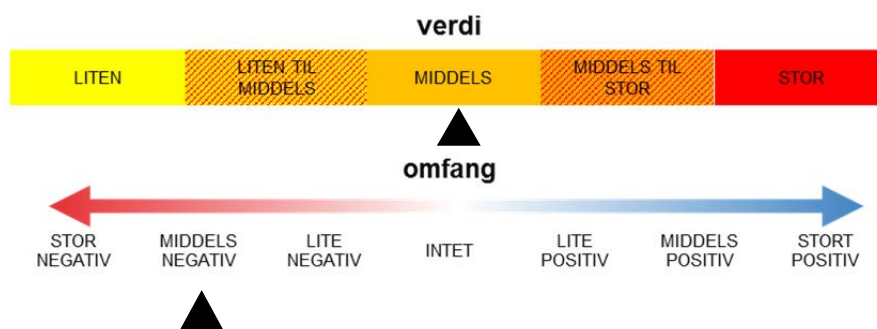
Mest negativt utslag gir linjen for kulturmiljøene Jessnes søndre og Bergsli. Dobbeltsporet vil gå tvers gjennom disse kulturmiljøene og ødelegge flere automatisk fredete kulturminner. Ny bru over Mæhlumsvika vil visuelt gi en negativ effekt på kulturmiljøet Viken. I Tabell 5-5 vises kulturmiljø som er verdi- og omfangsvurdert i delområde Jessnes.

Omfanget for alternativ 3 settes til middels negativt.

Tabell 5-5. Oppsummering av verdi og omfang for kulturmiljøer i delområde Jessnes

Loknr	Kulturmiljø	Verdi	Omfang
R-1	Lovisestua		Linjen er en ny infrastruktur gjennom landskapet som vil redusere opplevelsesverdien --
R-2	Jessnes søndre	M-S	Linjen går tvers gjennom kulturmiljøet. Gårdstunet blir ikke berørt, men tiltaket vil komme i direkte konflikt med automatisk fredete kulturminner. ---
R-3	Jessnes øvre og nedre	M	Gårdstunet vil ikke bli direkte berørt, men en ny infrastruktur så nært tunet vil reduserer opplevelsesverdien. -/--
R-4	Viken	M	Nytt dobbeltspor i ny bru over Mæhlumsvika vil virke inn på opplevelsesverdien. --
R-5	Lille Ihle	M-S	Gårdstunet vil ikke bli direkte berørt, men en ny infrastruktur så nært tunet vil reduserer opplevelsesverdien. -/--
R-6	Bergsli	M	Gårdstunet vil ikke bli direkte berørt, men tiltaket vil komme i direkte konflikt med automatisk fredete kulturminner. ---

5.17 Delområde Skogen

5.17.1 Kulturmiljø

KM-36 Vestre Steneng (gnr. 744/5,15)

Gårdsmiljø fordelt på to tun med bygninger med vern i henhold til kulturminneloven §25

Fordelt på to tun, er det registrert fire eldre bygninger (to våningshus, et fjøs og en låve) fra før 1850. Under gårdsregistreringen ble husmannsplassen Hagastua registrert. Den ligger like sør for Vestre Steneng og tilsvarer mest sannsynlig en ruin som er SEFRAK-registrert som er kartfestet samme sted, med funksjon som husmannsplass. Plassen ligger under 745/1, men er av praktiske årsaker lagt under kulturmiljøet Vestre Steneng i denne vurderingen.

De eldre bygningene i tradisjonell tunstruktur gir opplevelsesverdi knyttet til identitet og autentisitet. Kulturmiljøet har kunnskapsverdi knyttet til historisk kildeverdi. Bruksverdien er knyttet til fortsatt bruk.

Verdi: Middels

Omfang 3: Alternativet vil gå tvers gjennom tunet på Vestre Steneng og over ruinene etter husmannsplassen Hagastua. Hele kulturmiljøet vil bli ødelagt.

- Stort negativt omfang

KM-37 Tjernli (gnr. 744/9)

Gårdsmiljø med bygning med vern i henhold til kulturminneloven §25

Tjernli har ifølge SEFRAK et våningshus og en føderådsbygning, hvorav en er fra før 1850, den andre fra siste halvpart av 1800-tallet.

De eldre bygningene gir opplevelsesverdi knyttet til identitet og autentisitet. Kulturmiljøet har kunnskapsverdi knyttet til historisk kildeverdi. Bruksverdien er knyttet til fortsatt bruk.

Verdi: Middels

Omfang 3: Alternativet innebærer at eksisterende toglinje omreguleres til LNFR-område og at ny linje vil gå ytterligere lengre øst for tunet (ca. x m). Omfanget blir svært lite, men tenderer mot en positiv effekt på opplevelsesverdien.

- Intet-lite positivt omfang

5.17.2 Delområdets verdi

Nytt dobbeltspor går gjennom et kulturlandskap som er preget av både jordbrukets kulturlandskap og skog. Her er tradisjonelle gårdstun som ligger mer spredt enn i Jessnes-området og med færre automatisk fredete kulturminner.

Samlet verdi for delområde Skogen er satt til middels.

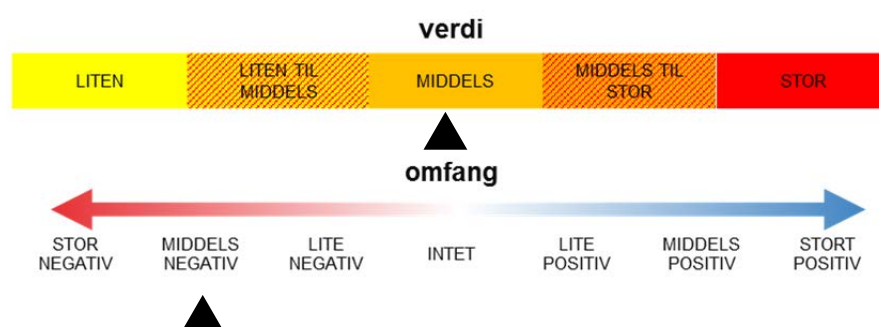
5.17.3 Omfang

Den nye linjen vil gå gjennom kulturmiljøet Vestre Stenseng, noe som vil innebære at kulturmiljøet må fjernes, og med det vil et eksempel på et lokalt og regionalt typisk gårdsmiljø forsvinne.

Omfanget for alternativ 3 settes til middels negativt.

Tabell 5-6. Oppsummering av verdi og omfang for kulturmiljøer i delområde Skogen.

Loknr	Kulturmiljø	Verdi	Omfang
R-7	Vestre Stenseng		Nytt dobbeltspor vil gå tvers gjennom tunet. ---
R-8	Tjernli		Nytt dobbeltspor vil holde større avstand til tunet. Omregulering av eksisterende jernbanelinje til LNFR-område kan ha en positiv effekt på opplevelsesverdien. 0/+

5.18 Delområde Brumunddal tettsted

5.18.1 Delområdets verdi

R-38 Brumunddal (gnr. 744, 725, 683 m. fl)

Tettsted knyttet til samferdsel

Brumunddal tettsted vokste fram etter at stedet ble stasjonsby ved opprettelsen av jernbanen fra Hamar til Tretten i 1894. Stasjonen ble opprettet og satt i drift i 1894 i forbindelse med åpningen av Dovrebanen. Bygningen er fortsatt i bruk. Kulturmiljøet som er vurdert å være mest relevant i forbindelse med utredning av nytt dobbeltspor, begrenser seg til selve stasjonsområdet. Men Brumunddal har en historie før jernbanen. Kvernveita som ligger like sør for Brumunda, er ei veit som i hvert fall skal ha vært i bruk på 1600-tallet. De 2 km lange veita er en enkel kanal som har hatt en fallhøyde på ca. 30 meter. Etter hvert skal omtrent 30 bedrifter ha benyttet seg av vannkraft fra Kvernveita. Det dreide seg om stamperier, garverier, farverier, sagbruk, brenneri, bryggeri, meieri og møller. Både veita og jernbanestasjonen har vært viktige premisser for framveksten av Brumunddal gjennom 1800 og 1900-tallet. Det er få materielle spor igjen etter

Kvernveita.

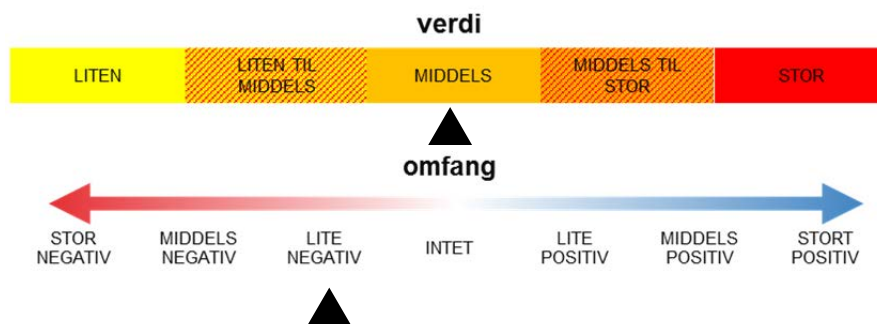
Kulturmiljøet er regionalt typisk for stasjons- og tettstedene, som vokser fram langs jernbanelinja og ved viktige knutepunkt. Stedet har opplevelsesverdi knyttet til identitet og en viss kunnskapsverdi knyttet til historisk kildeverdi. Særlig har Kvernveita stor identitetsverdi for Brumunddal. Stasjonen har fortsatt bruksverdi ettersom stasjonen fortsatt er i drift.

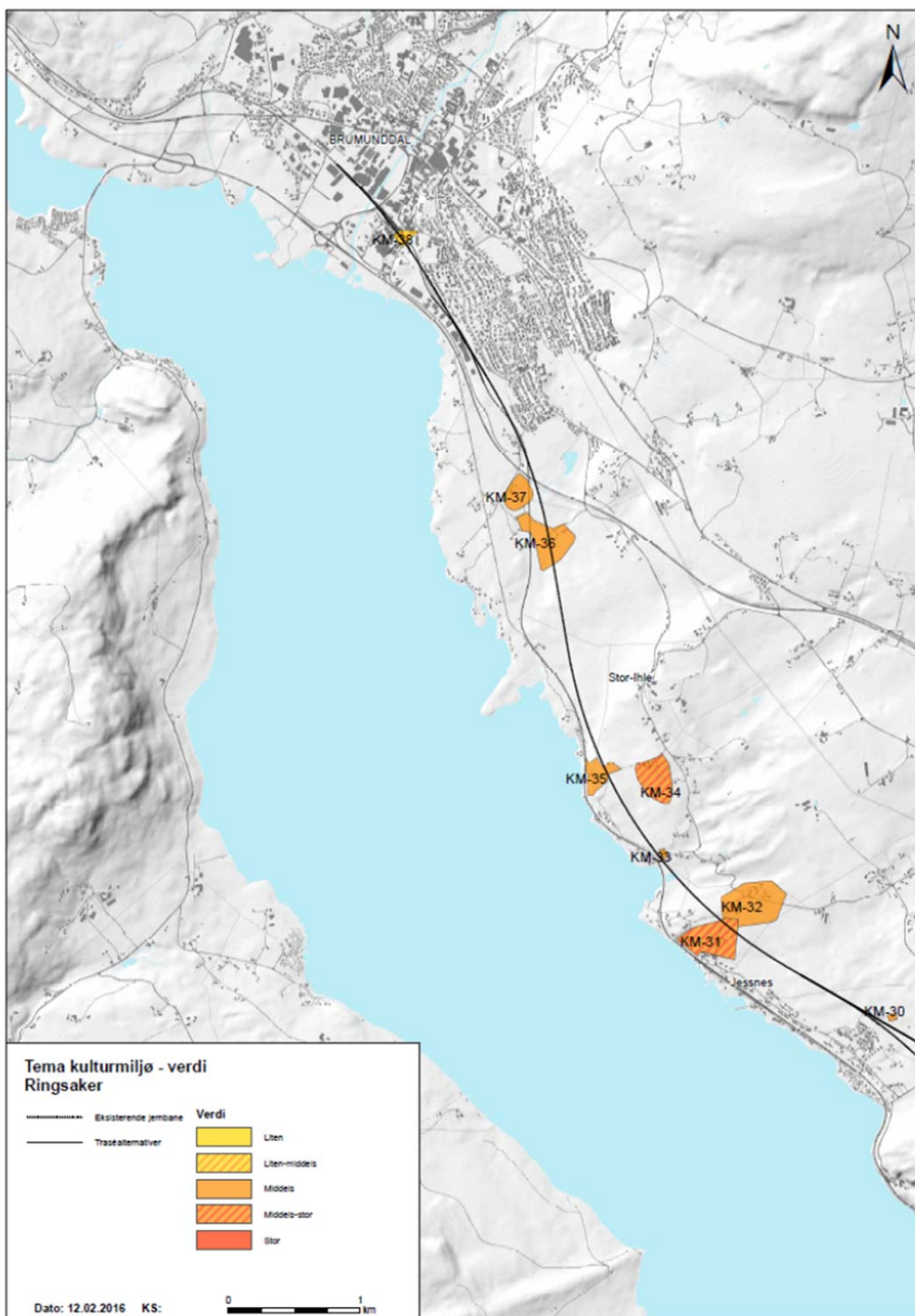
Verdi: Middels

5.18.2 Omfang

Omfang 3: Alternativet vil i liten grad virke inn på kulturmiljøet.

- Lite negativt til intet omfang

Figur 5-23 Verdisatte kulturmiljø i Ringsaker kommune

6 Konsekvensvurdering

6.1 *Samlet rangering av alternativenes konsekvens og vurdering (drifts- og anleggsfase)*

Det er gjort en samlet vurdering av hvilken konsekvensgrad tiltaket vil gi for de verdi- og omfangsvurderte kulturmiljøene. Konsekvensvurderingen er gjort i to trinn: først er det satt en konsekvensgrad per delområde, deretter er det satt en konsekvensgrad per delstrekning. I feltet lengst til høyre i tabellene i avsnittene 6.1.1 til 6.1.4 er det gitt en kort begrunnelse for vurdering.

Ved vurdering av konsekvenser for tema kulturminner er det ikke skilt i egne vurderinger av anleggsfasen, da det vurderes som at alle fysiske inngrep i kulturminner vil være permanente og dermed være en del av driftsfasen.

6.1.1 **Stange (Sørli – Bekkelaget)**

Alternativ 2A – Bekkelaget

På strekningen Sørli-Bekkelaget blir de kulturhistoriske delområdene Stange sør, Stange stasjonsby, Stange vestbygd sør, Ottstad stasjonssted og Stange vestbygd nord berørt. I tabellen under er verdi, omfang og konsekvens per delområde presentert.

Tabell 6-1 Konsekvensvurdering for alternativ 2A strekning Sørli – Bekkelaget

Delområde	Verdi	Omfang	Konsekvens	Begrunnelse
Stange sør	--	-/--	Liten negativ	Alternativet vil stort sett følge dagens spor og i liten grad virke inn på kulturmiljøene (gårdsmiljø). Utvidelse av sporet vil ødelegge 2-3 automatisk fredete kulturminner (kullgroper/kullgroper).
Stange stasjonsby	--	--/---	Middels negativt	Alternativet innebærer en utvidelse av sporet som betyr at stasjonsbygningene får sporet tettere på seg.
Stange vestbygd sør	---	--/---	Stor negativ	Alternativet vil gå gjennom et kulturlandskap med regional verdi og visuelt berøre flere kulturmiljø (gårdsmiljø). Dobbeltspor vil bli liggende tett ved flere automatisk fredete kulturminner (gravhauger).
Ottestad stasjonssted	--	--/---	Middels negativt	Alternativet innebærer en utvidelse av sporet som betyr at stasjonsbygningene på Ottestad stasjon blir liggende i anleggsbeltet. Anleggsfasen kan virke inn på et gårdsbruk.
Stange vestbygd nord	--/---	-/--	Liten-middels negativ	Alternativet vil gå gjennom et kulturlandskap med regional verdi og visuelt berøre flere kulturmiljø (gårdsmiljø).

Samlet konsekvensgrad for alternativ 2a-Bekkelaget er satt til **middels til stor negativ**.

Alternativ 2a-Bekkelaget vil fysisk berøre flere automatisk fredete kulturminner, det vil gå gjennom flere gårdsmiljø og visuelt berøre andre gårdsmiljø. Anlegging av dobbeltspor gjennom det verdifulle kulturlandskapet Stange vestbygd gir også negativt utslag.

Det er ingen forskjell mellom anleggs- og driftsfasen.

Variant 56 1a- Bekkelaget

Denne varianten vil følge samme spor bortsett fra på en strekning mellom Ottestad og

Bekkelaget. Varianten gir litt andre utslag for kulturmiljøene på denne strekningen, men konsekvensgraden er satt til det samme som for hovedalternativet, da begge alternativer vil bli liggende med et nytt spor gjennom det verdifulle kulturlandskapet.

Samlet konsekvensgrad for variant 56 1a-Bekkelaget er satt til **middels til stor negativ**.

Det er ingen forskjell mellom anleggs- og driftsfasen.

Konklusjon og rangering for Stange

Bortsett fra på en kortere strekning mellom Ottestad og Bekkelaget, er det ingen forskjell mellom hovedalternativ 2a-Bekkelaget og variant 56 1a-Bekkelaget. På strekningen der varianten avviker fra hovedalternativet, er konsekvensgraden satt likt mellom de to. Når de to alternativene skal rangeres, er hovedalternativet 2a marginalt vurdert som bedre enn variant 56 1a. Grunnen er at varianten vil gå noe nærmere to gårdstun med kulturhistorisk verdi. Dette vurderes som marginalt mer negativt.

6.1.2 Hamar, korridor 1,2 og 3

I Hamar er delområdene/kulturmiljøene Espern-Jernbaneverktoften, Hamar jernbanestasjon, Briskebyen, Østbyen, Sentrum, Holset og Holsetgata, Storhamar-området, Ankerløkka sør, Disen og Børstad verdi-, omfangs- og konsekvensvurdert.

K1-2b Dagens stasjon med bru over Hamarbukta

Mellom Åkersvika og fram til tunnelpåhugg i Nordvikvegen, blir de kulturhistoriske delområdene Espern-Jernbaneverktoften, Hamar jernbanestasjon, Briskebyen, Sentrum, Storhamar-området berørt.

I tabellen under er verdi, omfang og konsekvens per delområde presentert.

Tabell 6-2 Konsekvensvurdering for alternativ K1-2b i Hamar

Delområde	Verdi	Omfang	Konsekvens	Begrunnelse
Espern-Jernbaneverktoften	---	---	Stor negativ	Alternativet vil gå tvers gjennom kulturmiljøet og bli liggende svært tett på den fredete ringstallen og det fredete godsområdet. Det vil holde rimelig god avstand til den verneverdige delen av Espernområdet.
Hamar jernbanestasjon	---	--	Stor negativ	Alternativet vil bli liggende noe høyere enn dagens spor. Dette vil kunne gi en viss negativ visuell konsekvens for kulturmiljøet.
Briskebyen	--/---	-	Liten negativ	Det nye dobbeltsporet vil i seg selv ikke virke inn på kulturmiljøet, men det er en viss sjanse for at nødvendige endringer av vegsystemet i Stangevegen kan få konsekvenser for den verneverdige bebyggelsen nærmest Stangevegen.
Sentrum	--/---	--/---	Stor negativ	Alternativet vil gå tvers gjennom flere lokaliteter med kulturhistorisk verdi og lokalt endre gatemønsteret som ble lagt ved kommuneplanen i 1848.
Storhamar-området	--/---	--/---	Stor negativ	Alternativet vil ikke berøre kulturhistoriske verdier, men det er en liten sjans for at anleggsgjennomføringen krever så store arealer at det får konsekvens for noen bygningene med kulturhistorisk verdi nærmest Nordbyvegen.

Samlet konsekvensgrad for alternativ K1 2b er satt til **middels-stor negativ**.

Alternativet får store negative konsekvenser for kulturmiljøene Espern-Jernbaneverktoften og Sentrum. Alternativet medfører imidlertid at jernbanedriften fortsetter i området. Espern-Jernbaneverktoften vil, til tross for at det nye dobbeltsporet blir liggende enda tettere inntil de fredete bygningene, fortsatt ha autentisitet og opplevelsesverdi. Dette oppveier noe av det negative forbundet med dette alternativet.

Det er ingen forskjell mellom anleggs- og driftsfasen.

K1-3b Dagens stasjon med kulvert under Hamarbukta

Mellom Åkersvika og fram til tunnelpåhugg i Nordvikvegen, blir de kulturhistoriske delområdene Espern-Jernbaneverktoften, Hamar jernbanestasjon, Briskebyen, Sentrum, Storhamar-området berørt. I tabellen under er verdi, omfang og konsekvens per delområde presentert.

Tabell 6-3 Konsekvensvurdering for alternativ K1-3b i Hamar

Delområde	Verdi	Omfang	Konsekvens	Begrunnelse
Espers- Jernbaneverktoften	---	---	Stor negativ	Alternativet vil gå tvers gjennom kulturmiljøet og bli liggende svært tett på den fredete ringstallen og det fredete godsområdet. Det vil holde rimelig god avstand til den verneverdige delen av Espernområdet.
Hamar jernbanestasjon	---	-	Liten negativ	Alternativet vil i liten grad virke inn på det vernede anlegget. Vi forutsetter at det i anleggsgjennomføringen tas hensyn til kulturmiljøet.
Briskebyen	--/---	-	Liten negativ	Det nye dobbeltsporet vil i seg selv ikke virke inn på kulturmiljøet, men det er en viss sjans for at nødvendige endringer av vegsystemet i Stangevegen kan få konsekvenser for den verneverdige bebyggelsen nærmest Stangevegen.
Sentrum	--/---	--/---	Stor negativ	Alternativet vil gå tvers gjennom flere lokaliteter med kulturhistorisk verdi og lokalt endre gatemønsteret som ble lagt ved kommuneplanen i 1848.
Storhamar-området	--/---	-	Liten negativ	Alternativet vil ikke berøre kulturhistoriske verdier, men det er en liten sjans for at anleggsgjennomføringen krever så store arealer at det får konsekvens for noen bygningene med kulturhistorisk verdi nærmest Nordbyvegen.

Samlet konsekvensgrad for alternativ K1 3b er satt til **middels-stor negativ**.

Alternativet får store negative konsekvenser for kulturmiljøene Espers-Jernbaneverktoften og Sentrum. Alternativet medfører imidlertid at jernbanedriften fortsetter i området. Espers-Jernbaneverktoften vil, til tross for at det nye dobbeltsporet blir liggende enda tettere inntil de

fredete bygningene, fortsatt ha autentisitet og opplevelsesverdi. Dette oppveier noe av det negative forbundet med dette alternativet.

Det er ingen forskjell mellom anleggs- og driftsfasen.

K1-3b variant med maks kulvert

Sammenlignet med K1-3b gir denne varianten større negativt visuelt omfang og konsekvens for Hamar jernbanestasjon, Sentrum og Storhamar-området. Det er særlig Sentrum som vil få redusert opplevelsesverdi og autentisitet ved at denne kulverten har et massivt uttrykk og vil strekke seg over en lengre strekning i dagen.

Samlet konsekvensgrad for alternativ K1 3b maks kulvert er satt til **stor negativ**.

Det er ingen forskjell mellom anleggs- og driftsfasen.

K2-1a Stasjon ved rådhuset

Mellom Åkersvika og fram til tunnelpåslaget ved Holset, blir de kulturhistoriske delområdene Espern-Jernbaneverktomten, Hamar jernbanestasjon, Briskebyen, Østbyen, Sentrum, Holset og Holvegata samt Ankerløkka sør berørt. I tabellen under er verdi, omfang og konsekvens per delområde presentert.

Tabell 6-4 Konsekvensvurdering for alternativ K2-1a i Hamar

Delområde	Verdi	Omfang	Konsekvens	Begrunnelse
Espern-Jernbaneverktoften	---	--/---	Stor negativ	Alternativet vil gå tvers gjennom kulturmiljøet og bli liggende med en viss avstand til den fredete ringstallen og det fredete godsområdet. Det vil gå gjennom det nordlige hjørnet på en bygning i den verneverdige delen av Espernområdet.
Hamar jernbanestasjon	---	0/-	Ubetydelig-liten negativ	Alternativet medfører ingen direkte inngrep i kulturmiljøet. Nedlegging av jernbanefunksjon og flytting av stasjon vil få en negativ konsekvens for opplevelsesverdi.
Briskebyen	--/---	0	Ubetydelig	Alternativet vil ikke berøre kulturhistoriske verdier.
Østbyen	--/---	---	Stor negativ	Alternativet vil gå på skrå gjennom gatestrukturen og ødelegge flere verneverdige kvartal.
Sentrum	--/---	--	Middels negativ	Alternativet vil gi fysiske konsekvenser for to vernede kvartaler i P. Sandviksgate.
Holset og Holsetgata	---	--/---	Stor negativ	Alternativet vil gi fysiske konsekvenser for flere verneverdige bygninger mellom Sverres gate og Holsetgata.
Ankerløkka sør	---	--	Middels-stor negativ	Alternativet vil gi fysiske konsekvenser for den sørøstligste delen av kulturmiljøet.

Samlet konsekvensgrad for alternativ K2 1a er satt til **stor negativ**.

Alternativet får store negative konsekvenser for kulturmiljøene Espern-Jernbaneverktoften og Østbyen. Alternativet medfører jernbanedriften flyttes fra området, noe som medfører at det eksisterende jernbaneområdet får redusert sin autenticitet og opplevelsesverdi.

Det er ingen forskjell mellom anleggs- og driftsfasen.

K2-1a variant med middels lokk

Sammenlignet med K2-1a vil et lokk over deler av linjen ikke gi utslag i omfang eller konsekvens.

Konsekvensgrad for alternativ K2 1a middels lokk er satt til **stor negativ**.

K3-3 Stasjon ved Vikingskipet

Mellom Åkersvika og fram til tunnelpåhugg ved Solvang, blir de kulturhistoriske delområdene Espern-Jernbaneverktoften, Hamar jernbanestasjon, Briskebyen, Disen og Børstad berørt. I tabellen under er verdi, omfang og konsekvens per delområde presentert.

Tabell 6-5 Konsekvensvurdering for alternativ K3-3 i Hamar

Delområde	Verdi	Omfang	Konsekvens	Begrunnelse
Espers- Jernbaneverktoften	---	0/-	Ubetydelig- liten negativ	Alternativet medfører ingen direkte inngrep i kulturmiljøet. Nedlegging av jernbanefunksjon og flytting av stasjon vil få en negativ konsekvens for opplevelsesverdi.
Hamar jernbanestasjon	---	0/-	Ubetydelig- liten negativ	Alternativet medfører ingen direkte inngrep i kulturmiljøet. Nedlegging av jernbanefunksjon og flytting av stasjon vil få en negativ konsekvens for opplevelsesverdi.
Briskebyen	--/---	0	Ubetydelig	Alternativet medfører ingen direkte inngrep i kulturmiljøet.
Disen	--/---	--	Middels negativ	Alternativet går gjennom den østligste delen av kulturmiljøet og gir direkte konsekvenser for villa Disenhø. Tomten med villaen er imidlertid dårlig vedlikeholdt og dette reduserer den negative konsekvensen noe.
Børstad	---	---	Stort negativt	Alternativet går tett ved de to tunene i delområdet og vil dessuten gi direkte konsekvens for et automatisk fredet kulturminne (gravminne)

Samlet konsekvensgrad for alternativ K3-3 er satt til **middels negativ**.

Alternativet er vurdert å gi stor negativ konsekvens for kulturmiljøet Børstad. Det nye dobbeltsporet vil legges gjennom et autentisk kulturlandskap, bli liggende tett ved gårdsmiljø og fysisk berøre automatisk fredete kulturminner. På Disen vil det gå i utkanten av kulturmiljøet og dermed gi begrenset negativt omfang. Alternativet medfører jernbanedriften flyttes fra området, noe som medfører at det eksisterende jernbaneområdet får redusert sin autentisitet og opplevelsesverdi. Det vurderes som positivt at en ved dette alternativet unngår inngrep i Hamars bystruktur.

Det er ingen forskjell mellom anleggs- og driftsfasen.

K3-3 variant fylling vest

Sammenlignet med variant K3-3 vil fylling vest ikke gi utslag i omfang eller konsekvens.

Konklusjon og rangering for Hamar

De tre hovedalternativene gjennom Hamar vil alle gi store negative konsekvenser. K1 (begge alternativene) og K2 vil fysisk virke inn på jernbaneområdet, men konsekvensen oppveies noe av at de bidrar til fortsatt jernbanedrift i området. K1 og K2 vil begge medføre store inngrep i Hamars bystruktur og endre gatemønsteret slik det i det store og hele er bevart fra den første kommuneplanen fra 1848. Dette gjelder særlig K1 3b maks kulvert og begge variantene av K2-1a. K3 vil i liten grad berøre Hamars byområder, men vil gi store negative utslag for det bynære jordbruksområdet Børstad. I den totale vurderingen av K2 og K3 er den nedlagte jernbanedriften på eksisterende jernbaneområder vurdert som et negativt element, da nedleggingen vil redusere både autentisitet og opplevelsesverdi for de fredete bygningene og lokalitetene som er forbundet med jernbanedrift.

Når de tre alternativene skal rangeres, er inngrepene som K1-2a, K1-3b og K1-3b maks kulvert samt K2-1a og K2-1a mellom lokk medfører for byområdene, vurdert å være svært omfattende og dermed av negativ karakter. K1-variantene vil gjøre store inngrep gjennom gatestrukturen i sentrale deler av Hamar og vil fysisk berøre en rekke verneverdige bygninger. K1-3b rangeres som noe bedre enn K1-2b fordi den gir lavere negativ konsekvens for Hamar stasjon og for Storhamarområdet. K1-3b maks kulvert er vurdert som dårligste alternativ på grunn av kulvertens dominerende virkning på sine omgivelser.

Også K2 vil gjøres store inngrep gjennom gatestrukturen og fysisk berøre en rekke verneverdige bygninger. K2 vurderes som marginalt dårligere enn K1. Begrunnelsen er at K2 i tillegg til fysisk å berører flere kulturmiljø også medfører at det eksisterende jernbaneområdets funksjon opphører, noe som indirekte berører kulturmiljøene på jernbaneområdet på en negativ måte; både autentisitet og opplevelsesverdi vil reduseres. K3 vurderes som det minst dårlige av de tre. Med dette alternativet blir færrest viktige kulturminner berørt.

6.1.3 Ringsaker (Furuberget – Brumunddal)

Vikervegen – Brumunddal

Mellom Furuberget og Brumunddal blir de kulturhistoriske delområdene Jessnes, Skogen og

Brumunddal stasjonssted berørt. I tabellen under er verdi, omfang og konsekvens per delområde presentert.

Tabell 6-6 Konsekvensvurdering for alternativ 3 i Ringsaker

Delområde	Verdi	Omfang	Konsekvens	Begrunnelse
Jessnes	--	--/---	Middels negativ	Alternativet medfører at noen kulturmiljø (gårdsmiljø) blir visuelt berørt og at tre automatisk fredete kulturminner blir fysisk berørt.
Skogen	--	-/--	Liten negativ	Alternativet medfører fysisk konsekvens for et kulturmiljø (gårdsmiljø), mens et annet vil kunne få en viss positiv effekt pga større avstand til det nye dobbeltsporet i forhold til det eksisterende jernbanesporet.
Brumunddal	--	0	Ubetydelig	Alternativet medfører ingen direkte inngrep i kulturmiljøet.

Nytt dobbeltspor mellom Jessnes og Brumunddal vil fysisk berøre automatisk fredete kulturminner og visuelt berøre noen gårdsmiljø i Jessnes-området. Utover dette vil det i liten grad berøre kulturminner.

Samlet konsekvensgrad er satt til **liten-middels negativ**.

Det er ingen forskjell mellom anleggs- og driftsfasen.

Konklusjon og rangering for Ringsaker

Varianten har ingen innvirkning på kulturhistoriske verdier og en rangering er derfor ikke relevant.

Det er ingen forskjell mellom anleggs- og driftsfasen.

6.1.4 Oppsummering og rangering

I tabell 6-1 er konsekvenser for de ulike delområdene sammenstilt. Nytt dobbeltspor vil gi betydelige negative konsekvenser for kulturmiljø gjennom både Stange kommune og Hamar kommune. Selv om variantene gjennom Stange slår likt ut på konsekvensgrad er likevel 2a vurdert som marginalt beste alternativ. Gjennom Hamar er K2-1a og variant med middels lokk vurdert som de absolutt dårligste alternativene, fulgt av K1-3b med maks kulvert. Det beste alternativet er K3, uavhengig av det er med eller uten fylling på vestsiden. Også gjennom Ringsaker vil det nye dobbeltsporet få negative konsekvenser, men i mindre grad enn gjennom

Stange og Hamar.

Tabell 6-7 Konsekvens og rangering

Fagtema	Stange		Hamar							Ringsaker
Kulturmiljø	2a	56-1a	K1-2b	K1-3b	K1-3b variant	K2-1a	K2-1a variant	K3-3	K3-3 variant	58
Samlet konsekvens	--/---	--/---	--/---	--/---	---	---	---	--/---	--/---	-/--
Samlet vurdering	Svært negativ	Svært negativ	Svært negativ	Svært negativ	Svært negativ	Svært negativ	Svært negativ	Negativ	Negativ	Noe negativ
Rangering	1	2	3	4	5	6	6	1	1	1

6.2 Virkninger i anleggsfasen

Tiltakets fysiske virkninger på kulturminner og kulturmiljø i anleggsfasen er å regne som permanente, og er derfor omtalt under driftsfasen. Andre midlertidige påvirkninger er omtalt under kap. 6.4. Graving i grunnen kan påvirke hittil ikke kjente automatisk fredete kulturminner. Potensiale for slike funn er omtalt under kap. 6.5.

6.3 Usikkerhet ved konsekvensvurderingen

Usikkerheten ved konsekvensvurderingen knytter seg hovedsakelig til usikkerheter angående tilstand på kulturminnene som er vurdert. Det er også usikkerheter knyttet til hvordan byutvikling vil kunne virke inn på kulturminner og kulturmiljø. I konsekvensvurderingen er det valgt ikke å ta hensyn til forslag til byutvikling som er utviklet gjennom prosjektet, da dette ikke er forankret i konkrete planer og derfor vurdert å være for usikkert å benytte som grunnlag for vurderingene.

I planprogrammet er fortsatt sportilknytning til Jernbanemuseet på Domkirkeodden nevnt under utfordring/begrunnelse. I konsekvensvurderingen er det ikke gjort grundige vurderinger av dette temaet. Alle alternativene over Hamar vil bety at det blir store omlegginger av det eksisterende jernbanesystemet og dermed vanskelig å kombinere med jernbanemuséets jernbanedrift. Med alternativene K1-2b og K1-3b samt variant (dagens stasjon med bru over eller kulvert under Hamarbukta) vil det ikke være mulig å fortsette driften av en museumsbane. Med alternativene K2-1a og K3-3 med varianter, som alle innebærer at jernbanedriften legges ned på det eksisterende jernbaneområdet og jernbanesporene omreguleres, vil det være en større mulighet for å tilrettelegge et spor som muliggjør museal jernbanedrift. Hvordan denne problemstillingen skal løses avhenger av verdivalg knyttet til mål og utvikling for jernbanemuséet og anbefales å arbeides videre med i reguleringsplanfasen.

6.4 Videre undersøkelser

I konsekvensutredningen er forstyrrelser forårsaket av vibrasjoner ikke vurdert utover generelle betraktninger. Vibrasjoner vil i særlig grad virke inn bygninger og kan være en problemstilling

både ved sprengningsarbeider i anleggsfasen og ved vanlig togdrift i driftsfasen. Mange bygninger i Hamar sentrum vil kunne utsettes for vibrasjoner i anleggsfasen. Det anbefales at det foretas vibrasjonsvurderinger i reguleringsplanfasen av det vedtatte alternativet for kulturhistorisk verdifulle bygninger.

Det er i denne utredningen ikke lagt vekt på å vurdere enkelt-bygg og bygningsmiljøer i Hamar. Vi har påpekt hvilke områder som blir berørt av alternative traséer og varianter, noe som er vurdert som et tilstrekkelig detaljeringsnivå for å kunne gjøre vurderinger i henhold til metodikken som er benyttet i analysen. I reguleringsplanen, når de tekniske planene skal optimaliseres, bør det gjøres mer detaljerte vurderinger av hvilke bygninger som blir berørt av tiltaket.

For å ivareta disse verdiene bør det utarbeides konkrete bestemmelser i kommunedelplanen som sikrer at enkelt-byggene og bygningsmiljøene i Hamar blir hensynstatt på best mulig måte i den videre planprosessen. «Best mulig måte» kan være justering av traséen for å unngå eller redusere fysiske eller visuelle inngrep, eller at objekter som må rives dokumenteres på forsvarlig måte etter Hedmark fylkeskommunes krav til dokumentasjon.

6.5 *Potensial for funn av ikke kjente automatisk fredete kulturminner*

Potensial for funn av ikke kjente automatisk fredete kulturminner vurderes å være stort ved alle typer inngrep på uberørte arealer. Hedmark fylkeskommune har varslet krav om §9-undersøkelser. Vanligvis setter fylkeskommunen i gang arkeologiske undersøkelser når en linje er valgt mellom flere alternativer. På strekningen Sørli-Stange planlegges ny Dovrebane realisert som en utvidelse av eksisterende jernbanelinje. Fylkeskommunen er derfor i gang undersøkelser på denne strekningen. Rapporten fra undersøkelsene er enda ikke ferdig, men vi har fått informasjon om at det er blitt avdekket kokegroper på Kløvstad (gnr. 100/5) i Stange kommune. Lokaliteten er med på registreringskartet.

I tillegg til fornminner fra før-kristen tid, omfatter den automatiske fredningen i kulturminneloven også stående bygninger fra før 1650. Det er potensial for funn av bygninger av slik alder på alle eldre gårdstun. Dette vil gjelde både i Stange, Hamar og i Ringsaker kommuner. Den dobbeltsporede jernbanen vil i liten grad gå gjennom gårdstun og stående bygningsmasse og det vurderes derfor som at det er lite potensial for slike funn.

Nedenfor ser vi nærmere på behovet for nærmere undersøkelser og potensial for funn av ikke kjente automatisk fredete kulturminner.

6.5.1 **Sørli - Åkersvika sør**

Sørli-Stange

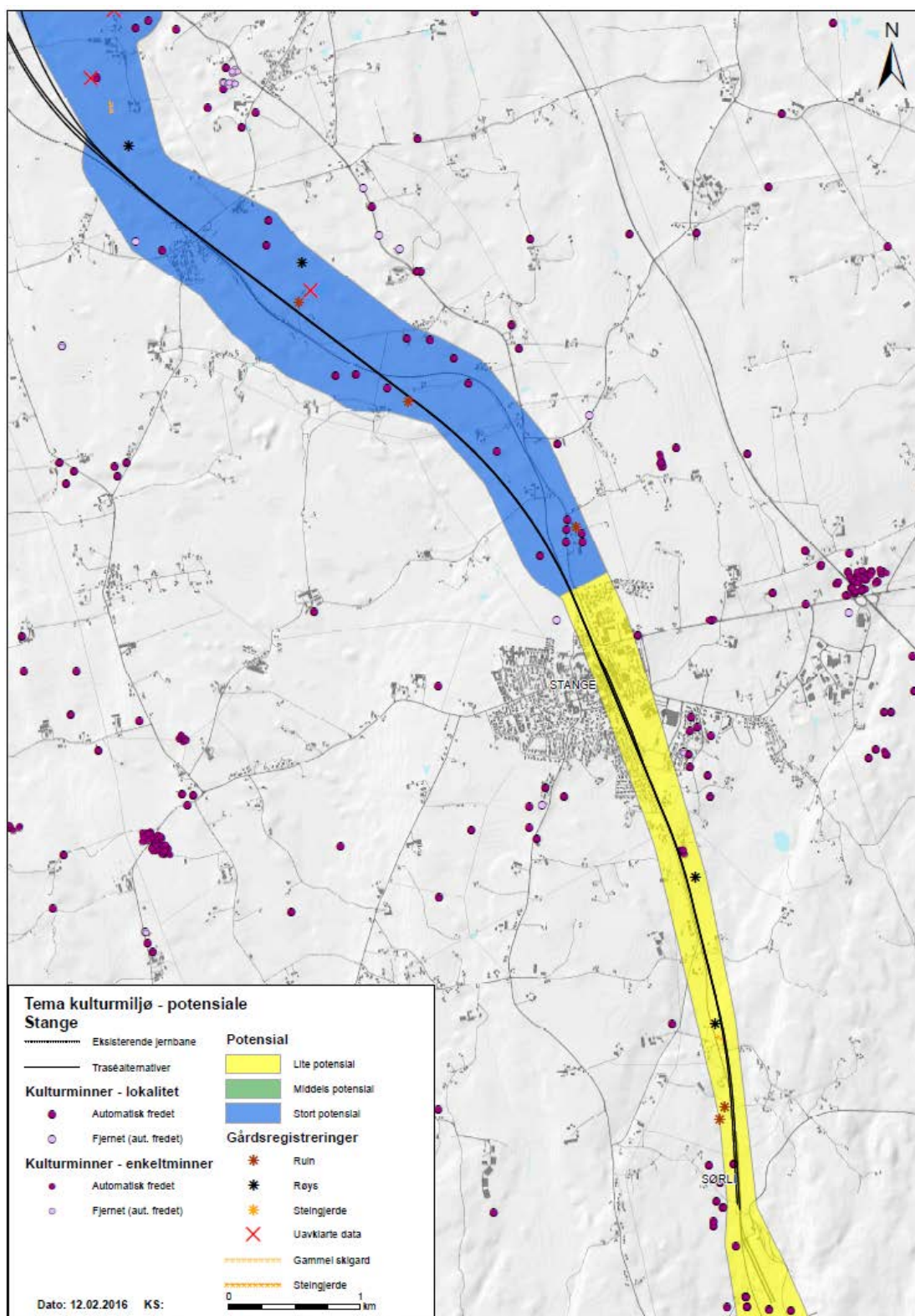
Med registreringene som Hedmark fylkeskommune har utført mellom Sørli og Stange, vurderes strekningen Sørli-Stange å være tilstrekkelig undersøkt i henhold til undersøkelsesplikten i kulturminnelovens §9.

Stange-Åkersvika

På denne strekningen er det kjent en rekke fornminner og potensialet for funn av ikke kjente automatisk fredete kulturminner er stort. Kartutsnittene under, viser alle fornminner som er registrert i Askeladden, både de automatisk fredete og de som er fjernet, på strekningen Stange-Åkersvika. Det illustrerer en stor tetthet av fornminner i dette området. Det er overvekt av enkeltstående gravminner og gravfelt. Også kokegropslokaliteter er en funnkategori med høy frekvens. I tillegg er det en del bosetnings- og aktivitetsområder. I denne vurderingen er det ikke gjort søk i Oldsakssamlingens gjenstandsregister. Ved å søke på de aktuelle gårdene vil en kunne få fram et mer detaljert funnbilde. Dette bør gjøres når endelig trasé er valgt, som del registreringsplanleggingen.

Fylkeskommunen har foreslått at det foretas georadar-undersøkelser over Stange i forbindelse med konsekvensutredningen av nytt dobbeltspor, for å danne seg et bedre inntrykk av funnmengde og –potensial på denne strekningen. Slike innledende undersøkelser vil ikke kreve inngrep i jorda og kan bidra til at de videre §9-undersøkelsene kan tilrettelegges og effektiviseres. Disse undersøkelsene er mest praktisk å gjennomføre på vinterføre. Det er imidlertid ikke planlagt gjennomført slike undersøkelser vinteren 2015/16.

Se Figur 6-1 for kartfesting av potensialet.

Figur 6-1 Kartet viser registrerte automatisk fredete funn og funnpotensial langs korridoren til nytt dobbeltspor mellom Stange og Åkersvika.

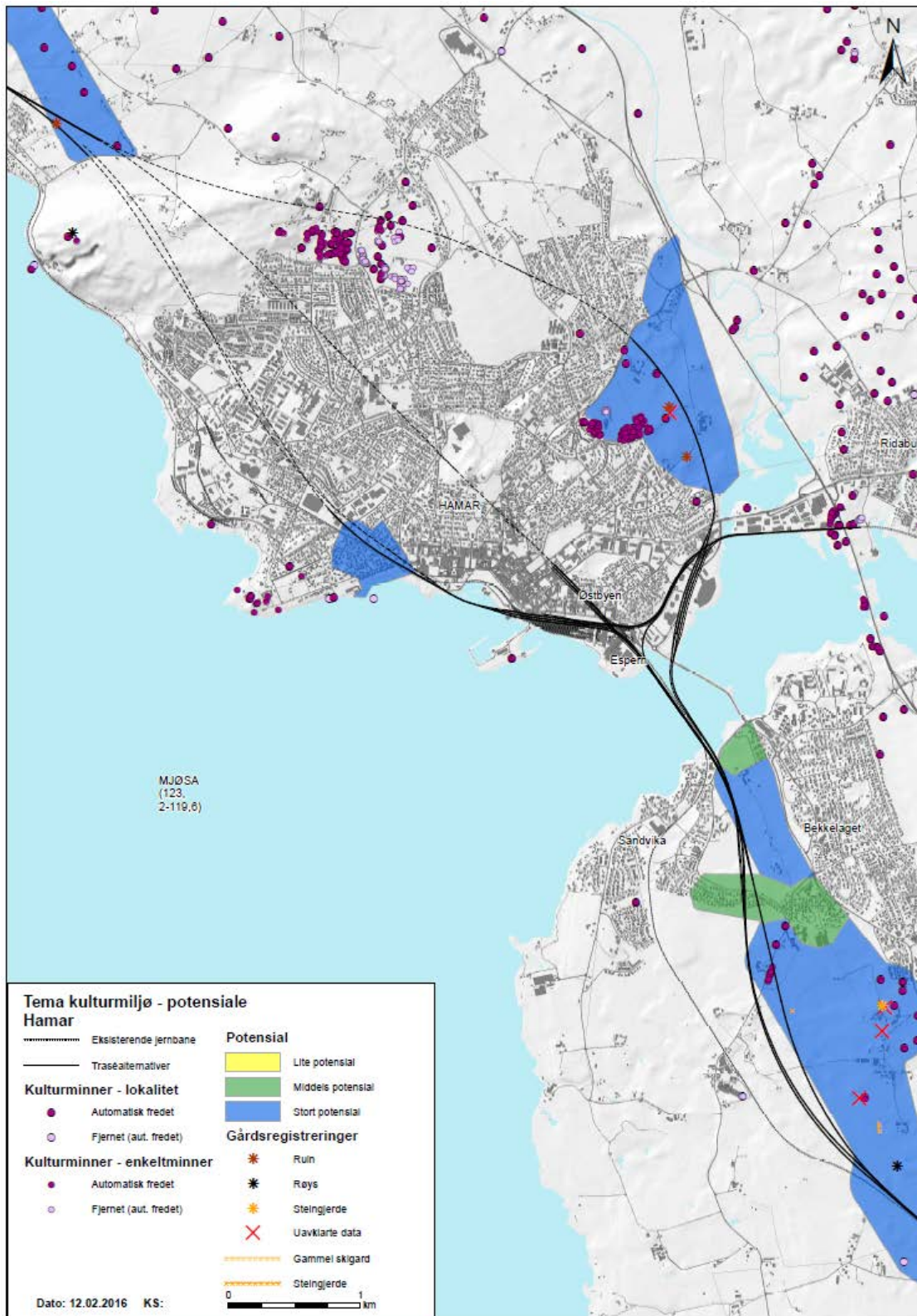
6.5.2 Hamar

Gjennom Børstad-området er potensialet vurdert å være stort. Funnbildet viser stor funntetthet, med en knapp overvekt av funnsted (dvs. løsfunn av gjenstander), tett fulgt av enkeltstående gravminner og bosetnings/aktivitetsspor.

I Hamar by er potensialet vurdert å være betraktelig lavere på grunn av at det er bygget mye moderne infrastruktur. Det vurderes imidlertid å være middels til stort potensial for funn av marine kulturminner både Åkersvika og i Hamarbukta. Askeladden id 174671 i strandsonen i Hamarbukta, er et løsfunn med flere gjenstander fra middelalder som ble gjort med metalldetektor. Det kan derfor ikke utelukkes at det kan finnes middelalderfunn nær strandsonen i Hamarbukta. Jørgenskirken kirkested er kartfestet til et område mellom Nordvikvegen og Aslak Bolts gate. Denne middelalderlokaliteten (Askeladden id 84749), med uavklart vernestatus på grunn av uavklart lokalisering, indikerer stort potensial for funn mellom strandsonen og videre nordover.

Se Figur 6-2 for kartfesting av funnpotensialet.

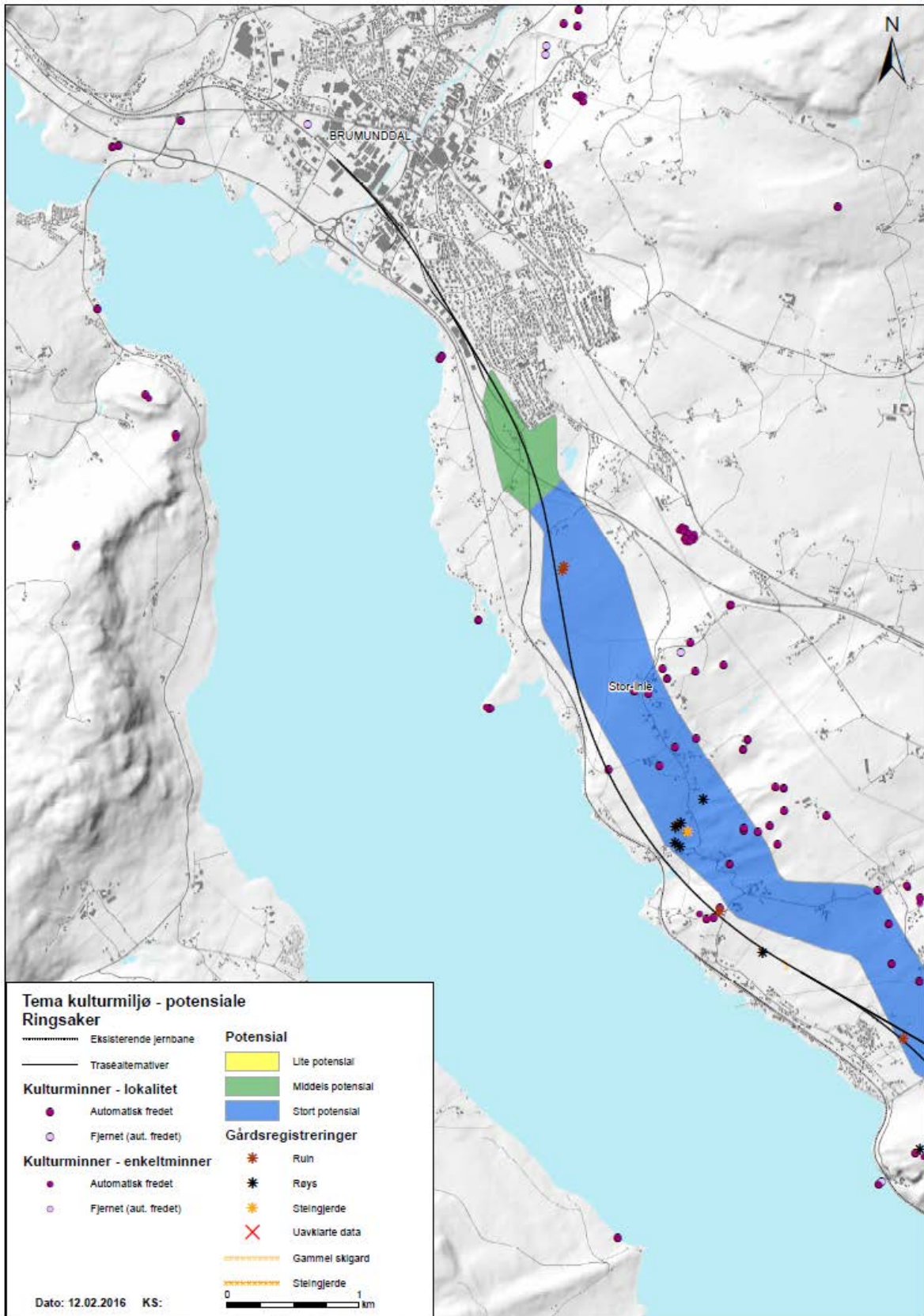

Figur 6-2 Kartet viser registrerte automatisk fredete funn og funnpotensial langs korridoren til nytt dobbeltspor gjennom Hamar.

6.5.3 Jessnes – Brumunddal

Funnbildet viser stor funntetthet også på strekningen mellom Jessnes og Brumunddal. Kartet i Figur 6-3 illustrerer dette.

Tettheten konsentrerer seg til delområdet Jessnes, på sørlig del av strekningen. Her er det stor overvekt av enkeltstående gravminner og gravfelt, fulgt av funnsteder og bosetnings- og aktivitetsspor. I delområdet Jessnes vurderes det å være stort potensial for funn av ikke kjente automatisk fredete kulturminner. I delområdet Skogen er det ikke registrert fornminner og potensialet er vurdert å være middels. Selv om det ikke er registrert fornminner her tidligere, vurderes det likevel å være potensial for funn dersom det gjøres systematiske undersøkelser.

Figur 6-3 Kartet viser registrerte automatisk fredete funn og funnpotensial langs korridoren til nytt dobbeltspor mellom Furuberg og Brumunddal.

6.6 *Avbøtende og kompenserende tiltak*

6.6.1 **Forslag til avbøtende tiltak**

Gjennom kulturlandskapet Stange vestbygd må det nye dobbeltsporet tilpasses slik at inngrepet i minst mulig grad blir visuelt synlig.

Det bør videre holdes størst mulig avstand til fredete og verneverdige bygg og anlegg. Dette er særlig viktig på jernbaneområdet i Hamar, men også for bygninger i Hamar by som har høy verneverdi.

Konkrete tiltak som justering av trasé, spunting også videre, må avklares i reguleringsplanfasen, når de tekniske planene optimaliseres.

6.6.2 **Forslag til kompenserende tiltak**

Det bør vurderes kompenserende tiltak for Jernbanemuseets spor som blir berørt av tiltaket. Dette bør gjøres i tett dialog med muséet.

Alle lokaliteter som blir fysisk berørt av tiltaket, enten i anleggsfasen eller i driftsfasen, må dokumenteres i henhold til Hedmark fylkeskommunes retningslinjer for kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap (Hedmark fylkeskommune 2005, kapittel 6).

7 Referanser

7.1 Skriftlige referanser

Fylkesmannen i Hedmark, landbruksavdelingen (1995) Registrering av landskapet i Stange vestbygd

Hamar kommune (2011) Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer. Byens kulturlandskap.

Hedmark fylkeskommune (2005) Kulturminner for Hedmarks framtid

Jernbaneverket (2012) Verneliste NVP per april 2012

Miljødepartementet (2014): Naturbase, <http://www.miljodirektoratet.no/no/Tjenester-og-verktoy/Database/Naturbase/>

NSB/Riksantikvaren (1993) Verneplan for jernbanebygninger. Forfatter: Eivind Hartmann

Riksantikvaren (hentet fra nettet 25.05.2015) Askeladden, nasjonal database over fredete kulturminner, SEFRAK-registrerte bygninger og listeførte kirker

Riksantikvaren (RA), 2001: Alle tiders kulturminner

Riksantikvaren (hentet fra nettet 04.03.2013) NB! Nasjonale kulturhistoriske bymiljøer. Rapport for Hamar. <http://nb.ra.no/nb/index.jsf>

Statens vegvesen (2014) Konsekvensanalyser – veiledning, Håndbok V712

Wikipedia: oppslagsord: Hedmark, Hamar og Ringsaker

8 Vedlegg

8.1 Temakart

Antall sider: 12

8.2 Kriterier for vurdering av verdi

Antall sider: 1

8.3 Potensialkart

Antall sider: 4

8.4 Registerringskart

Antall sider: 3

8.5 Verdikart

Antall sider: 4

KU Fagrapport Kulturmiljø

Utgitt mai 2016

Utgave nr 1

Utgitt av Jernbaneverket

Foto Jernbaneverket

Postadresse Jernbaneverket, Postboks 4350, N-2308 Hamar

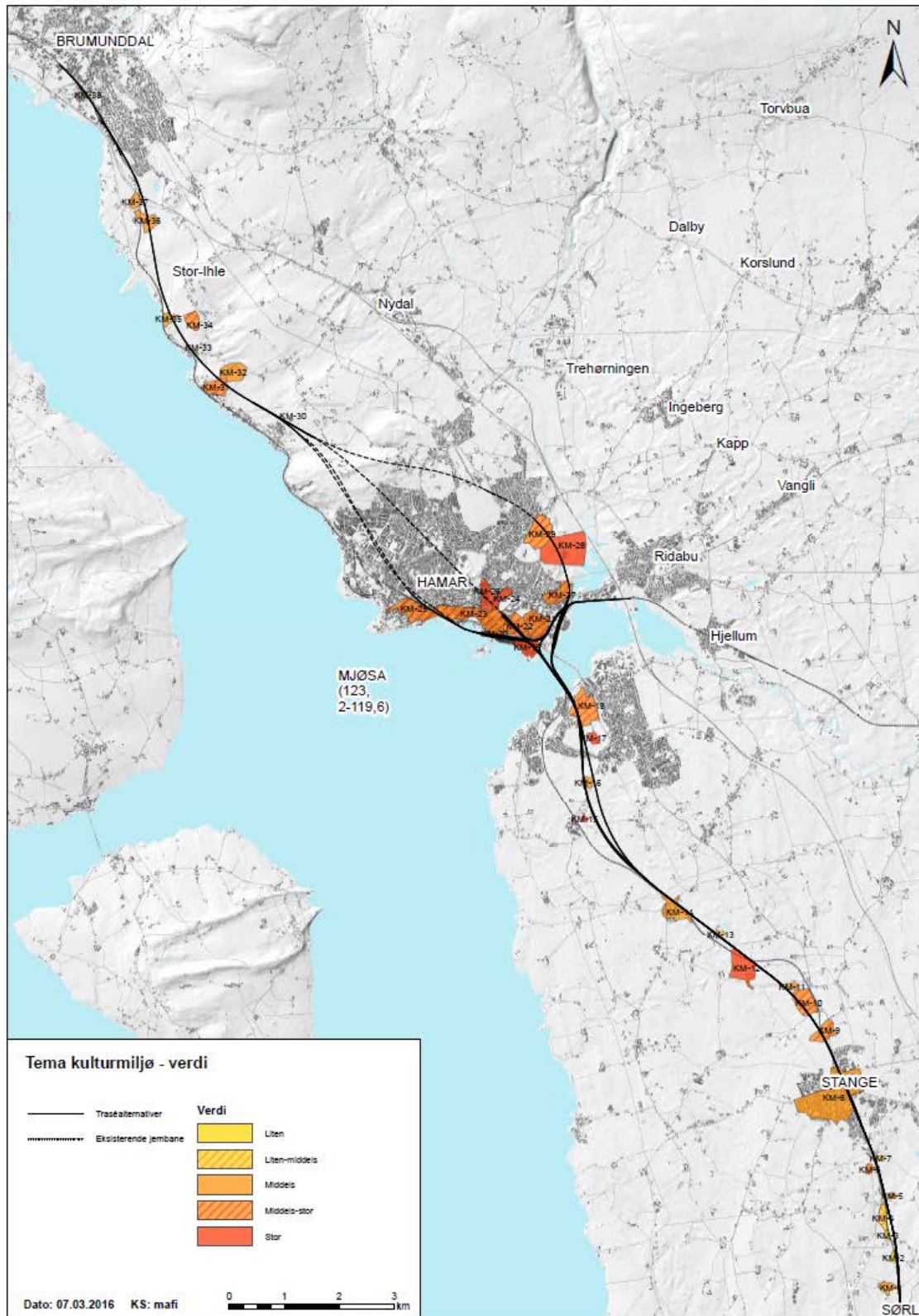
E-post postmottak@jbv.no

05280

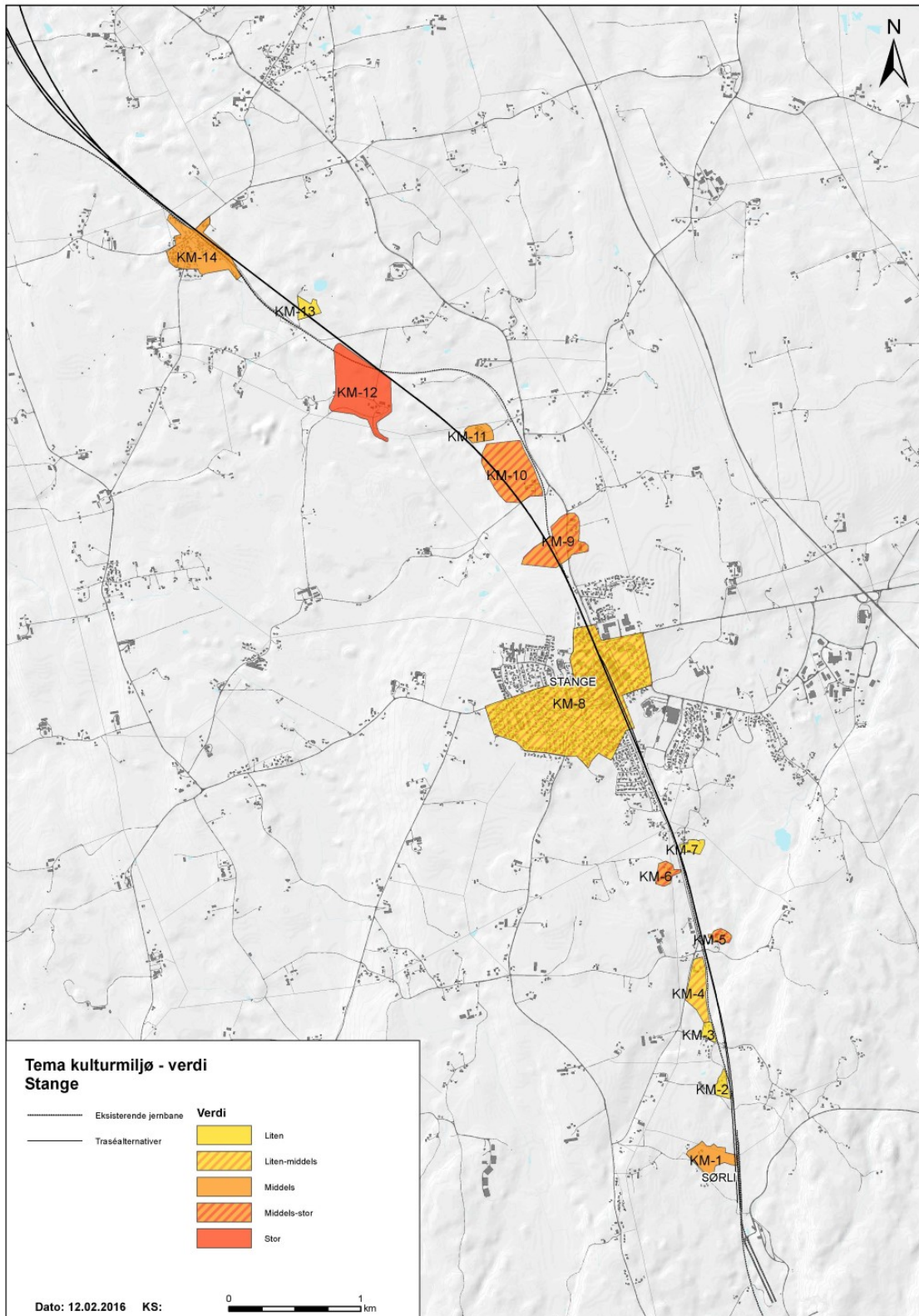
Sentralbord/vakttelefon

Vedlegg 1 Temakart

1.1 Temakart kulturmiljø, Sørli-Brumunddal

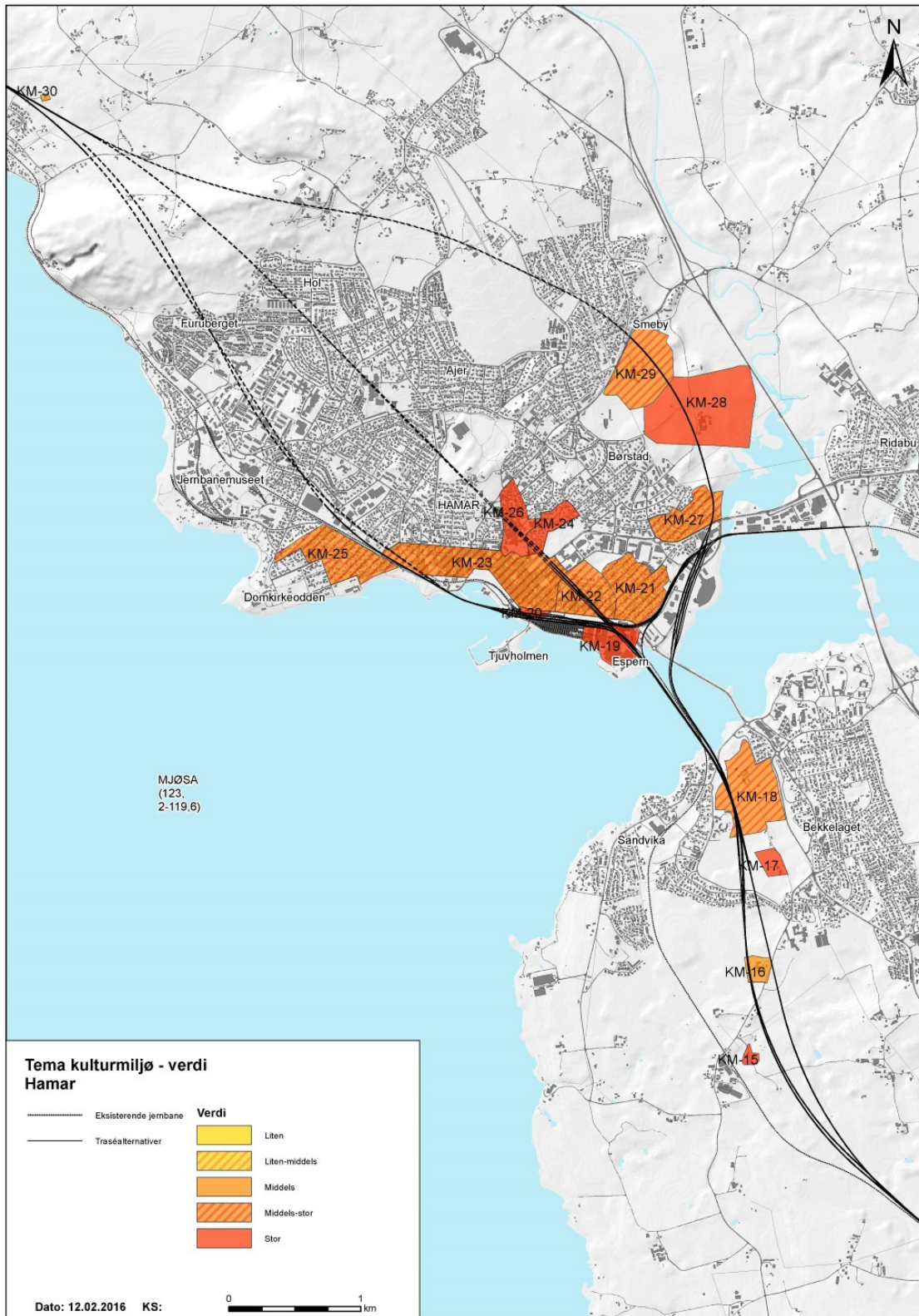

1.2 Temakart kulturmiljø verdi, Stange

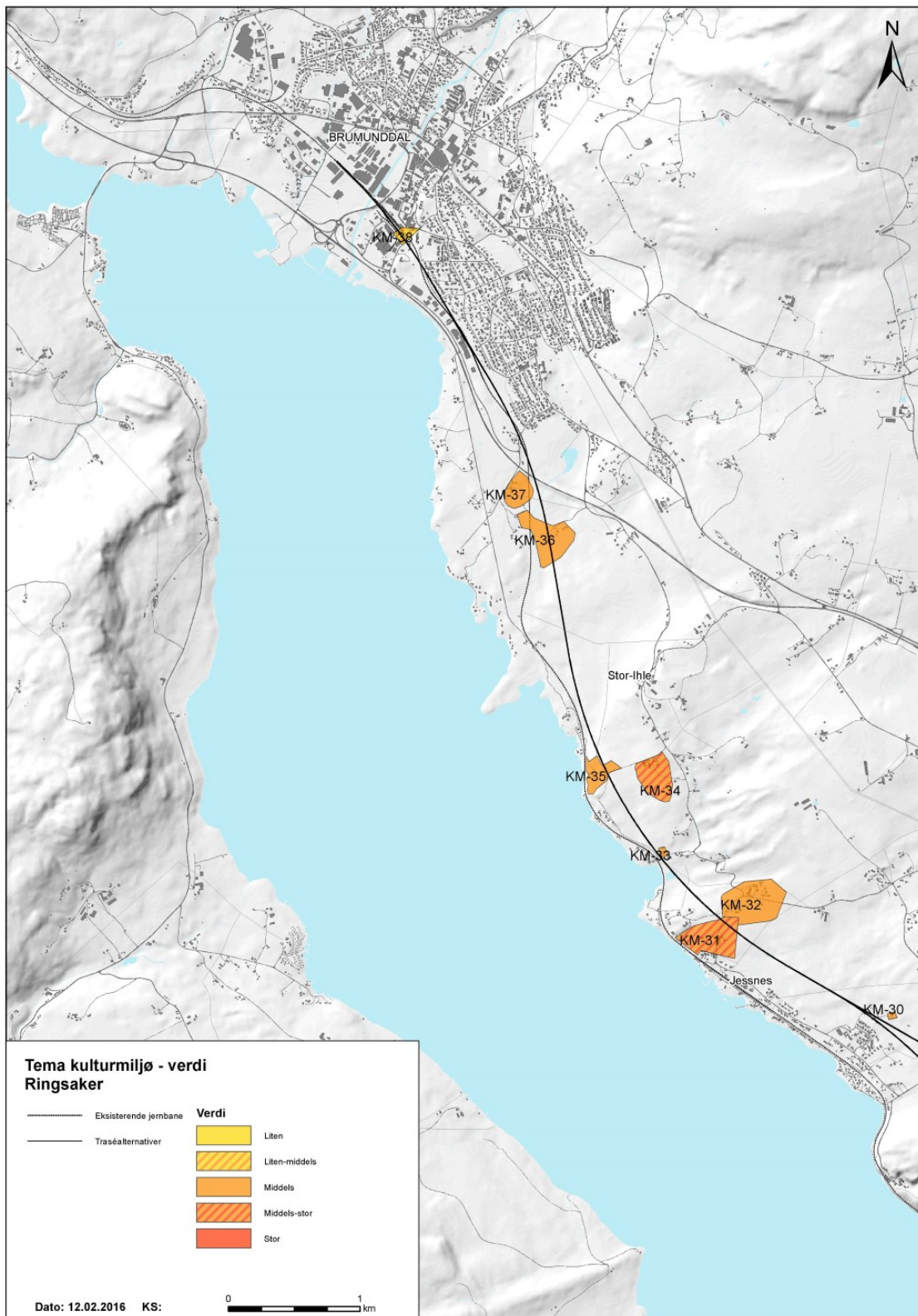

1.3 Temakart kulturmiljø verdi, Hamar

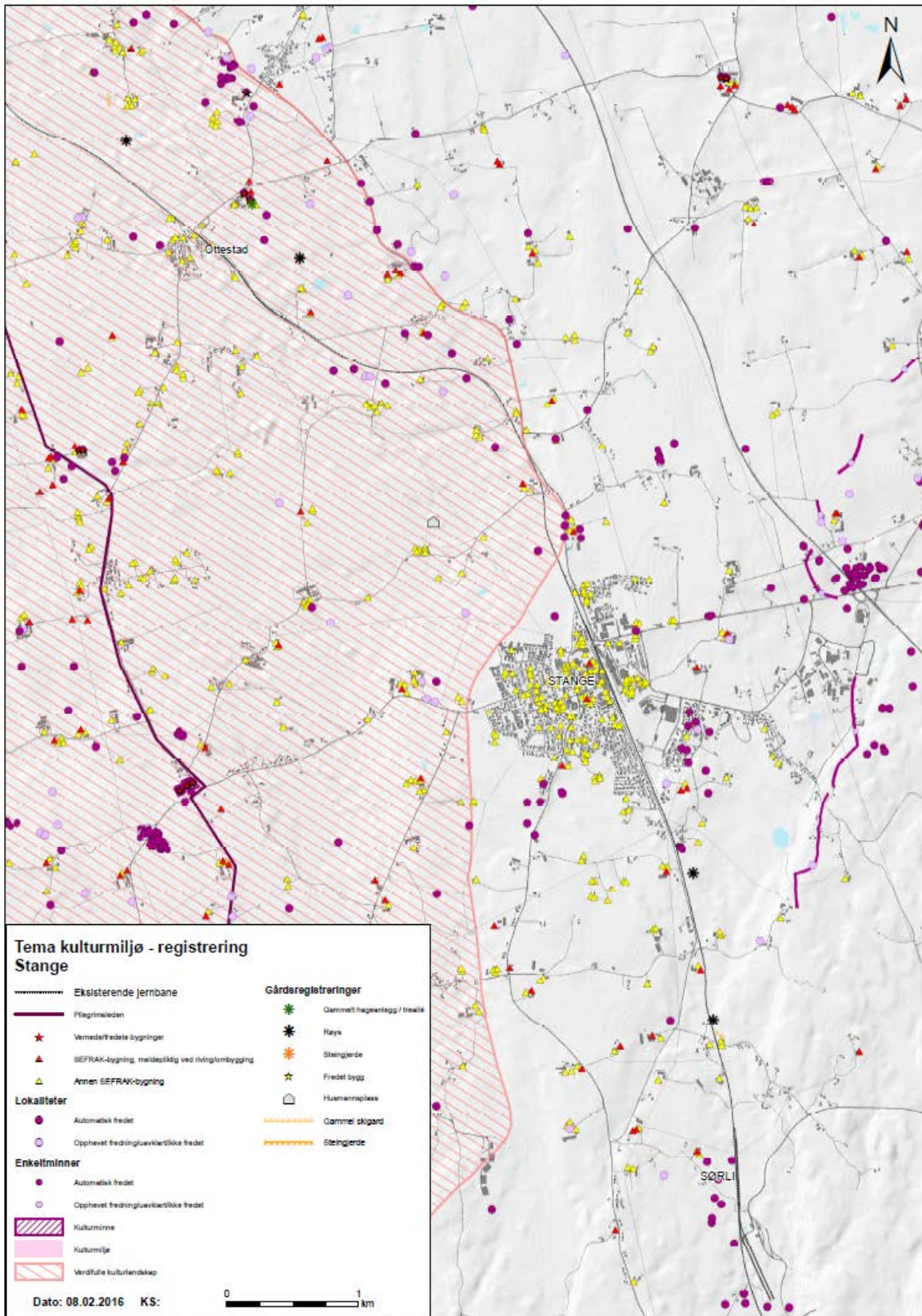

1.4 Temakart kulturmiljø verdi, Ringsaker

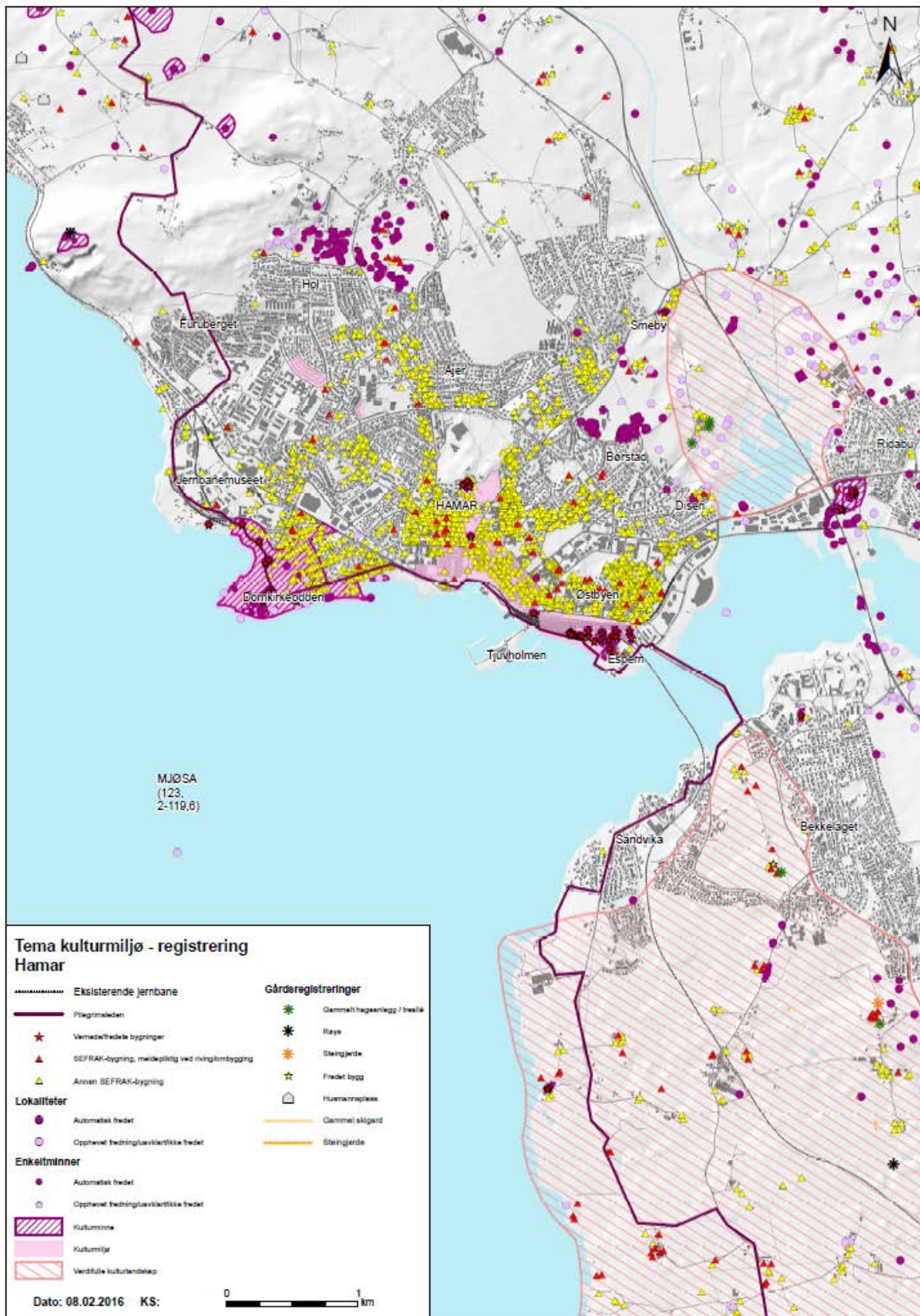

1.5 Temakart registrerte kulturminner i Stange

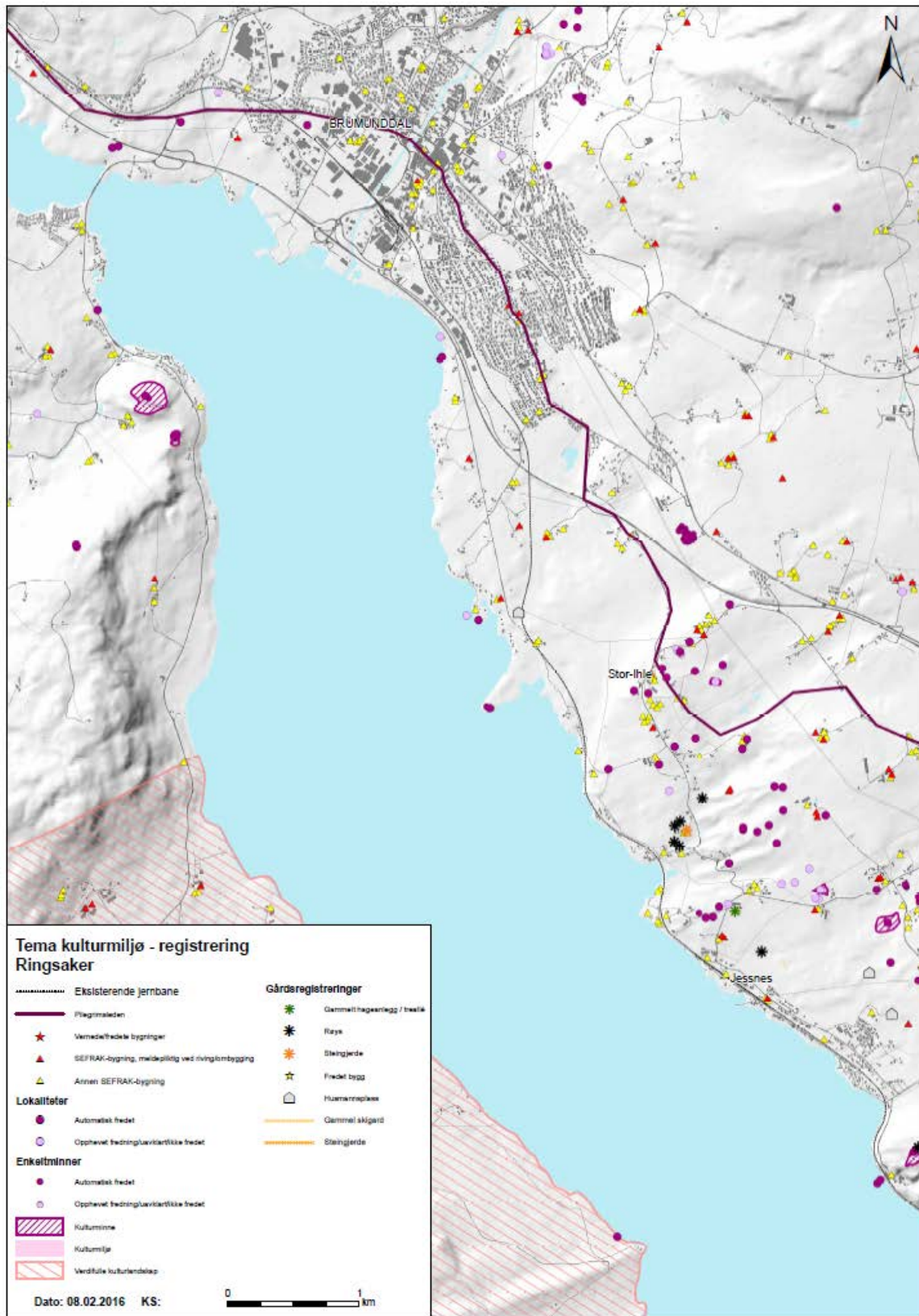

1.6 Temakart registrerte kulturminner i Hamar og nordre Stange

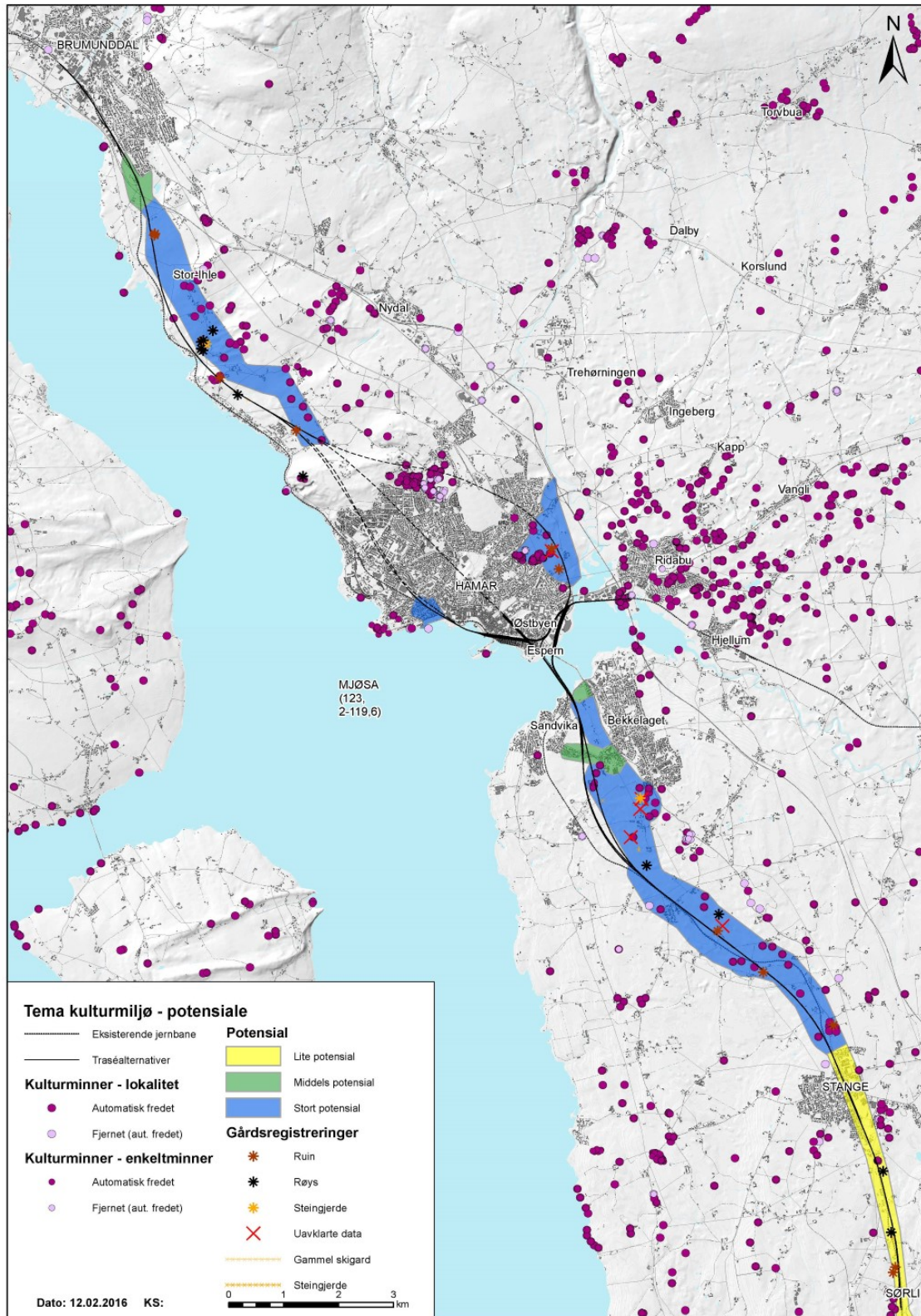

1.7 Temakart registrerte kulturminner i Ringsaker

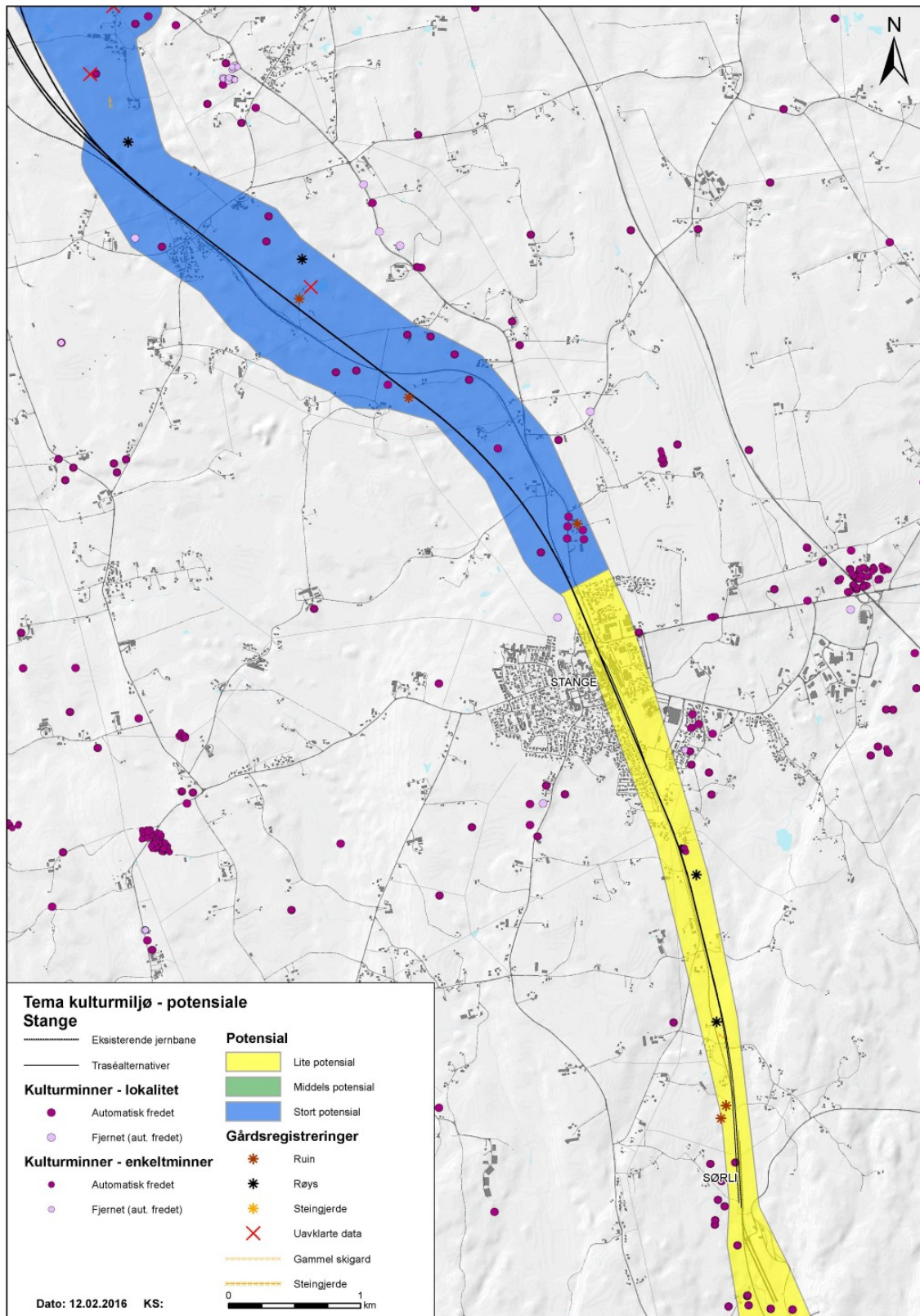

1.8 Temakart potensiale for automatisk fredete kulturminner, Sørli-Brumunddal

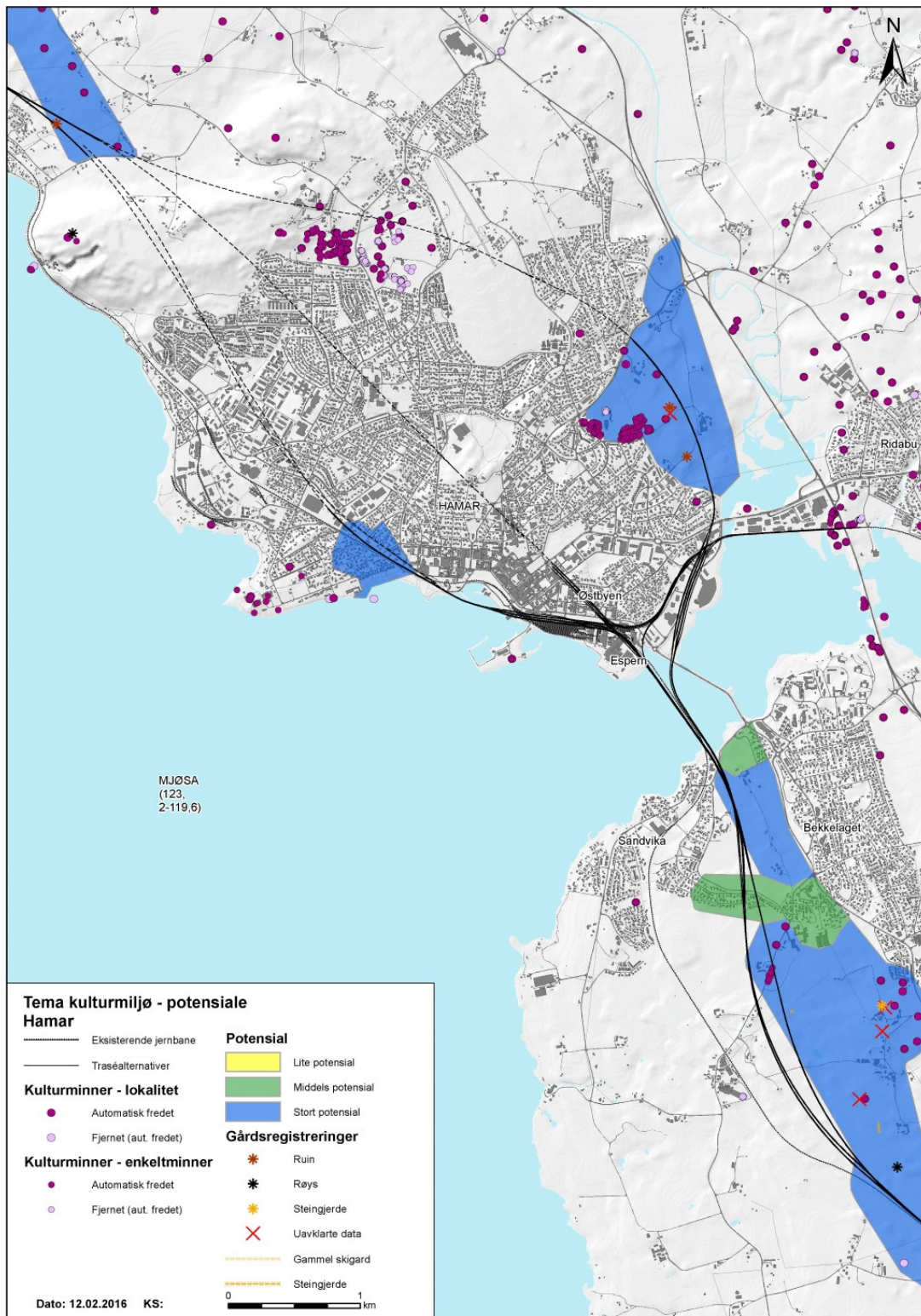

1.9 Temakart potensiale for automatisk fredete kulturminner, Stange

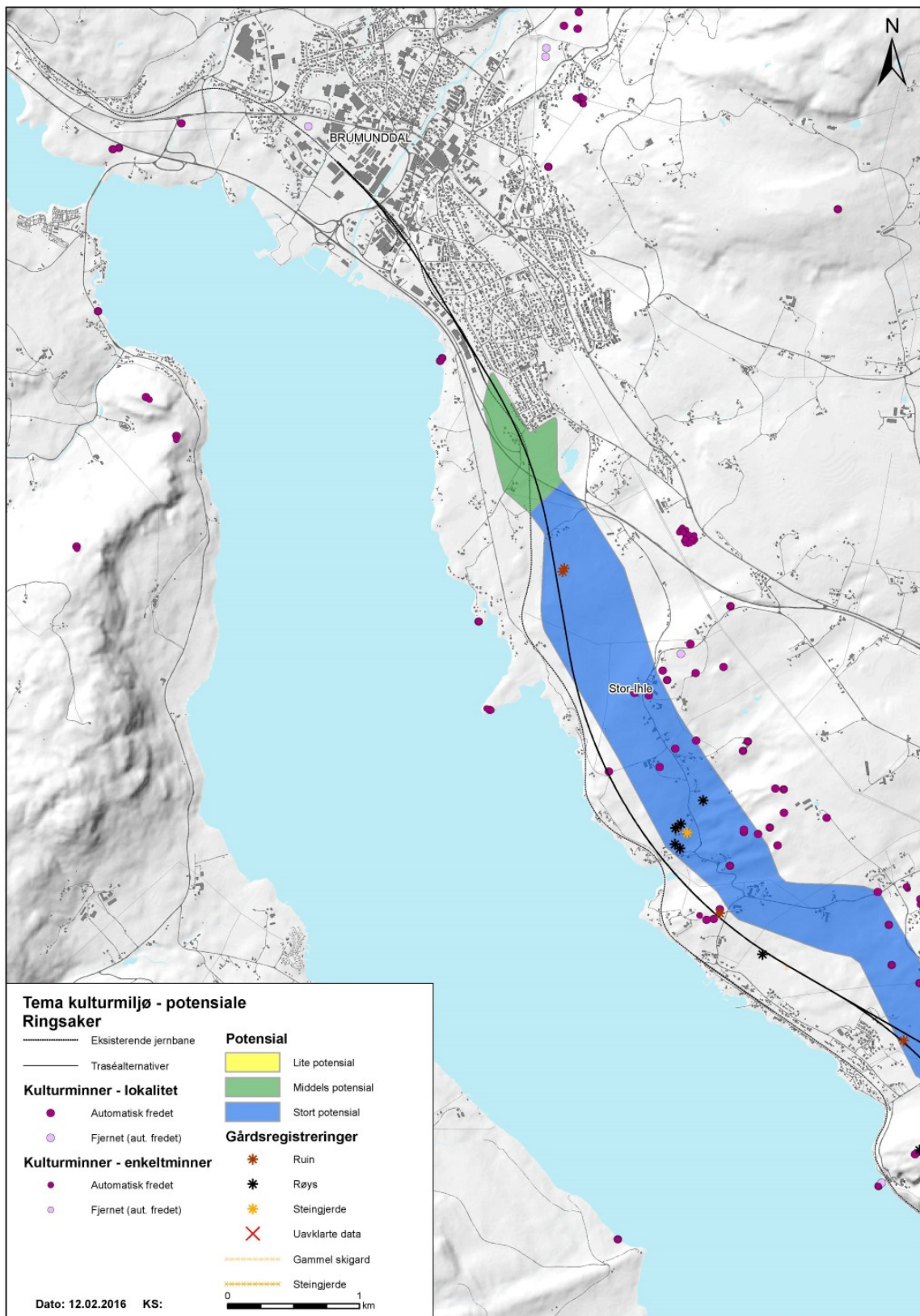

1.10 Temakart potensiale for automatisk fredete kulturminner, Hamar og nordre del av Stange

1.11 Temakart potensiale for automatisk fredete kulturminner, Ringsaker

1.12 Kriterier for vurdering av verdi

Opplevelsesverdi, kunnskapsverdi og bruksverdi er de overordnede verdiene, som kan splittes opp i flere sett med verdier. Tabellen baserer seg på Riksantikvaren (2001).

Opplevelsesverdi	Kunnskapsverdi	Bruksverdi
<ul style="list-style-type: none"> • Identitetsverdi • Symbolverdi • Estetisk verdi (Arkitektonisk/kunstnerisk verdi) • Autentisitet 	<ul style="list-style-type: none"> • Representativitet • Historisk/vitenskapelig kildeverdi • Alder • Variasjon/mangfold • Autentisitet • Typisk – uvanlig • Tidsdybde 	<ul style="list-style-type: none"> • Miljøverdi • Bruksressurser • Økologisk verdi • Næringsverdi • Pedagogisk verdi

Kriteriene i tabellen under er hentet fra HB V712 (Statens vegvesen 2014)

Tabell 6-15. Kriterier for verdisetting og kulturminner og kulturmiljø.

	Liten verdi	Middels verdi	Stor verdi
Fomminner/ samiske kulturminner (automatisk fredet)	Vanlig forekommende enkeltobjekter ute av opprinnelig kontekst	Representativ for epoken/funksjonen og inngår i en kontekst Steder det knytter seg tro/tradisjon til	Sjeldent eller spesielt godt eksempel på epoken/funksjonen og inngår i en viktig kontekst Steder av regional eller nasjonal betydning som det er knyttet tro/tradisjon til
Kulturmiljøer knyttet til primærnæringene (gårdsmiljøer/fiskebruk/ småbruk og lignende)	Miljøet inngår i en lokal sammenheng men ligger ikke i opprinnelig kontekst Bygningsmiljøet er vanlig forekommende eller inneholder bygninger som bryter med tunformen Inneholder bygninger av begrenset kulturhistorisk/arkitektonisk betydning	Miljøet er viktig i en regional sammenheng Enhetlig bygningsmiljø som er representativt for regionen, men ikke lenger vanlig og hvor tunformen er bevart. Inneholder bygninger med kulturhistorisk/arkitektonisk betydning	Miljøet er viktig i nasjonal sammenheng Bygningsmiljø som er sjeldent eller særlig godt eksempel på epoken/ funksjonen og hvor tunformen er bevart Inneholder bygninger med stor kulturhistorisk/ arkitektonisk betydning
Kulturlandskap	Kulturlandskap med få kulturhistoriske spor	Kulturlandskap som inneholder flere kulturhistoriske spor som ligger i en kontekst	Sjeldent/ godt bevart kulturlandskap av nasjonal betydning
Kulturmiljøer i tettbygde områder (bymiljøer, tettsteder etc.)	Miljøet er vanlig forekommende eller er fragmentert Inneholder bygninger som har begrenset kulturhistorisk betydning	Enhetlig miljø som er representativt for epoken, men ikke lenger vanlig Inneholder bygninger med arkitektoniske kvaliteter og/eller kulturhistorisk betydning	Enhetlig miljø som er sjeldent eller særlig godt eksempel på epoken. Inneholder bygninger med spesielt store arkitektoniske kvaliteter og/eller av svært stor kulturhistorisk betydning
Tekniske og industrielle kulturmiljøer	Miljøet er vanlig forekommende og ligger ute av kontekst Inneholder konstruksjoner uten spesielle arkitektoniske kvaliteter	Miljøet er representativt for epoken og ligger i opprinnelig kontekst Inneholder konstruksjoner med arkitektoniske kvaliteter	Miljøet er sjeldent og et spesielt godt eksempel på epoken og inngår i en viktig kontekst Inneholder konstruksjoner med spesielt store arkitektoniske kvaliteter
Andre kulturmiljøer (enkelbygninger, kirker, parker og lignende)	Miljøet er vanlig forekommende og/ eller fragmentert Bygninger uten spesielle kvaliteter	Miljø som er representativt for epoken, men ikke lenger vanlig Inneholder bygninger/objekter med arkitektoniske/kunstneriske kvaliteter	Miljø som er sjeldent og/ eller et særlig godt eksempel på epoken. Bygninger/objekter med svært høy arkitektonisk/kunstnerisk kvalitet

Vedlegg 2 Kriterier for vurdering av verdi

Opplevelsesverdi, kunnskapsverdi og bruksverdi er de overordnede verdiene, som kan splittes opp i flere sett med verdier. Tabellen baserer seg på Riksantikvaren (2001).

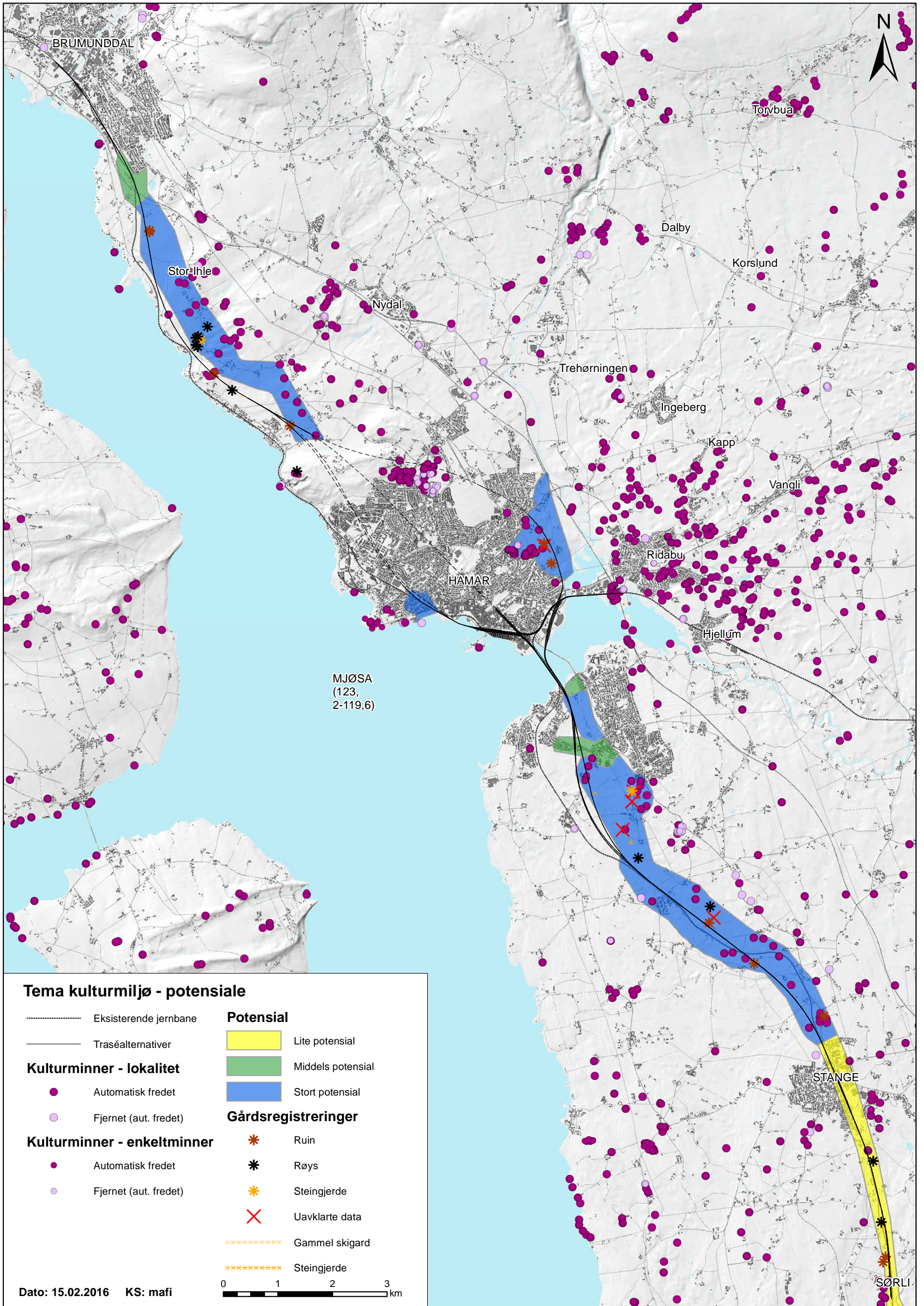
Opplevelsesverdi	Kunnskapsverdi	Bruksverdi
<ul style="list-style-type: none"> • Identitetsverdi • Symbolverdi • Estetisk verdi (Arkitektonisk/ kunstnerisk verdi) • Autentisitet 	<ul style="list-style-type: none"> • Representativitet • Historisk/vitenskapelig kildeverdi • Alder • Variasjon/mangfold • Autentisitet • Typisk – uvanlig • Tidsdybde 	<ul style="list-style-type: none"> • Miljøverdi • Bruksressurser • Økologisk verdi • Næringsverdi • Pedagogisk verdi

Kriteriene i tabellen under er hentet fra HB V712 (Statens vegvesen 2014)

Tabell 6-15. Kriterier for verdisetting og kulturminner og kulturmiljø.

	Liten verdi	Middels verdi	Stor verdi
Forminner/ samiske kulturminner (automatisk fredet)	Vanlig forekommende enkeltobjekter ute av opprinnelig kontekst	Representativ for epoken/ funksjonen og inngår i en kontekst Steder det knytter seg tro/ tradisjon til	Sjeldent eller spesielt godt eksempel på epoken/funksjonen og inngår i en viktig kontekst Steder av regional eller nasjonal betydning som det er knyttet tro/tradisjon til
Kulturmiljøer knyttet til primærnæringene (gårdsmiljøer/ fiskebruk/ småbruk og lignende)	Miljøet inngår i en lokal sammenheng men ligger ikke i opprinnelig kontekst Bygningsmiljøet er vanlig forekommende eller inneholder bygninger som bryter med tunformen Inneholder bygninger av begrenset kulturhistorisk/ arkitektonisk betydning	Miljøet er viktig i en regional sammenheng Enhetlig bygningsmiljø som er representativt for regionen, men ikke lenger vanlig og hvor tunformen er bevart. Inneholder bygninger med kulturhistorisk/arkitektonisk betydning	Miljøet er viktig i nasjonal sammenheng Bygningsmiljø som er sjeldent eller særlig godt eksempel på epoken/ funksjonen og hvor tunformen er bevart Inneholder bygninger med stor kulturhistorisk/ arkitektonisk betydning
Kulturlandskap	Kulturlandskap med få kulturhistoriske spor	Kulturlandskap som inneholder flere kulturhistoriske spor som ligger i en kontekst	Sjeldent/ godt bevart kulturlandskap av nasjonal betydning
Kulturmiljøer i tettbygde områder (bymiljøer, tettsteder etc.)	Miljøet er vanlig forekommende eller er fragmentert Inneholder bygninger som har begrenset kulturhistorisk betydning	Enhetlig miljø som er representativt for epoken, men ikke lenger vanlig Inneholder bygninger med arkitektoniske kvaliteter og/ eller kulturhistorisk betydning	Enhetlig miljø som er sjeldent eller særlig godt eksempel på epoken. Inneholder bygninger med spesielt store arkitektoniske kvaliteter og/eller av svært stor kulturhistorisk betydning
Tekniske og industrielle kulturmiljøer	Miljøet er vanlig forekommende og ligger ute av kontekst Inneholder konstruksjoner uten spesielle arkitektoniske kvaliteter	Miljøet er representativt for epoken og ligger i opprinnelig kontekst Inneholder konstruksjoner med arkitektoniske kvaliteter	Miljøet er sjeldent og et spesielt godt eksempel på epoken og inngår i en viktig kontekst Inneholder konstruksjoner med spesielt store arkitektoniske kvaliteter
Andre kulturmiljøer (enkelbygninger, kirker, parker og lignende)	Miljøet er vanlig forekommende og/ eller fragmentert Bygninger uten spesielle kvaliteter	Miljø som er representativt for epoken, men ikke lenger vanlig Inneholder bygninger/objekter med arkitektoniske/kunstneriske kvaliteter	Miljø som er sjeldent og/ eller et særlig godt eksempel på epoken. Bygninger/objekter med svært høy arkitektonisk/ kunstnerisk kvalitet

Tema kulturmiljø - potensiale

- Eksisterende jernbane
- Traséalternativer

Kulturminner - lokalitet

- Automatisk fredet
- Fjernet (aut. fredet)

Kulturminner - enkeltminner

- Automatisk fredet
- Fjernet (aut. fredet)

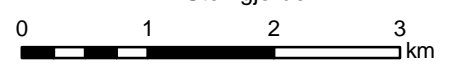
Potensial

- Lite potensial
- Middels potensial
- Stort potensial

Gårdsregistreringer

- ✱ Ruin
- ✱ Røys
- ✱ Steingjerde
- ✱ Uavklarte data
- ✱ Gammel skigard
- ✱ Steingjerde

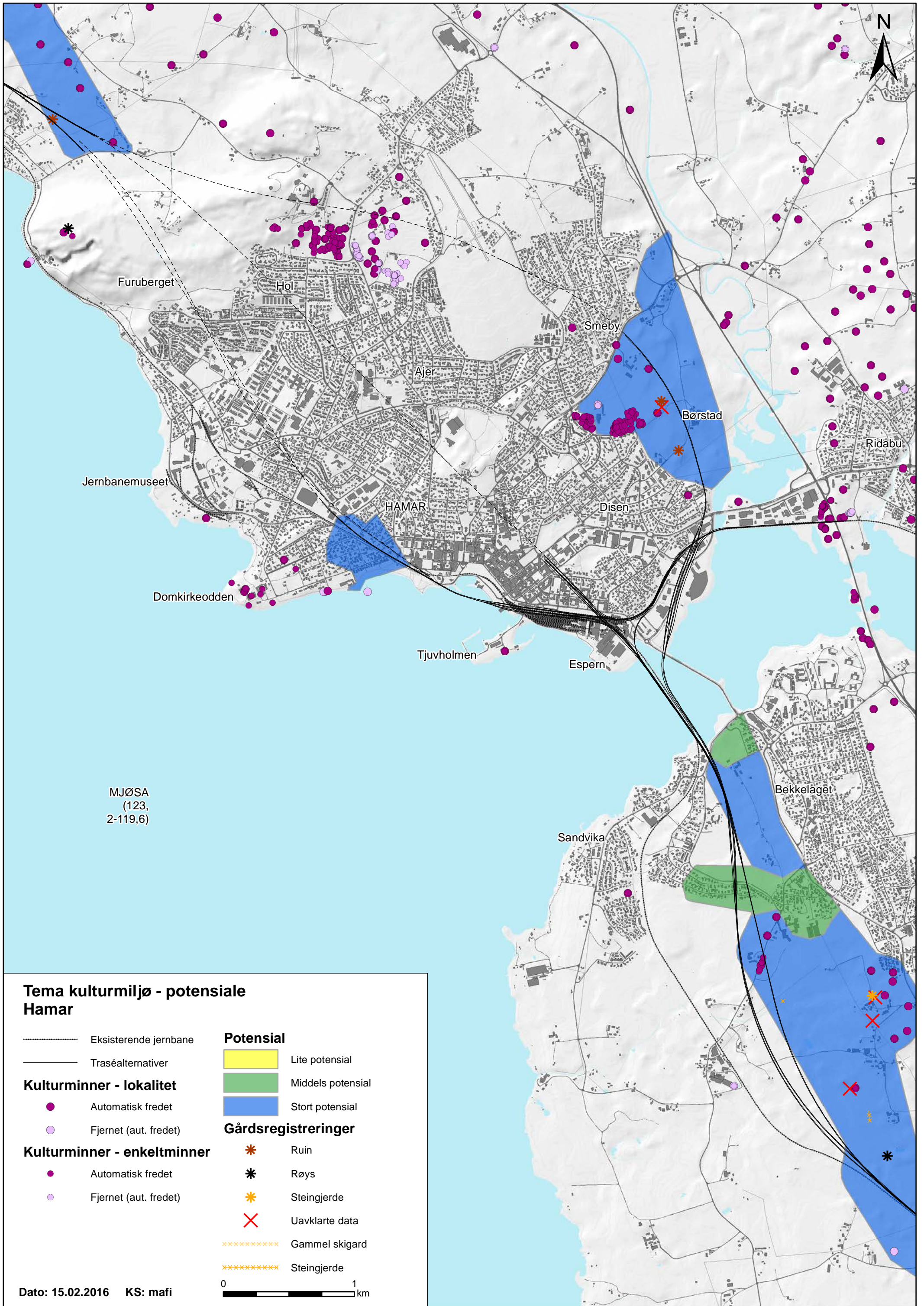
Dato: 15.02.2016 KS: mafi

MJØSA
(123,
2-119,6)

MJØSA
(123,
2-119,6)

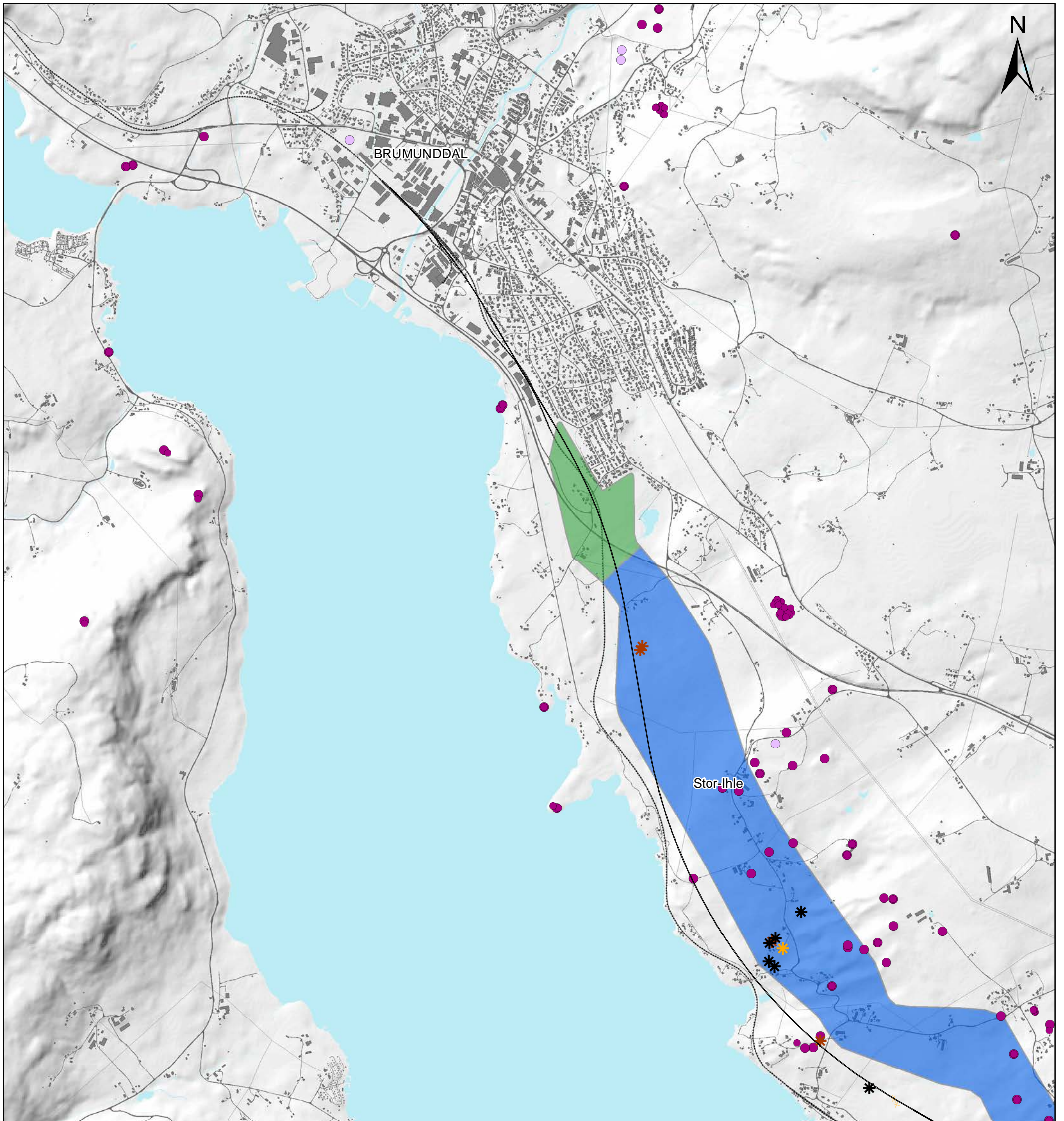
Tema kulturmiljø - potensiale Hamar

-----	Eksisterende jernbane	Potensial	 Lite potensial
-----	Traséalternativer	 Middels potensial	 Stort potensial
Kulturminner - lokalitet		Gårdsregistreringer	
●	Automatisk fredet	✱	Ruin
●	Fjernet (aut. fredet)	✱	Røys
Kulturminner - enkeltminner		✱	Steingjerde
●	Automatisk fredet	✕	Uavklarte data
●	Fjernet (aut. fredet)	✕	Gammel skigard
		✕	Steingjerde

Dato: 15.02.2016 KS: mafi

**Tema kulturmiljø - potensiale
Ringsaker**

- Eksisterende jernbane
- Traséalternativer

Kulturminner - lokalitet

- Automatisk fredet
- Fjernet (aut. fredet)

Kulturminner - enkeltminner

- Automatisk fredet
- Fjernet (aut. fredet)

Potensial

- Lite potensial
- Middels potensial
- Stort potensial

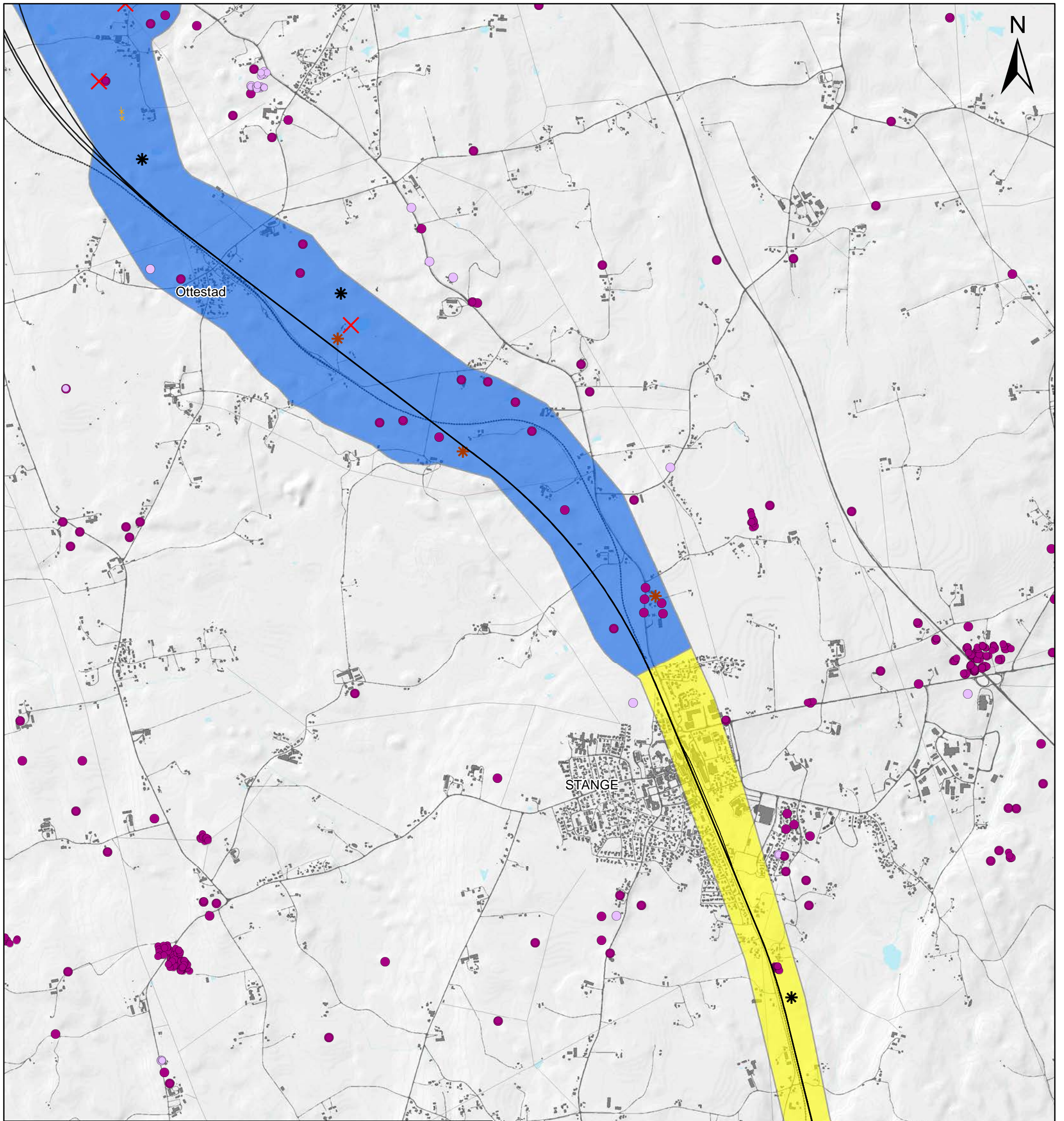
Gårdsregistreringer

- ✱ Ruin
- ✱ Røys
- ✱ Steingjerde
- ✱ Uavklarte data
- xxxxxxxxxx Gammel skigard
- xxxxxxxxxx Steingjerde

Dato: 15.02.2016 KS: mafi

**Tema kulturmiljø - potensiale
Stange**

----- Eksisterende jernbane

— Traséalternativer

Kulturminner - lokalitet

● Automatisk fredet

○ Fjernet (aut. fredet)

Kulturminner - enkeltminner

● Automatisk fredet

○ Fjernet (aut. fredet)

Potensial

■ Lite potensial

■ Middels potensial

■ Stort potensial

Gårdsregistreringer

✱ Ruin

✱ Røys

✱ Steingjerde

✱ Uavklarte data

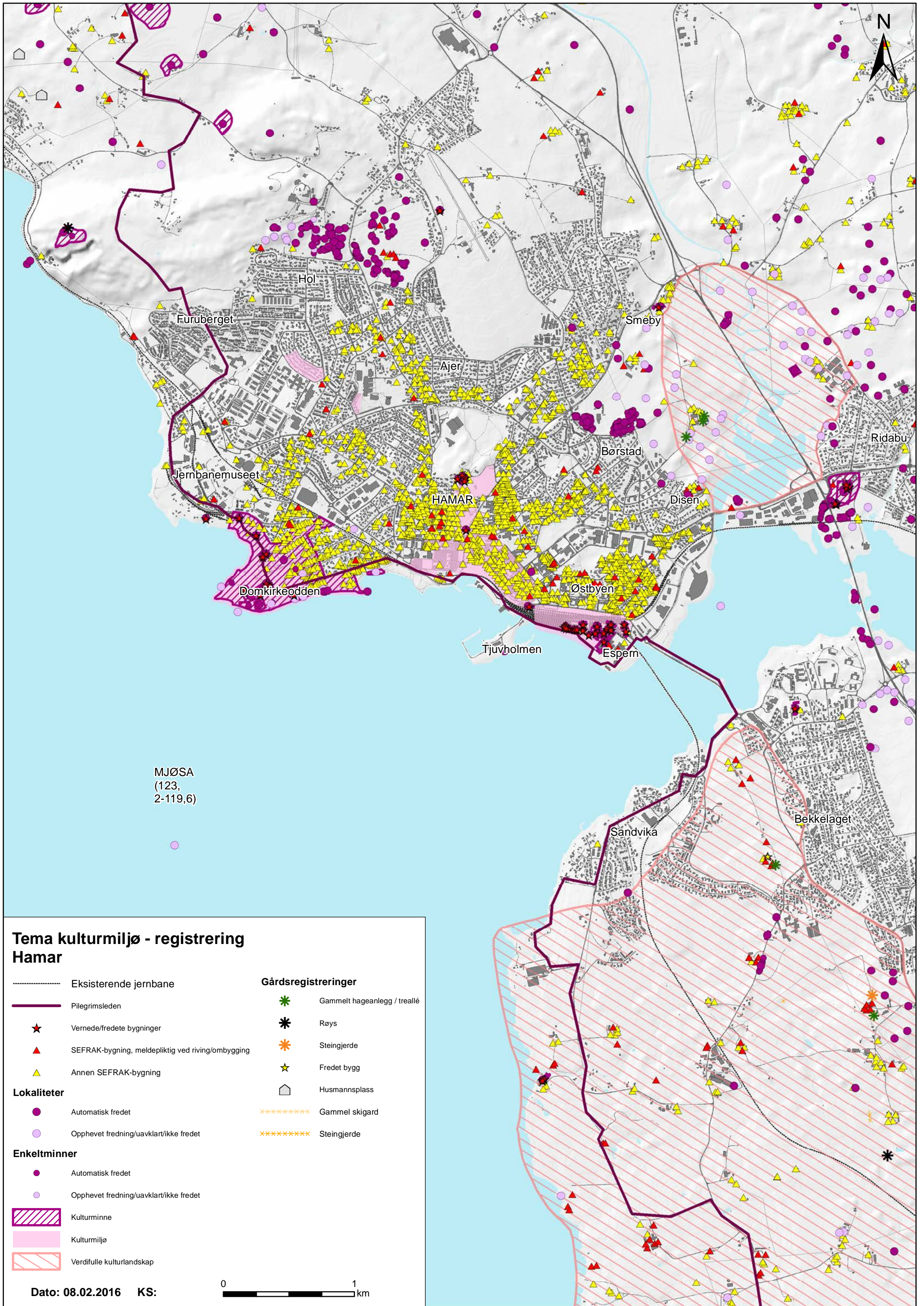
xxxxxxxxxx Gammel skigard

xxxxxxxxxx Steingjerde

Dato: 15.02.2016 KS: mafi

MJØSA
(123,
2-119,6)

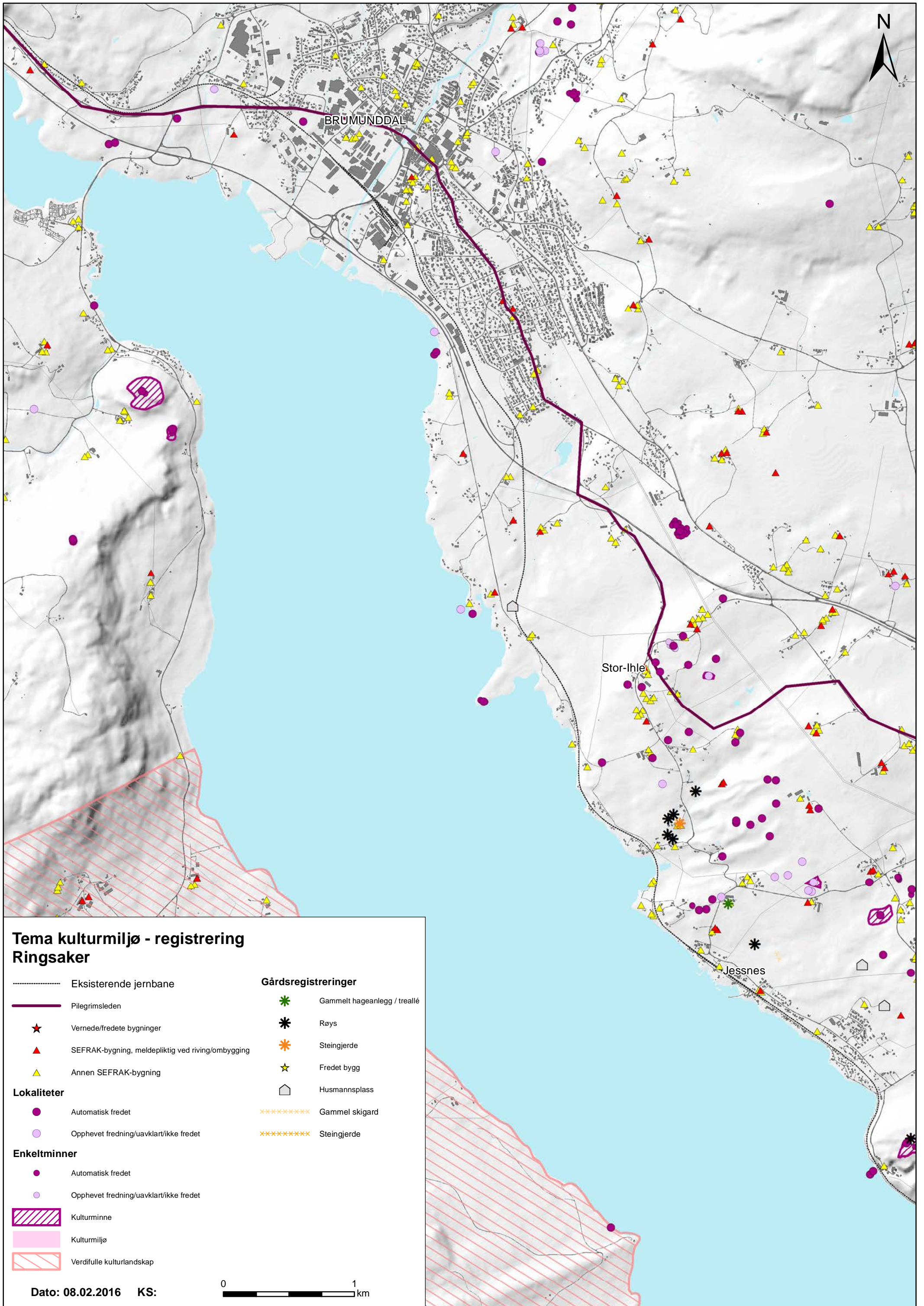
Tema kulturmiljø - registrering Hamar

-----	Eksisterende jernbane		Gammelt hageanlegg / treallé
—	Pilegrimsleden		Røys
★	Vernede/fredete bygninger		Steingjerde
▲	SEFRAK-bygning, meldepliktig ved riving/ombygging	☆	Fredet bygg
▲	Annen SEFRAK-bygning	☐	Husmannsplass
Lokaliteter		XXXXXXXXXX	Gammel skigard
●	Automatisk fredet	XXXXXXXXXX	Steingjerde
○	Opphevet fredning/uavklart/ikke fredet		
Enkeltminner			
●	Automatisk fredet		
○	Opphevet fredning/uavklart/ikke fredet		
	Kulturminne		
	Kulturmiljø		
	Verdifulle kulturlandskap		

Dato: 08.02.2016 KS:

Tema kulturmiljø - registrering Ringsaker

----- Eksisterende jernbane

— Pilgrimsleden

★ Vernede/fredete bygninger

▲ SEFRAK-bygning, meldepliktig ved riving/ombygging

▲ Annen SEFRAK-bygning

Lokaliteter

● Automatisk fredet

○ Opphevet fredning/uavklart/ikke fredet

Enkeltminner

● Automatisk fredet

○ Opphevet fredning/uavklart/ikke fredet

▨ Kulturminne

▨ Kulturmiljø

▨ Verdifulle kulturlandskap

Gårdsregistreringer

✱ Gammelt hageanlegg / treallé

✱ Røys

✱ Steingjerde

★ Fredet bygg

□ Husmannsplass

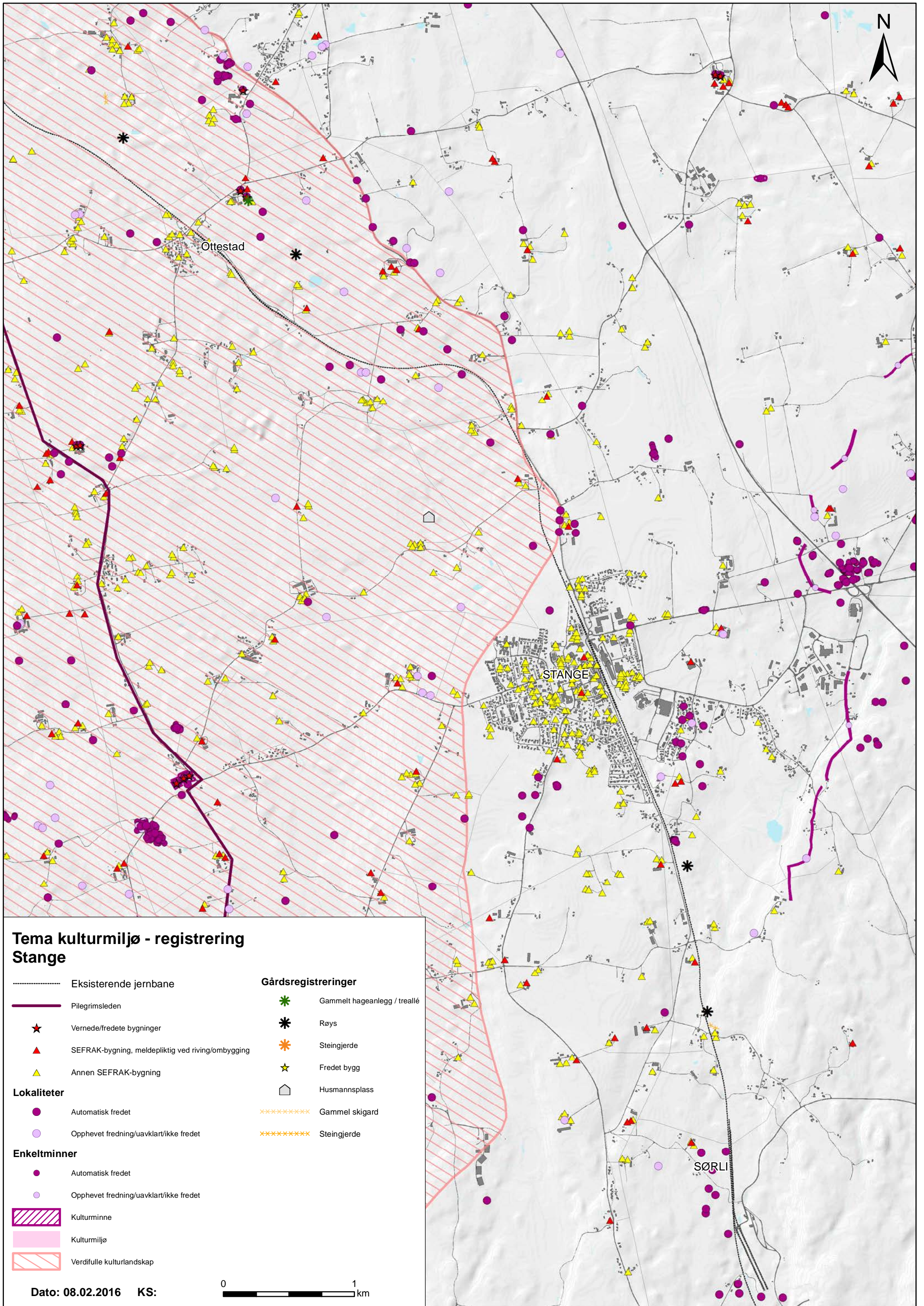
×××××××× Gammel skigard

×××××××× Steingjerde

Dato: 08.02.2016 KS:

0 1 km

Tema kulturmiljø - registrering Stange

----- Eksisterende jernbane

— Pilegrimsleden

★ Verne-/fredete bygninger

▲ SEFRAK-bygning, meldepliktig ved riving/ombygging

▲ Annen SEFRAK-bygning

Lokaliteter

● Automatisk fredet

○ Opphevet fredning/uavklart/ikke fredet

Enkeltminner

● Automatisk fredet

○ Opphevet fredning/uavklart/ikke fredet

▨ Kulturminne

▨ Kulturmiljø

▨ Verdifulle kulturlandskap

Gårdsregistreringer

✱ Gammelt hageanlegg / treallé

✱ Røys

✱ Steingjerde

★ Fredet bygg

🏠 Husmannsplass

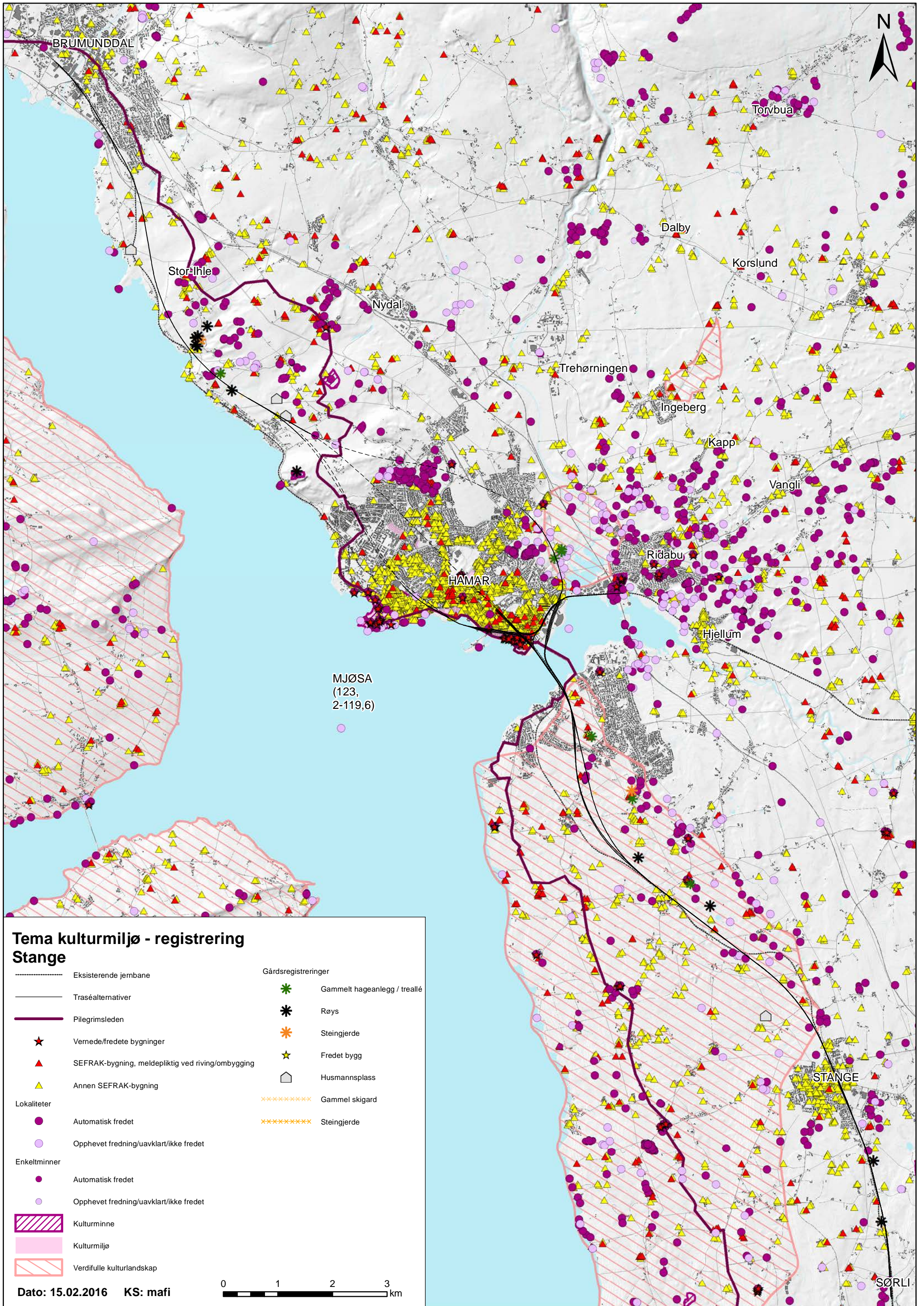
XXXXXXXXXX Gammel skigard

XXXXXXXXXX Steingjerde

Dato: 08.02.2016 KS:

Tema kulturmiljø - registrering Stange

-----	Eksisterende jernbane	Gårdsregistreringer	✱	Gammelt hageanlegg / treallé
—	Traséalternativer		✱	Røys
—	Pilegrimsleden		✱	Steingjerde
★	Vernede/fredete bygninger		★	Fredet bygg
▲	SEFRAK-bygning, meldepliktig ved riving/ombygging		⬜	Husmannsplass
▲	Annen SEFRAK-bygning	××××××××	××××××××	Gammel skigard
Lokaliteter			××××××××	Steingjerde
●	Automatisk fredet			
○	Opphevet fredning/uavklart/ikke fredet			
Enkeltminner				
●	Automatisk fredet			
○	Opphevet fredning/uavklart/ikke fredet			
▨	Kulturminne			
▨	Kulturmiljø			
▨	Verdifulle kulturlandskap			

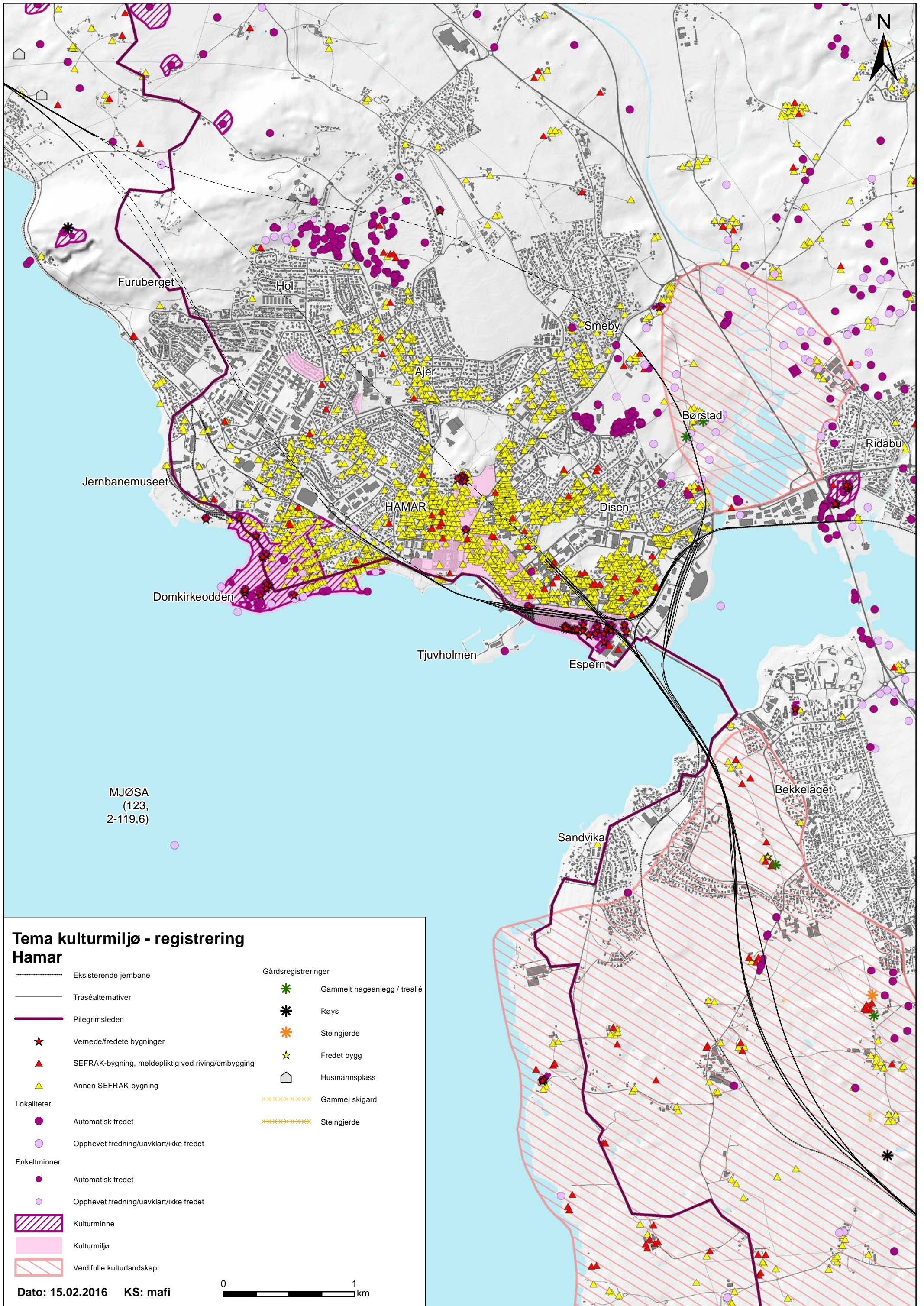
Dato: 15.02.2016 KS: mafi 0 1 2 3 km

MJØSA
(123,
2-119,6)

SØRLI

MJØSA
(123,
2-119,6)

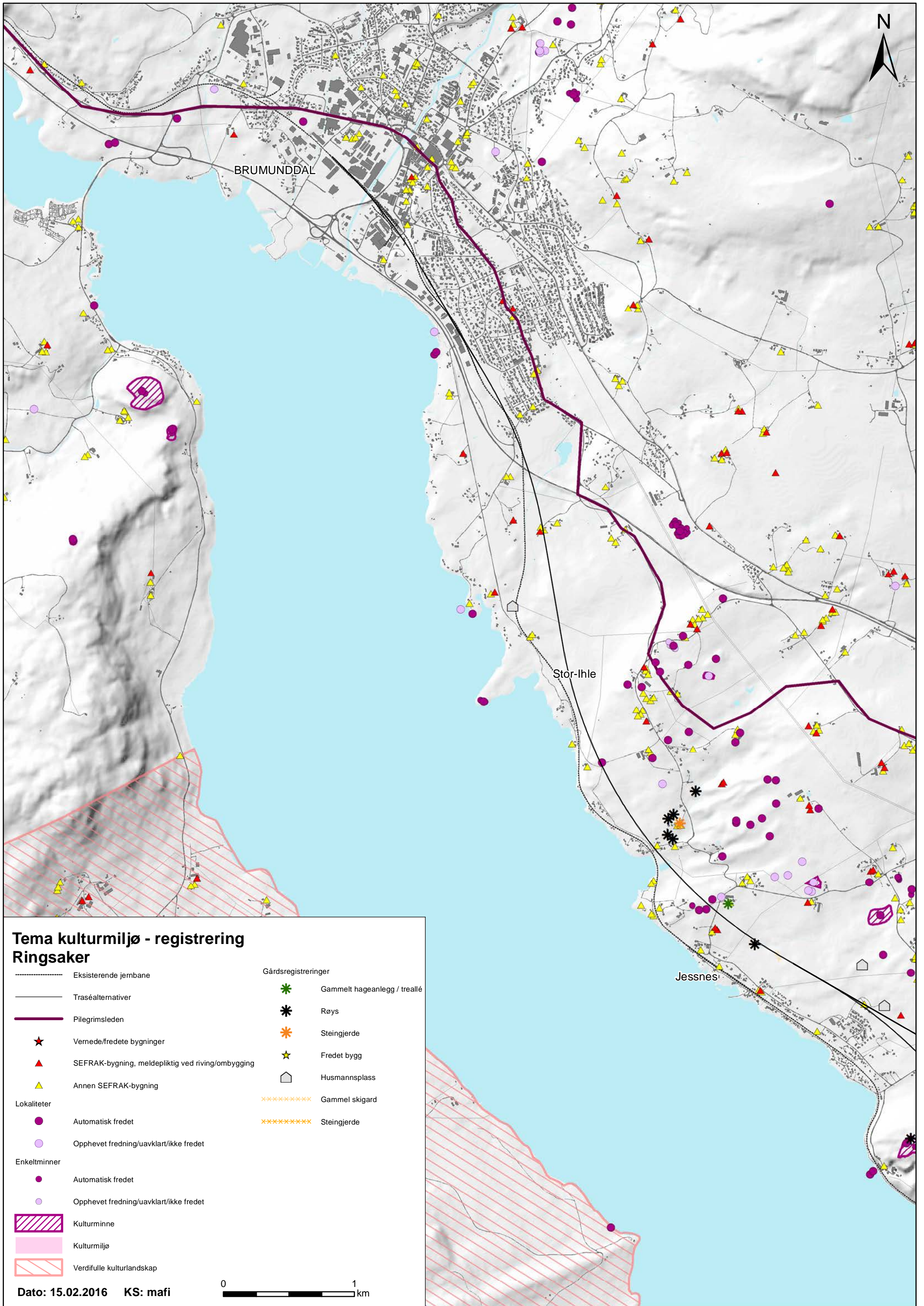
Tema kulturmiljø - registrering Hamar

-----	Eksisterende jernbane	-----	Gårdsregistreringer
-----	Traséalternativer	✱	Gammelt hageanlegg / treallé
-----	Pilegrimsleden	✱	Røys
★	Vernede/fredete bygninger	✱	Steingjerde
▲	SEFRAK-bygning, meldepliktig ved riving/ombygging	★	Fredet bygg
▲	Annen SEFRAK-bygning	□	Husmannsplass
Lokaliteter		✱✱✱✱✱✱✱	Gammel skigard
●	Automatisk fredet	✱✱✱✱✱✱✱	Steingjerde
○	Opphevet fredning/uavklart/ikke fredet		
Enkeltminner			
●	Automatisk fredet		
○	Opphevet fredning/uavklart/ikke fredet		
▨	Kulturminne		
▨	Kulturmiljø		
▨	Verdifulle kulturlandskap		

Dato: 15.02.2016 KS: mafi

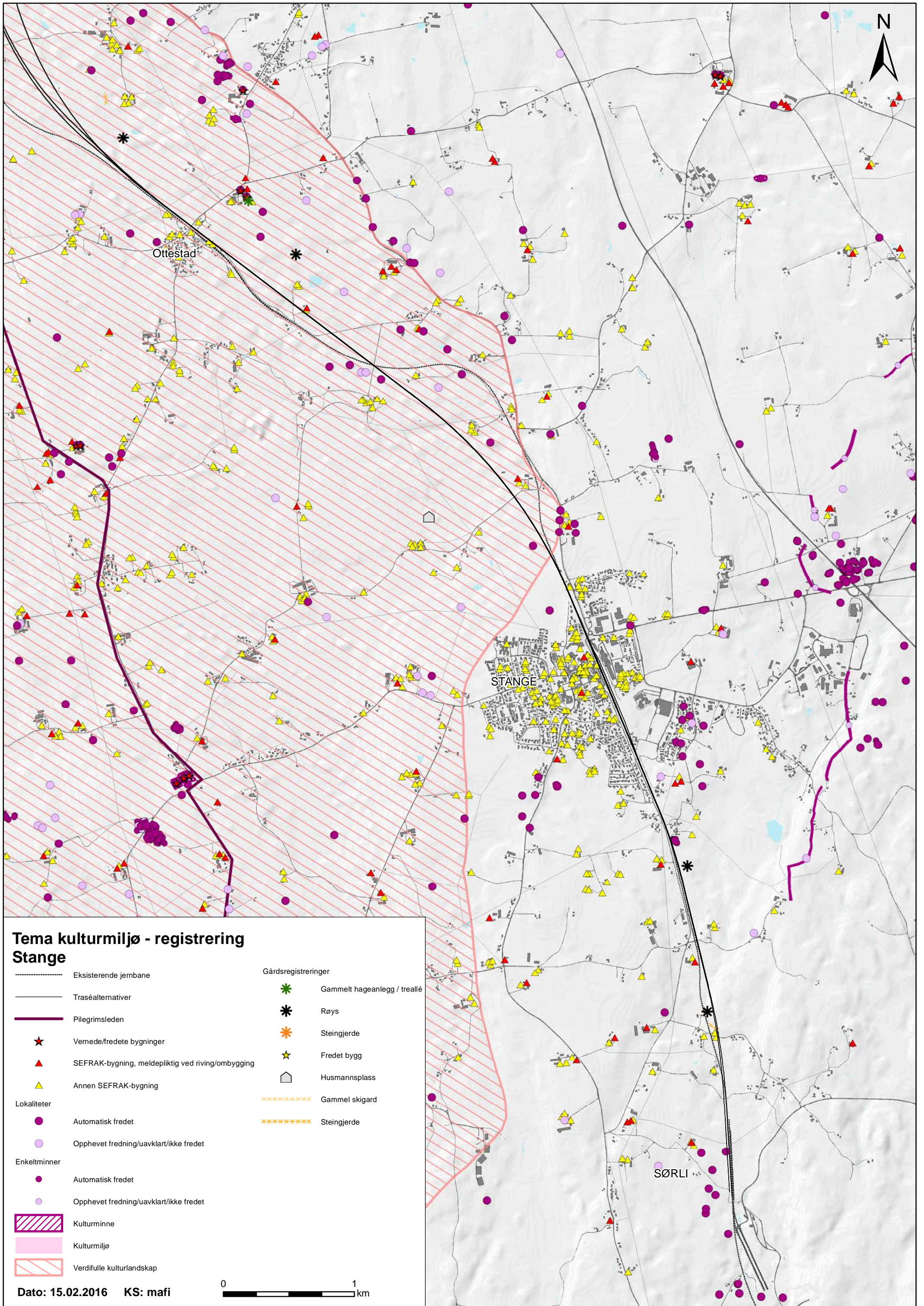
Tema kulturmiljø - registrering Ringsaker

-----	Eksisterende jernbane	Gårdsregistreringer	✱	Gammelt hageanlegg / treallé
—	Traséalternativer		✱	Røys
—	Pilegrimsleden		✱	Steingjerde
★	Vernede/fredete bygninger		★	Fredet bygg
▲	SEFRAK-bygning, meldepliktig ved rivning/ombygging		⌂	Husmannsplass
▲	Annen SEFRAK-bygning	XXXXXXXXXX	XXXXXXXXXX	Gammel skigard
Lokaliteter			XXXXXXXXXX	Steingjerde
●	Automatisk fredet			
○	Opphevet fredning/uavklart/ikke fredet			
Enkeltminner				
●	Automatisk fredet			
○	Opphevet fredning/uavklart/ikke fredet			
▨	Kulturminne			
▨	Kulturmiljø			
▨	Verdifulle kulturlandskap			

Dato: 15.02.2016 KS: mafi

Tema kulturmiljø - registrering Stange

-----	Eksisterende jernbane	✱	Gårdsregistreringer
—	Traséalternativer	✱	Gammelt hageanlegg / treallé
—	Pilegrimsleden	✱	Røys
★	Vernede/fredete bygninger	✱	Steingjerde
▲	SEFRAK-bygning, meldepliktig ved riving/ombygging	★	Fredet bygg
▲	Annen SEFRAK-bygning	□	Husmannsplass
Lokaliteter		✱✱✱✱✱✱✱	Gammel skigard
●	Automatisk fredet	✱✱✱✱✱✱✱	Steingjerde
●	Opphevet fredning/uavklart/ikke fredet		
Enkeltminner			
●	Automatisk fredet		
●	Opphevet fredning/uavklart/ikke fredet		
▨	Kulturminne		
▨	Kulturmiljø		
▨	Verdifulle kulturlandskap		

Dato: 15.02.2016 KS: mafi

